

HEROVERWEGINGSONDERZOEK

SUBSIDIES OVERIG WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID

MAART 1992

BEGROTINGSVOORBEREIDING 1993
DEELRAPPORT NR. 1

HEROVERWEGINGSONDERZOEK

"Overig Wetenschappelijk Onderzoek en Wetenschapsbeleid"

Maart 1992

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
1.1 Algemeen	6
1.2 Werkwijze	6
2. Beschrijving	8
2.1 De te heroverwegen begrotingsartikelen	8
2.2 De plaats van de artikelen in het beleid	9
2.3 Internationale vergelijking	13
3. Evaluatie	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Globale weergave van de resultaten	15
4. Mogelijke maatregelen	18
4.1 Aanpak	18
4.2 Samenvattend beeld	19
4.3 Nadere invulling	19
4.3.1 Instellingen voor internationaal onderwijs	19
4.3.2 KNAW	21
4.3.3 Bibliotheken en informatieverzorging	22
4.3.4 Internationale onderzoekorganisaties	22
4.3.5 Stimuleringsmiddelen/investeringen	24
5. Beleidsvarianten	26
5.1 Inleiding	26
5.2 Variant I	26
5.3 Variant II	31
5.4 Variant III	31

Bijlagen:

1. Samenstelling van de Interdepartementale Werkgroep Heroverweging Overig Wetenschappelijk Onderzoek en Wetenschapsbeleid
2. Uitgebreid overzicht ten behoeve van Heroverweging Subsidies Overig Wetenschappelijk Onderzoek en Wetenschapsbeleid
3. Internationale vergelijking

Samenvatting

Tot de onderwerpen die door het kabinet zijn geselecteerd voor heroverweging in 1991/1992 behoort het terrein "overig wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid". Zeven artikelen van de begroting van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zijn daarvoor door een interdepartementale werkgroep nader onderzocht:

- Instituten voor internationaal onderwijs en onderzoek (09.28)
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, KNAW (11.01)
- Wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging (11.03)
- Bijdragen aan internationale onderzoekinstellingen (11.05)
- Stimulering wetenschapsbeoefening en kennisoverdracht (11.06)
- Investerings wetenschapsbeoefening (11.07)
- Projecten wetenschapsbeleid (13.02).

In 1996 zullen, volgens de Meerjarencijfers van september 1991, deze artikelen een budgettair beslag hebben van in totaal fl. 438,8 mln.

De zeven begrotingsartikelen vormen een heterogeen geheel, en de samenhang ertussen is beperkt. In veel gevallen is de samenhang tussen de activiteiten in de betrokken artikelen en activiteiten in andere, niet in deze heroverwegingsexercitie betrokken begrotingsartikelen van het ministerie van O&W (of zelfs van andere ministeries) veel groter. Het wetenschapsbeleid van ~~het~~ kabinet biedt daarvoor het kader. Vrijwel steeds hebben de activiteiten die uit de genoemde artikelen worden gefinancierd, ten doel in het gehele door de overheid (mede) bekostigde onderzoek de effectiviteit en doelmatigheid van het onderzoekbestel te vergroten. Voor de uitgaven ten behoeve van de instituten voor internationaal onderwijs en onderzoek vormt niet het wetenschapsbeleid, maar het beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking het afwegingskader.

De inzichten van de interdepartementale werkgroep voor deze heroverwegingsexercitie zijn deels gebaseerd op de resultaten van evaluaties van grote delen van de betrokken begrotingsartikelen en deels op gesprekken met enkele externe deskundigen.

Een belangrijk deel van de activiteiten in de te heroverwegen artikelen is de afgelopen vijf jaar aan een evaluatie onderworpen geweest. Daarbij werd in de regel zowel aandacht besteed aan de doelmatigheid als aan de doeltreffendheid van de gefinancierde activiteiten. In het algemeen is er volgens deze evaluaties ten aanzien van de betrokken begrotingsartikelen geen aanleiding tot grote zorg vanuit dit oogpunt. Verschillende evaluaties leidden zelfs tot positieve oordelen, zoals in het geval van de kwaliteit van de onderwijsprogramma's van de instituten voor internationaal onderwijs en de stimuleringsprogramma's in het kader van het wetenschapsbeleid.

Al dan niet als gevolg van daarop gerichte evaluaties zijn ten aanzien van verschillende begrotingsartikelen of onderdelen daarvan de afgelopen jaren maatregelen genomen die (mede) ten doel hadden de doelmatigheid van opereren te vergroten. Te noemen zijn in dit verband de KNAW, de wetenschappelijke bibliotheken en ook een internationale organisatie als CERN.

Voor ~~de artikelen~~ de artikelen is de flexibiliteit voor beleid, zowel binnen de afzonderlijke artikelen als voor het geheel, beperkt gebleken.

Bij haar nadere analyse en het indiceren van mogelijkheden voor beleidsmaatregelen is de werkgroep uitgegaan van een aantal hoofdinvloeden:

- Actualiteit
- Doelmatigheid, uiteengelegd in drie aspecten:
 - + Bedrijfsvoering
 - + Schaafeffecten
 - + Internationalisering
- Prikkels
- Flexibiliteit.

De werkgroep heeft tegen deze achtergrond drie varianten opgesteld:

I Een besparingsvariant, waarin ten aanzien van de zeven begrotingsarti-

kelen de volgende maatregelen zijn ondergebracht:

- De instellingen voor internationaal onderwijs (09.28)
 - + Doelmatigheidsverhoging bedrijfsvoering NUFFIC
 - + Onderbrenging van de instellingen voor internationaal onderwijs (IO-instellingen) in de universiteiten
 - Alternatief: Onderbrenging van de IO-instellingen in één afzonderlijke organisatie
 - + Verhoging van de fees van studenten van IO-instellingen.
- N.B.: De Rijksuitgaven terzake van deze posten maken deel uit van het zgn. Ontwikkelingsplafond. De werkgroep wijst in zijn rapport op de lopende discussie tussen de minister van Onderwijs en Wetenschappen en de minister van Ontwikkelingssamenwerking.
- De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (11.01)
 - + Vorming van één gezamenlijk bestuur voor de KNAW- en NWO-instituten
 - + Samenvoegen van de drie ecologische instituten van de KNAW (IOO, LI, DIHO) en het NWO-instituut NIOZ
 - + Verhoging van de dekking van overheadkosten uit inkomsten van contract-research bij KNAW-instituten
- De wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging (11.03)
 - + Bevordering van doorberekening, nieuwe bibliotheekconcepten en versterking van de zwaartepuntsvorming en taakverdeling in het gehele stelsel van wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging
 - + Beperking overige uitgaven terzake van bibliotheken en informatieverzorging
- De internationale onderzoekorganisaties (11.05)
 - + Verlagings van de Nederlandse contributies voor internationale organisaties
- De stimulerings- en investeringsmiddelen (11.06, 11.07 en 13.02)
 - + Diverse maatregelen.

De werkgroep schat dat doorvoering van deze maatregelen zal leiden tot een mogelijke besparing van 23,5 mln. per jaar structureel in 1996. De meeste bovengenoemde maatregelen zullen niet zonder tijdelijke extra kosten kunnen worden doorgevoerd.

- II Een variant voor versterking van de wetenschappelijke infrastructuur. In deze variant worden de onder I genoemde maatregelen doorgevoerd en de vrijgemaakte middelen worden aangewend voor maatregelen ter versterking van de wetenschappelijke infrastructuur. De maatregelen die betrekking hebben op de IO-instellingen zijn hierbij uitgezonderd. De op nieuw in te zetten middelen bedragen 17 mln.
- III Een variant waarin maatregelen zijn opgenomen die veel verder strekken dan die onder I en II. De maatregelen in deze variant beogen een veel verdergaande vergroting van de doelmatigheid en flexibiliteit van onderdelen van het wetenschappelijk bestel in Nederland. Ook kunnen prikkels bewuster worden gehanteerd om betere afwegingen mogelijk te maken. De bedoelde maatregelen zijn:
- Het onderbrengen van de fundamentele instituten in één organisatie naar het voorbeeld van de Max Planck Gesellschaft
 - Vergaande integratie van de IO-instellingen in de universiteiten
 - Verdergaande structurele vernieuwing in en doorberekening van kosten van (een breder pakket van) diensten te leveren door wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorgingsinstellingen
 - In internationale organisaties sterker spelen op optionele programma's dan thans
 - Doorberekening van de kosten van deelname aan internationale organisaties aan het onderzoekveld

- Vergaande introductie en versterking van publiek-private financiering van instituten, ter versterking van de wetenschappelijk-technologische infrastructuur.

De hier bedoelde maatregelen kunnen niet worden ingevoerd dan nadat ze nader zijn bestudeerd en uitgewerkt. Budgettaire effecten kunnen daarom thans nog niet worden aangegeven.

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Zoals in de Miljoenennota 1992¹ is vermeld, is de heroverweging van subsidieregelingen een essentieel onderdeel van de aanpak van het kabinetsbeleid betreffende subsidies. Hiertoe is besloten omdat het kabinet het noodzakelijk acht om in het kader van het zogenaamde tweede spoor van het geïntegreerde subsidiebeleid bestaande subsidieregelingen door te lichten en te toetsen aan criteria van actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid.

Ingevolge de algemene taakopdracht van de nu lopende heroverwegingsprocedure is het vereist beleidsvarianten te ontwikkelen die tot besparingen leiden en tegelijkertijd verbetering van het beleid nastreven. De nadruk valt sterk op fundamentele beleidsevaluatie.

In de thans lopende heroverwegingsronde zijn door het kabinet zes onderwerpen geselecteerd voor een heroverwegingsonderzoek. Hiertoe behoort ook het terrein "subsidies overig wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid". Dit heroverwegingsonderzoek richt zich op de actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid van subsidieregelingen en bijdragen aan programma's op het terrein van wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid. Hiertoe is in het bijzonder een zevental artikelen van de begroting van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen uitgekozen voor nader onderzoek:

- Instituten voor internationaal onderwijs en onderzoek (09.28)
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, KNAW (11.01)
- Wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging (11.03)
- Bijdragen aan internationale onderzoekinstellingen (11.05)
- Stimulering wetenschapsbeoefening en kennisoverdracht (11.06)
- Investerings wetenschapsbeoefening (11.07)
- Projecten wetenschapsbeleid (13.02).

Voor dit heroverwegingsonderzoek werd een interdepartementale werkgroep gevormd, waarvan de samenstelling in bijlage 1 is opgenomen. In dit rapport doet de werkgroep verslag van zijn werkzaamheden.

1.2 Werkwijze

De interdepartementale werkgroep vergaderde zeven maal in de periode begin november 1991 - eind maart 1992. Zij heeft daarbij haar werkzaamheden in een aantal fasen ingedeeld.

De eerste fase omvatte de afbakening van het onderzoeksgebied en de vaststelling van het ijkpunt. Hiertoe werd, als bijlage bij de onderzoekopzet die aan de Ambtelijke Commissie Heroverweging (ACH) werd voorgelegd, een eerste beknopt overzicht opgesteld van de begrotingsartikelen. Dit overzicht bevatte een omschrijving van de afzonderlijke artikelen en de voornaamste onderdelen daarvan, alsmede een aantal gegevens, te weten:

- Financiële gegevens over de jaren 1990 (realisatie), 1991 en 1992 (begroting) en 1993 t/m 1996 (meerjarencijfers)
- De aard en de grondslag van het subsidie
- De aanwezigheid van bijdragen van andere instanties
- De taak van de gesubsidieerde organisatie dan wel het doel van het niet-institutionele subsidie
- Recent verrichte evaluatie(s).

Vervolgens werd dit overzicht uitgewerkt en omgevormd tot een meer systematische gegevensbasis, waarin per artikel en/of per onderdeel een groot aantal gegevens werden opgenomen. Het hieruit resulterend document is als bijlage 2 bij dit rapport opgenomen. Een samenvattende beschrijving is opgenomen in paragraaf 2.1.

¹ Miljoenennota 1992, Bijlage 8, blz. 237 e.v.

Tot slot werd in deze fase een notitie opgesteld over de plaats van de verschillende te heroverwegen begrotingsartikelen en de daarmee gefinancierde activiteiten in het beleid. Deze notitie vormt de basis voor paragraaf 2.2 van dit rapport.

De tweede fase bestond uit de evaluatie van het beleid. In deze fase werden de verschillende evaluatierapporten die over (onderdelen van) de onderzochte begrotingsartikelen waren opgesteld, bestudeerd. Evaluatie van de artikelen met betrekking tot actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid, met een zekere uniformiteit, vormde onderdeel van de werkzaamheden. Hierbij werden de vragen die zijn geformuleerd in de "Algemene taakopdracht voor heroverwegingsonderzoeken betreffende subsidie-uitgaven" toegesneden op het gebruik voor de onderhavige rijksuitgaven. In deze fase werden voorts drie externe deskundigen geraadpleegd, met name voor de terreinen "Instituten voor internationaal onderwijs en onderzoek", "Wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging", programma's en organisaties die instituten beheren. Deze activiteiten legden de basis voor hoofdstuk 3 van dit rapport. Ook werd tijdens deze fase een notitie opgesteld, waarin op enkele hoofdpunten een vergelijking met Duitsland en België werd opgesteld. De resultaten daarvan zijn opgenomen in paragraaf 2.3 van dit rapport.

De derde fase richtte zich op het ontwikkelen van beleidsvarianten. In deze fase werden, mede op basis van de resultaten van de evaluatiefase, en op basis van criteria, drie varianten voor beleid ten aanzien van de bedoelde rijksuitgaven ontwikkeld. Steeds werd daarbij de mogelijkheid van besparingen onder ogen gezien.

2. Beschrijving

2.1 De te heroverwegen begrotingsartikelen

Dit heroverwegingsonderzoek omvat zeven artikelen van de begroting van Onderwijs en Wetenschappen, welke in tabel 1 zijn weergegeven.

Tabel 1. De te heroverwegen begrotingsartikelen

Art.nr.	Omschrijving	Uitg. 1991	Uitg. 1996
09.28	Instituten voor internationaal onderwijs en onderzoek	88,3	79,0
11.01	Koninklijke Akademie van Wetenschappen	93,3	94,1
11.03	Wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging	48,3	47,1
11.05	Bijdragen aan internationale onderzoek-instellingen	101,1	111,9
11.06	Stimuleringsgelden wetenschapsbeoefening en kennisoverdracht *	10,3	11,1
11.07	Investeringsgelden wetenschapsbeoefening	54,8	57,8
13.02	Projecten wetenschapsbeleid	32,9	37,8
Totaal		429,0	438,8

* Niet in dit overzicht opgenomen is de post "nader te verdelen personeelsuitgaven, groot 9,2 mln. in 1991 en 25,7 mln. in 1996, die uitsluitend op technische gronden op dit artikel is geparkeerd. De bedragen zijn gegeven in miljoenen guldens. Voor 1991 betreft het cijfers van de vastgestelde begroting, voor 1996 meerjarencijfers.

In deze artikelen zijn verschillende gelijkgerichte uitgaven samengebracht. Uitvoerige nadere informatie is opgenomen in bijlage 2. Hierin zijn voor de artikelen en/of de voornaamste onderdelen daarvan de volgende gegevens opgenomen:

- De omvang van het subsidie vanaf 1986
- De aard en het doel van het subsidie; eventuele subsidievoorwaarden
- Indien het een institutionele subsidie betreft:
 - . De taak van de betrokken organisatie, met inbegrip van het inhoudelijk werkterrein
 - . De juridische positie van de organisatie
 - . De wettelijke basis van het subsidie
 - . De personele omvang (per 1/1/91)
 - . De inkomsten van andere departementen en derden
 - . De inkomsten in totaliteit (1990)
 - . Verplichte bedragen tot en met 1996
- Indien het niet-institutionele subsidies betreft:
 - . Het beleid waarop het subsidie is gebaseerd
 - . De wijze waarop het beheer van de middelen is georganiseerd
 - . Bijdragen van andere departementen of derden
 - . Verplichte bedragen tot en met 1996
 - . Relevante beleidsdocumenten
- Laatste evaluatie (indien na 1986): jaar en origine; rapportage; conclusies
- Evaluatie voorzien: tijdstip
- Samenhang met andere begrotingsartikelen
- Internationaal vergelijkende gegevens
- Technische mogelijkheden voor bezuiniging.

Hier wordt volstaan met een beknopt overzicht, zoals gepresenteerd in tabel 2.

Tabel 2. Samengevat overzicht van de voornaamste onderdelen van de te heroverwegen artikelen

Art. nr.	Omschrijving	Uitg. 1991	Uitg. 1996	Type subs.	Basis van subs.
09.28	NUFFIC Alg. Dienst, CESO, IMWOO	18,3	11,0	i, p	Begr. wet
	NUFFIC, voor IHE, IHS en RVB	17,5	17,3	i	Begr. wet
	ISS, ITC	47,2	45,3	i	Begr. wet
	ITC, voor ISRIC	1,5	1,5	i	Verdrag
	ASC	3,8	3,9	i	Begr. wet
11.01	Koninklijke Akademie van Wetenschappen (KNAW)	93,3	94,1	i	KB (wordt WHW)
11.03	Koninklijke Bibliotheek (KB)	25,3	25,1	i	KB (wordt WHW)
	KNAW-bibliotheek	3,6	3,6	i	KB (wordt WHW)
	Landelijke functie TUD-bibliotheek	10,8	10,8	i	WWO (wordt WHW)
	Kleine instellingen en ov. voorzieningen	8,6	7,6	i, p	div, Begr. wet
11.05	European Molecular Biology Conference (EMBC)	0,8	0,8	i	Verdrag
	European Molecular Biology Laboratory (EMBL)	3,8	3,6	i	Verdrag
	European Space Agency (ESA)	37,3	45,1	i, p	Verdrag
	European Organisation for Nuclear Research (CERN)	52,1	54,4	i	Verdrag
	European Southern Observatory (ESO)	7,1	8,0	i	Verdrag
11.06	Stimulering wetenschapsbeoefening en kennisoverdracht	10,3	11,1	p	div, Begr. wet
11.07	Intentionaal Apparatuur Schema (IAS)	41,0	41,0	p	Brief TK, Begr. wet
	Overige investeringen wetenschapsbeoefening	13,8	16,8	p	div, Begr. wet
13.02	Diverse institutionele subsidies	2,5	3,9	i	div, Begr. wet
	Stimuleringsprogramma's en overige subsidies	22,8	17,1	p	div, Begr. wet
	Internationale samenwerking en faciliteiten	7,6	11,8	p	div, Begr. wet

Bedragen zijn in miljoenen guldens; i = institutionele subsidie; p = programma- of projectsubsidies.

2.2 Plaats van de te heroverwegen overheidsuitgaven "overig wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid" in het beleid

Inleiding

De artikelen die betrekking hebben op de overheidsuitgaven die in de Heroverweging Overig Wetenschappelijk Onderzoek en Wetenschapsbeleid worden geanalyseerd, vormen een heterogeen geheel. Verschillende van de betrokken artikelen bestaan op zich weer uit uitgaven van uiteenlopende aard, zij het in de regel wel gericht op één deelterrein of beleidsaspect binnen het geheel van het wetenschaps- en onderzoekbeleid van de kabinet. De samenhang tussen de artikelen komt vooral tot stand door hun plaats in dat geheel en de relaties met andere niet in deze heroverweging betrokken artikelen. Voor een goed verloop van de onderhavige heroverwegingsexercitie is daarom een helder, zij het globaal beeld van het wetenschaps- en onderzoekbeleid als geheel gewenst.

Internationaal onderwijs

Eén der artikelen (09.28) neemt een enigszins afzonderlijke positie in

dit geheel in. Dit artikel omvat met name de door de minister van O&W (mede)bekostigde instellingen voor internationaal onderwijs, alsmede het NUFFIC. De voornaamste invalshoeken bij dit artikel zijn: (post-) graduate onderwijs, ontwikkelingssamenwerking, internationalisering van het hoger onderwijs. Bij dit laatste vervult NUFFIC een belangrijke taak als intermediair orgaan. Daarnaast neemt onderzoek en advisering t.b.v. nationale en internationale organisaties in de betrokken instituten (ISS en ITC, alsmede IHE en IHS die onder NUFFIC ressorteren) in belang toe.

Op het ASC na (dit heeft het karakter van een para-universitair instituut bij de RU Leiden) maken de genoemde instituten deel uit van een breder netwerk van instituten voor internationaal onderwijs. Daartoe behoren in totaal 21 instituten, w.o. instituten op wetenschappelijk niveau te Wageningen en het Koninklijk Instituut voor de Tropen, alsmede een groter aantal instituten voor lagere onderwijsniveaus. Tezamen bieden zij een samenhangend programma van internationaal onderwijs. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking speelt t.a.v. dit gehele stelsel, m.i.v. de onder O&W ressorterende instituten, een belangrijke rol. Al geruime tijd is het doel van het Internationale Onderwijs het vergroten van de capaciteit en kwaliteit van menselijke hulpbronnen in ontwikkelingslanden. Door onderwijs en training in Nederland wordt getracht op korte termijn te voorzien in de kwantitatieve en kwalitatieve tekorten aan geschoold kader in de betrokken landen. Daarnaast leveren de bedoelde instituten een bijdrage aan de opbouw en versterking van instellingen in ontwikkelingslanden. Onderzoek heeft daarbij een ondersteunende rol in de instituten. Via een beurzenstelsel ondersteunt de minister voor Ontwikkelingssamenwerking de vraag naar in Nederland aangeboden onderwijs in de derde wereld. De instituten worden voorts door hem ingeschakeld bij ontwikkelingsvraagstukken. De O&W-uitgaven ten behoeve van deze instituten vallen onder het Plafond Ontwikkelingssamenwerking.

De verbinding met de andere hier genoemde artikelen is met name die van (bevordering van) internationalisering.

Het wetenschapsbeleid van de kabinet

De Nederlandse overheid geeft in 1991 (kasbegroting) 4,729 mld. uit aan wetenschappelijk onderzoek en technologisch ontwikkelingswerk, tegen 4,721 mld. in 1990. Ten opzichte van het BNP betekent dit een daling, van 0,93 % in 1990 naar 0,89 % in 1991.

Iets meer dan de helft van de overheidsuitgaven voor onderzoek, namelijk 2,526 mld. (1991), staat op de begroting van O&W. Voor ongeveer tweederde gaat het daarbij om het aan onderzoek toegerekende deel van de rijksbijdragen aan de universiteiten. Andere belangrijke (mede)gefinancierde organisaties zijn NWO en TNO.

Naar omvang is de begroting van Economische Zaken de tweede op dit terrein (1,109 mld. in 1991). Ook de begrotingen van de andere departementen bevatten uitgaven voor onderzoek en ontwikkelingswerk.

Iedere minister voert een onderzoekbeleid in het kader van het algemene beleid op zijn/haar aandachtsterrein(en). Bundeling en samenhang worden bevorderd door coördinatie daarin, door twee bewindslieden. De minister van O&W is tevens coördinerend minister voor wetenschapsbeleid, zijn collega van EZ coördineert het technologiebeleid. De minister van O&W is daarmee zowel de (in termen van onderzoeksuitgaven) belangrijkste vakminister als coördinerend minister.

Het beleid van de minister van O&W

Het wetenschaps- en onderzoekbeleid van de minister van O&W omvat:

- de zorg voor het universitaire en fundamentele onderzoek, met inbegrip van de daarvoor noodzakelijke voorzieningen op nationaal niveau, alsmede daaraan gekoppelde bijdragen voor internationale instellingen en faciliteiten;
- het wetenschapsbeleid, met name de zorg voor een hoogwaardig onderzoekbestel dat voldoende is afgestemd op maatschappelijke aandachtsgedebieden. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar onderzoek-

organisaties met een brede taak betreffende strategisch en toegepast onderzoek en naar bevordering van vernieuwing door het gehele onderzoekbestel heen.

In de O&W-begroting is een groep van artikelen aan te wijzen, die de financiële "hoofdstromen" vormen naar de voornaamste onderzoekinstellingen: de universiteiten, NWO, TNO, KNAW en de (Nederlandse bijdragen aan) de internationale onderzoekinstellingen. De andere begrotingsartikelen vervullen een complementaire functie ten opzichte van deze hoofdstromen.

De plaats van de artikelen in het beleid

De begrotingsartikelen 11.01, 11.03, 11.05 t/m 11.07 en 13.02 betreffen voorzieningen en beleidsmaatregelen die in het geschetste beleid hun plaats vinden. Deels (11.01, 11.05) behoren zij tot de financiële hoofdstromen, deels tot de groep van complementaire artikelen. Deze te heroverwegen artikelen hebben betrekking op:

- een deel van de instituten voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek (11.01)
- internationale samenwerking op het terrein van "big science" (11.05)
- investeringen ten behoeve van fundamenteel onderzoek, met name die welke de schaal van het individuele instituut of universiteit te boven gaan (11.07)
- stimulering van vernieuwing in en overdracht van kennis vanuit het meer fundamentele onderzoek (11.06 en 13.02) en het strategische onderzoek (13.02)
- de zwaartepunten in de infrastructuur voor informatieverzorging ten behoeve van het onderzoek (bibliotheken, databanken, en dergelijke) en vernieuwing daarin (11.03 en 13.02).

Deels gaat het om aanvullende permanente voorzieningen, deels om activiteiten die in reguliere, institutionele geldstromen niet kunnen worden geaccomodeerd. In het laatste geval betreft het onder meer activiteiten die landelijke besluitvorming vergen, of waarvoor samenwerking tussen uiteenlopende partijen is vereist, of die een grote mate van flexibiliteit vergen.

De betekenis van deze voorzieningen en activiteiten strekt zich naar zijn aard uit tot de gehele wetenschapsbeoefening, met inbegrip van instellingen die tot het ressort van de andere ministers behoren of zelfs het bedrijfsleven. Belangrijk aspect hierbij is, dat met name door de bedoelde activiteiten in het gehele door de overheid (mede) gefinancierde onderzoek de effectiviteit en doelmatigheid van het onderzoekbestel wordt vergroot.

Schets per artikel

Artikel 11.01 dient ter dekking van het exploitatietekort van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Deze instelling heeft drie functies:

- De KNAW is de vereniging van de meest aanzienlijke wetenschapsbeoefenaars in Nederland. De twee Afdelingen (Natuurkunde en Letterkunde) tellen samen 150 leden. Daarnaast is een aantal buitenlandse onderzoekers als corresponderende leden aangesloten. In beginsel is de KNAW het "wetenschappelijk geweten" van Nederland.
 - Op basis van de eerstgenoemde functie is de KNAW gezaghebbend adviesorgaan voor de fundamentele wetenschapsbeoefening. Deze functie komt tot uiting in verschillende door de KNAW zelf gevormde adviesraden en -commissies. De laatste jaren wordt op de Akademie in toenemende mate een beroep gedaan door de overheid om als advies- en ook beoordelend orgaan op te treden. Een voorbeeld is de erkenning van onderzoekscholen.
 - De KNAW is een van de twee organisaties waarbij instituten voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek (de zogenaamde para-universitaire instituten) zijn ondergebracht, vooral in de levenswetenschappen en de geesteswetenschappen.
- NWO is de andere organisatie op dit punt: bij verschillende NWO-

stichtingen zijn instituten, meest op het gebied van de natuurwetenschappen, ondergebracht.

Daarnaast voert de KNAW het "Programma KNAW-onderzoekers" uit. In het kader daarvan wordt jonge talentvolle gepromoveerde onderzoekers de gelegenheid geboden om zich gedurende 3 tot 5 jaar verder als onderzoeker te ontwikkelen.

Artikel 11.03 voorziet in de dekking van de exploitatietekorten van de Koninklijke Bibliotheek en de bibliotheek van de KNAW. Deze twee bibliotheken zijn, samen met de bibliotheek van de TU Delft en de bibliotheekvoorzieningen in Wageningen (bekostigd door de minister van LNV), de zwaartepuntsbibliotheken voor wetenschappelijk Nederland. De TU Delft ontvangt uit dit artikel een bijdrage ter bestrijding van de kosten van de "landelijke functie" van de bibliotheek. Voorts is in dit artikel ruimte gecreëerd voor enkele kleine specialistische bibliotheek- en documentatievoorzieningen en voor projecten op dit gebied. Enkele daarvan (bijvoorbeeld RABIN, NBBI) worden, met het oog op hun betekenis voor het gehele onderzoek in Nederland en hun vernieuwende taken, mede gefinancierd vanuit artikel 13.02.

De advisering van de RABIN strekt zich uit tot het gehele bibliotheekwezen en de informatievoorziening. Hetzelfde geldt voor de op vernieuwing gerichte activiteiten van NBBI.

Met name de zwaartepuntsfunctie oefenen de genoemde bibliotheken uit binnen het stelsel van wetenschappelijke bibliotheken in Nederland. Dit omvat de universitaire bibliotheken en de bibliotheken van de onderzoekinstellingen. De jaarlijkse exploitatielasten, die tenminste circa fl. 400 mln. bedragen, maken deel uit van de Rijksbijdragen en -subsidies aan de betrokken instellingen.

De zwaartepuntsfunctie is tijdens de operatie Taakverdeling en Concentratie (TVC) geïntroduceerd om een doelmatiger opzet van de wetenschappelijke bibliotheken mogelijk te maken. Daardoor werd een budgetverlaging voor de universitaire bibliotheken met 10% uitvoerbaar.

Daarbuiten bevindt zich een brede ring van algemene bibliotheken, waarvoor de algemene beleidsverantwoordelijkheid bij WVC ligt (exploitatie jaarlijks circa fl. 600 mln.), alsmede van "bedrijfsbibliotheken" van de overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

Binnen het gehele bestel van de bibliotheken bestaan vaste relaties, die met name in het leenverkeer tot uiting komen.

De bibliotheekvoorzieningen kunnen niet meer los gezien worden van andere voorzieningen voor informatieopslag, -distributie en -verwerking (databestanden, computernetwerken, media, enzovoorts).

Artikel 11.05 omvat de Nederlandse bijdragen aan enkele internationale wetenschappelijke organisaties op het gebied van "big science": hoge-energiefysica (CERN), ruimtevaart (ESA, met name het Science Programme), astronomie (ESO) en moleculaire biologie (EMBL en EMBC). Daarnaast worden ook via NWO Nederlandse bijdragen aan internationale faciliteiten (zoals ESRF) geleverd. In het algemeen heeft Nederland zich bij verdrag verplicht tot een bijdrage in de kosten van deze organisaties, die veelal door middel van bepaalde sleutels (bijvoorbeeld een percentage van het budget gebaseerd op het BNP) wordt berekend. De genoemde organisaties exploiteren grote instituten en installaties, waar onderzoekers uit de deelnemende landen onderzoek kunnen verrichten, waarvan zij de resultaten vaak "thuis" uitwerken en inbrengen in het daar verrichte onderzoek. Het wetenschappelijk "profijt" dat het Nederlandse onderzoek trekt van deze internationale samenwerking, wordt mede bepaald door de conditie van de "thuisbasis". Deze thuisbasis wordt voor wat betreft de onderzoekerterreinen van de hier bedoelde internationale organisaties, gefinancierd uit de Rijksbijdragen en -subsidies voor NWO en voor de universiteiten.

Artikel 11.07 dient ter financiering van apparatuurinvesteringen voor de wetenschapsbeoefening. Daarbij gaat het meest om investeringen die de financiële draagkracht van de instituten en universiteiten (deze kunnen sinds 1990 een beroep doen op de betrokken middelen) te boven gaan. Advisering over de voorgestelde investeringen geschiedt door NWO,

KNAW en NBBI/RABIN, waardoor de inbedding in de ontwikkeling van het fundamentele onderzoek in Nederland en het tot stand komen van een zorgvuldige beoordeling en keuze is gewaarborgd.

De artikelen 11.06 en 13.02 zijn bestemd voor de financiering van beleid gericht op stimulering van en vernieuwing in het fundamentele en het strategische onderzoek en voor bevordering van de kennisoverdracht. Artikel 11.06 richt zich daarbij op de instellingen waarvoor de minister van O&W als vakminister verantwoordelijk is. Artikel 13.02 is gericht op het gehele Nederlandse onderzoekspotentieel. Daarbij wordt met name gestreefd naar het geven van aanzetten en het bieden van versterking van strategisch onderzoek op terreinen van groeiende maatschappelijke (en ook wetenschappelijke) betekenis en wordt getracht verschillende ministeries en onderzoekorganisaties, evenals maatschappelijke organisaties, bijeen te brengen in een stimuleringsactie. Een samenhangende programmatische aanpak staat daarbij voorop. Daarnaast wordt in toenemende mate ruimte gecreëerd voor versterking van de internationalisering van de wetenschapsbeoefening, mede in het licht van de groeiende Europese samenwerking op het gebied van onderzoek en technologie. In dit verband moet onder meer het pas gevormde fonds voor het aantrekken van internationale onderzoekinstellingen worden genoemd.

Artikel 13.02 bevat tevens een aantal uitgaven voor studie en advies ter ondersteuning van (belangrijke processen in) het wetenschapsbeleid. Tot deze processen en beleidsvraagstukken behoren de ontwikkeling van verkenningen als beleidsinstrument voor de overheid en voor de onderzoekorganisaties, de ontwikkeling en vervaardiging van wetenschaps-indicatoren, vraagstukken betreffende ethiek en wetenschap, de methodische ondersteuning van sectorraden, en dergelijke. De studies en adviezen beogen bij te dragen aan het scheppen van dynamische, effectieve en doelmatige condities voor de wetenschapsbeoefening in Nederland en het daarop gerichte beleid.

Ook incidentele projecten die uit het beleid voortvloeien (zoals het nationaal Wetenschapscentrum) worden hieruit (mede)gefinancierd.

2.3 Internationale vergelijking

Door het gebrek aan samenhang binnen de te heroverwogen artikelen en doordat samenhangen vaak juist met andere begrotingsonderdelen aanwijsbaar zijn, is ook het maken van internationale vergelijkingen niet eenvoudig. Gepoogd is evenwel tot een vergelijking op enkele hoofdpunten te komen, die een zekere mate van illustratie kunnen leveren van de positie die Nederland internationaal met betrekking tot deze hoofdpunten inneemt.

De hoofdpunten waarop vergeleken is, zijn:

- a) In directe relatie tot de te heroverwogen artikelen:
 - Internationaal onderwijs
 - Landelijke voorzieningen op het gebied van wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging
 - Participatie aan internationale onderzoekorganisaties
 - Landelijke voorzieningen voor investeringen in apparatuur.
- b) Type subsidies:
 - Institutionele subsidies aan instellingen in eigen land
 - Bijdragen aan internationale organisaties
 - Programma- en projectsubsidies en opdrachten.
- c) Uitgaven van (clusters van) onderzoeksinstituten naar kostensoort. In deze vergelijking werd Nederland afgezet tegen de Bondsrepubliek Duitsland (uitsluitend West-Duitsland) en België, respectievelijk een groot land met een hoog uitgaven-niveau voor onderzoek en ontwikkelingswerk en een land met vergelijkbare omvang als Nederland en relatief bescheiden uitgaven voor onderzoek en ontwikkelingswerk.

Uit deze vergelijking kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Nederland besteedt ten opzichte van het BNP minder aan research en development (R&D) dan Duitsland, maar méér dan België. In de twee andere landen is het aandeel van de overheid daarin veel lager dan

in Nederland, zodat de Nederlandse overheid in verhouding tot het BNP meer besteedt aan R&D (0,89 %) dan de Duitse (0,78 %) en de Belgische (0,42 %).

- Nederland besteedt opvallend veel minder aan participatie aan internationale onderzoekorganisaties (5,2 % van de overheidsuitgaven voor R&D) dan Duitsland (6,8 %), maar vooral België (14 %).
- De omvang van middelen op landelijk niveau ten behoeve van investeringen in apparatuur zijn in Nederland (1,3 % van de overheidsuitgaven voor R&D) aanzienlijk lager dan in Duitsland (6,8 %), maar hoger dan in België (0,4 %). Tegenover dat laatste staat, dat Belgische onderzoekorganisaties in totaal (relatief) méér uitgaven voor investeringen in vaste activa (11 % van de middelen) dan Nederlandse (10 % van de middelen). Het overeenkomstige cijfer in Duitsland is 15 %.
- De uitgaven voor internationaal onderwijs zijn relatief iets hoger dan die in België; het stelsel in Nederland is echter uniek. De Nederlandse uitgaven voor landelijke bibliotheek- en informatievoorzieningen zijn iets hoger dan die in Duitsland. Daarbij moet worden aangetekend, dat de wetenschappelijke bibliotheken in Duitsland tot de competentie der Länder behoren en dat op federaal niveau slechts enkele diensten (o.m. Fachinformationszentren) en projecten zijn ondergebracht.
- De institutionele subsidies aan organisaties in eigen land zijn in Nederland (61 % van de overheidsuitgaven voor onderzoek en ontwikkelingswerk) relatief hoger dan die in België (52 %) en véél hoger dan die in Duitsland (38 %).
- Vergeleken met de instituten-organisaties in eigen land en met de Duitse Max Planck Gesellschaft zijn zowel de exploitatie- als de investeringsuitgaven per medewerker in de KNAW-instituten uitgesproken laag.

De gedetailleerde gegevens zijn opgenomen in bijlage 3.

3. Evaluatie

3.1 Inleiding

Ten behoeve van de heroverwegingsonderzoeken heeft het Ministerie van Financiën een aantal evaluatievragen geformuleerd als handreiking aan de werkgroepen. Deze vragen zijn meer toegespitst op breed toeganke-lijke subsidieregelingen dan op het type subsidies dat deel uitmaakt van de onderhavige Heroverweging. Immers, in deze Heroverweging bestaat 72 % van de subsidies (op basis van geldmiddelen) uit exploitatiesubsidies of -bijdragen, terwijl alle overige subsidies gebudgetteerd zijn. Daarom heeft de werkgroep ten behoeve van de evaluatie van de betrokken begrotingsartikelen aangepaste vragen geformuleerd met betrekking tot actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid. Deze luiden als volgt:

1. Evaluatie
 - a) Hebben sinds 1986 evaluaties van het subsidie plaatsgevonden?
 - b) Zo ja, welke conclusies werden geformuleerd?
2. Actualiteit
 - a) Is de doelstelling van het subsidie sinds 1986 aangepast?
 - b) Zijn er accentverschuivingen opgetreden in deze periode?
3. Effectiviteit
 - a) In welke mate wordt de doelstelling van het subsidie bereikt?
 - b) Op welke kwalitatieve en/of kwantitatieve wijze kan dat worden getoetst?
 - c) In hoeverre zijn uitspraken te doen over de omvang van het subsidie, nodig om het beoogde doel te bereiken?
4. Doelmatigheid
 - a) Welke andere beleidsinstrumenten zijn denkbaar m.b.t. het subsidie?
 - b) Is het subsidie een doelmatig beleidsinstrument om de doelstelling van het beleid te bereiken in vergelijking tot andere beleidsinstrumenten?
 - c) Wordt het subsidie doelmatig gehanteerd (aspecten zijn: hoogte, grondslag, richtlijnen en voorwaarden, toetsingsmomenten, doelmatigheidsprikkels, beheerslast, enz.)?

Zoals uit de vraagstellingen blijkt, werden daarbij recent (in 1987 of later) verrichte externe evaluaties van organisaties, programma's, en dergelijke die uit de hier bedoelde artikelen werden gefinancierd, meegenomen.

Daarnaast leverden een drietal gesprekken met deskundigen op deelterreinen extra inzicht in de sterke en zwakke punten van onderdelen van de te heroverwogen artikelen.

3.2 Globale weergave van de resultaten

De in paragraaf 3.1 geschetste werkwijze leidt tot de volgende resultaten.

De meeste grote onderdelen van de te heroverwogen artikelen hebben de afgelopen jaren een evaluatie ondergaan. Daarbij werd in de regel zowel aandacht besteed aan de doelmatigheid van opereren als de doeltreffendheid van de betrokken begrotingsonderdelen of de daaruit gefinancierde organisaties.

In het algemeen bestaat ten aanzien van deze begrotingsartikelen geen aanleiding tot grote zorg. Het volgende beeld kan worden geschetst:

De instellingen voor internationaal onderwijs werden in 1991 geëvalueerd door een internationaal panel. Dit schonk met name aandacht aan de betekenis en kwaliteit van de onderwijsprogramma's. De door de instellingen aangeboden programma's werden van hoge kwaliteit geacht, terwijl ze relevant waren voor studenten uit ontwikkelingslanden.

Ten aanzien van de structuur is discussie mogelijk. Lijkt enerzijds een doelmatiger opzet binnen een groter geheel (bv. van de universiteiten)

goed denkbaar, anderzijds vergen deze opleidingen op wetenschappelijk niveau een afzonderlijke inhoudelijke benadering, gericht op ontwikkelingsvraagstukken en daarvoor in het bijzonder relevante kennis. Behoud van deze benadering, die maakt dat de instellingen goed bijdragen aan het Nederlandse ontwikkelingsbeleid (zie paragraaf 2.2), bemoeilijkt integratie in een groter geheel ten eerste. Ten aanzien van het NUFFIC is twijfel mogelijk voor wat betreft de doelmatigheid. De werkzaamheden van deze organisatie zijn echter van belang in het kader van het beleid gericht op internationalisering van onderwijs en onderzoek.

Evaluatie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen als geheel heeft recent niet plaatsgevonden. Wel heeft enkele jaren geleden een extern bureau de organisatie van de KNAW doorgelicht.

De organisatie is in vervolg daarop gewikkeld in een proces, waarin het gehele opereren wordt herzien. Van belang daarbij is het beleid dat gericht is op vergroting van de zelfstandigheid van de KNAW ten opzichte van de overheid. Het bedoelde proces betreft zowel het financiële en personele beheer, als de beleidsstructuur voor de instituten. Ook wordt gewerkt aan het creëren van grotere onderzoekseenheden door fusie van instituten.

De KNAW is door de zogenaamde PUI-operatie (PUI is: para-universitaire instituten), waarin para-universitaire instituten bestuurlijk werden ondergebracht onder NWO, de KNAW of één der universiteiten, aanmerkelijk in omvang gegroeid. Daarnaast wordt steeds meer een beroep op de KNAW gedaan voor het geven van advies.

Het geheel van landelijke wetenschappelijke bibliotheek- en informatieverzorgingsvoorzieningen is reeds lang onderwerp van advies en evaluatie. Te noemen is het recente advies van de RABIN over het stelsel. Introductie van de huidige opzet van zwaartepuntsbibliotheken en andere informatieverzorgingsvoorzieningen is gepaard gegaan met een flinke korting van de budgetten van de universiteitsbibliotheken. Aan doelmatigheid is veel aandacht geschonken (mede onder druk van verdergaande budgetverminderingen), terwijl voor wat betreft automatisering het stelsel ook internationaal een vooraanstaande positie heeft. Desondanks is verdere verbetering van het stelsel zeker denkbaar, waarbij ook verdere benutting van informatietechnologieën aan de orde is. Doorberekening van kosten van dienstverlening verdient daarbij de nodige aandacht.

Gegeven de samenhangen in het stelsel van wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging (en zelfs met de algemene bibliotheken) is het wenselijk deze maatregelen ook betrekking te doen hebben op andere wetenschappelijke bibliotheken dan de zwaartepuntsvoorzieningen.

Niet alle internationale onderzoekorganisaties zijn recent, voor wat betreft hun functioneren dan wel het Nederlandse beleid daarvoor geëvalueerd.

Enkele jaren geleden is CERN door een internationaal panel geëvalueerd. Ten aanzien van veel aspecten van de bedrijfsvoering zijn hieruit maatregelen voortgevloeid. Voorts is de Nederlandse participatie aan EMBL onderwerp van studie geweest. Hieruit bleek de wenselijkheid deze te versterken. Het Nederlandse beleid inzake ESA en de ruimtevaart is in 1991 nader geformuleerd, mede in relatie tot de ESA-ministersconferentie najaar 1991. Dit jaar zal een verder uitgewerkt standpunt worden opgesteld.

De betrokken organisaties kunnen als succesvol worden beschouwd, in ieder geval in wetenschappelijk en technologisch opzicht. Aandacht verdient steeds de participatie van Nederland en de organisatie van de thuisbasis. Daarnaast kan, door uitbreiding van het aantal leden en/of door betaling van niet-aangesloten landen van waaruit van de faciliteiten van de organisaties gebruik wordt gemaakt, gestreefd worden naar (overigens zeer beperkte) vermindering van contributie. De invloed van Nederland is echter, gegeven het kleine financiële aandeel, beperkt.

Een aantal grotere en kleinere activiteiten binnen het geheel van stimulerings- en investeringsmiddelen is recent onderwerp van evaluatie

geweest. Te noemen zijn ondermeer de stimuleringsprogramma's in het kader van het wetenschapsbeleid. De resultaten daarvan waren positief; daarmee wordt niet bedoeld te stellen dat alle middelen zonder uitzondering zeer effectief zijn ingezet. Anderzijds is sprake van een niet erg overzichtelijk geheel van "subsidiepotjes". Uit een oogpunt van doelmatige beleidsvoering en beheer is hier verbetering denkbaar, waar- toe de recent afgeronde reorganisatie van het ministerie van O&W zeker zal bijdragen.

De indruk bestaat, dat de flexibiliteit in het geheel van te herover- wegen begrotingsartikelen beperkt is en het laatste decennium geleide- lijk verder is verminderd. Dit betreft niet alleen het aandeel van de flexibel inzetbare middelen op het niveau van begrotingsartikelen, maar ook de flexibiliteit binnen institutionele subsidies. Uit een oogpunt van beleidsvernieuwing is dit ongunstig.

4. Mogelijke maatregelen

4.1 Aanpak

De werkgroep heeft de te heroverwegen artikelen nader geanalyseerd ten behoeve van het opstellen van beleidsvarianten, en daarbij een viertal hoofdinvalshoeken geformuleerd. Daarbij is het grootste deel van de aandacht uitgegaan naar de budgettaire zwaarder wegende grote onderdelen van de artikelen.

Nagegaan is of maatregelen zijn voor te stellen met betrekking tot de bedoelde hoofdinvalshoeken. Deze zijn:

- Actualiteit
Zijn wijzigingen ten aanzien van doelen, taken en functies in overweging te nemen, inclusief zo nodig beëindiging van de activiteiten?
- Doelmatigheid
De werkgroep onderscheidde hier drie aspecten:
 - Bedrijfsvoering
Zijn er aanwijzingen dat doelmatigheidsverhogende maatregelen terzake van de bedrijfsvoering zijn te nemen?
Voor wat betreft instituten kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een kleinere overhead, verbeterde prijs/prestatieverhoudingen, en dergelijke. Bij programma's denkt men niet alleen aan een kleine overhead, maar ook aan een doelgerichte inzet van middelen.
 - Schaafeffecten
Valt te verwachten dat het tot stand brengen van grotere eenheden tot voordelige schaafeffecten leidt?
Behalve het vormen van grotere eenheden uit bestaande instituten kan ook worden gedacht aan het onder één koepel brengen van thans nog separaat werkende afzonderlijke eenheden.
 - Internationalisering
Zijn maatregelen denkbaar met betrekking tot versterking van de internationale samenwerking?
Daarbij ware onder meer te denken aan verschillende vormen van samenwerking tussen twee of meer landen, aan verbetering van de thuisbasis, het betrekken van buitenlandse deskundigheid bij evaluaties en toetsing, maar ook aan verhoging van de spin-off.
- Prikkels
Zijn er mogelijkheden voor besparingen en inkomstenverhogingen?
Zijn er mogelijkheden door verlegging van financiële stromen een hogere doelmatigheid en dergelijke tot stand te brengen?
Vormen van doorberekening aan organisaties, enzovoorts, die diensten afnemen, het hanteren van retributies en eigen bijdragen, maar ook subsidies en bijdragen voor instituten of programma's van andere (ook internationale) organisaties vallen hieronder. Misschien past ook het temporiseren van programma's hierbij.
- Flexibiliteit
Zijn er maatregelen te overwegen die de flexibiliteit van de uit het artikel bekostigde activiteiten, dan wel de flexibiliteit (van onderdelen) van het onderzoekbestel verhogen?
Het gaat er om voldoende ruimte te creëren voor continue vernieuwing, zowel binnen organisaties (bijvoorbeeld door een eigen beleidsruimte, door verbetering van de verhouding vast/tijdelijk personeel) als op landelijk niveau (ook hier bijvoorbeeld door een beleidsruimte). Een effectieve inzet van flexibele middelen blijft daarbij steeds noodzakelijk.

De werkgroep zag zich hierbij geconfronteerd met de bestaande samenhangen in het bestel van wetenschappelijk onderzoek en ontwikkelingswerk, die door de in deze heroverwegingsexercitie betrokken artikelen maar in beperkte mate wordt overdekt. Maatregelen ten aanzien van verschillende artikelen zijn vaak alleen zinvol wanneer ze in samenhang met andere artikelen, niet betrokken in dit heroverwegingsonderzoek, worden beschouwd.

Vervolgens is een nadere invulling gegeven van de in overweging te ne-

men maatregelen.

4.2 Samenvattend beeld

In de hierbij opgenomen matrix is voor de "grote brokken" uit de te heroverwegen artikelen en voor de hoofdinvalshoeken door middel van * aangegeven, waar reden is voor het treffen van maatregelen ter verbetering van de situatie. Waar dit minder duidelijk is, is dit aangegeven met (*). Deze maatregelen zullen niet altijd een budgetverlaging behoeven in te houden. Een budgettair neutraal effect, een p.m.-post en budgetverhoging behoren ook tot de mogelijkheden.

Matrix artikelen/hoofdinvalshoeken

		=====Doelmatigheid=====							
Art.+ Onderdeel	Uitgaven 1996	Actua- liteit	Bedrijfs- voering	Schaal- effecten	Inter- nation.	Prikkels	Flexi- bilit.		
09.28									
NUFFIC algemeen	11,0		*						
IO-instellingen	64,1		*	(*)	(*)	*			
ASC	3,9								
11.01									
KNAW alg./adv.	34,9		*						
KNAW instituten	59,2		*	*		*	*		
11.03									
KB	25,1)								
KNAW-biblioth.	3,6)	*-----*				*			
TUD-bibl.land.	10,8)								
Overige voorz.	7,6	*							
11.05									
EMBC/EMBL	4,4				)	)			
ESA verplicht	30,5				)	)			
id. optioneel	14,6				)	(*)	(*)		
CERN	54,4				)	)			
ESO	8,0				)	)			
11.06/13.02									
Stim. en progr.	40,0			*			*		
11.07									
Investerings	57,8			*					
13.02									
Div. instituties	3,9	*							

4.3 Nadere invulling

4.3.1 *Instellingen voor internationaal onderwijs*

Actualiteit

Essentieel in een fundamentele discussie is de vraag welke plaats de IO-instellingen dienen in te nemen in het beleid voor ontwikkelingssamenwerking, met name voor wat betreft de verhouding tot thema's en sectoren daarvan (zie ook paragraaf 3.1).

Een belangrijke doelstelling van dat beleid is opbouw van de eigen capaciteit van ontwikkelingslanden. Deze doelstelling zou ook voor wat betreft het internationale onderwijs kunnen worden gehanteerd. Dit

heeft verschillende bezwaren:

- Opbouw van vervangende capaciteit duurt jaren.
- Ontwikkelingslanden zullen zich een onderwijsstelsel op Ph.D.- en post-doc-niveau als hier bedoeld, in een omvang als hier bedoeld niet kunnen of willen veroorloven, nog daargelaten de kwaliteit van dit type onderwijs en de technische voorzieningen ervoor (comparatieve voordelen van opleidingen van dit type in Nederland).
- Er zou in ieder geval sprake zijn van kapitaalvernietiging.
- De positieve effecten voor Nederland (bijvoorbeeld op terreinen van onderwijs, culturele, economische, wetenschappelijke en technologische samenwerking) zouden verdwijnen.

Deze argumenten spelen mee in de politieke afweging dat overdragen van (instellingen voor) internationaal onderwijs niet aan de orde is. De Tweede Kamer heeft recent nog eens vastgesteld dat de instellingen voor internationaal onderwijs hun huidige taak onverminderd moeten kunnen voortzetten en dat hun een helder toekomstperspectief voor wat betreft hun positie moet worden geboden.

Doelmatigheid/bedrijfsvoering

Op het gebied van de bedrijfsvoering kunnen hier ten aanzien van enkele punten maatregelen overwogen worden:

- NUFFIC is als dienstverlenend, adviserend en coördinerend orgaan geplaatst tussen de verschillende overheden (O&W, DGIS, EG) enerzijds en het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs anderzijds in. Onwenselijke duplicatie wat betreft de functies van NUFFIC als intermediair orgaan bij de bevordering van de internationalisering en de ontwikkelingssamenwerking met functies elders (overheid en veld) wordt steeds meer weggenomen. NUFFIC vervult een veelheid van activiteiten, deels met behulp van de basissubsidie, deels met specifieke tijdelijke doel- of project-subsidies. De verhouding tussen taken en middelen zal worden geregeld door een convenant tussen de overheid (O&W) en NUFFIC, waarbij het budget zal worden bepaald op basis van verwachte output. Hierover wordt een extern onderzoek voorbereid.
- Het DGIS-beurzenstelsel draagt het risico in zich van opwekking van de vraag door het aanbod. Daarnaast bestaat de indruk dat de manier van toewijzing leidt tot detailbemoeienis van DGIS met de instellingen. Het kan wenselijk zijn dit stelsel eens nader te analyseren.

Doelmatigheid/schaaleffecten

Ten aanzien van doelmatigheidsbevordering door het benutten van schaal-effecten kunnen op de volgende punten maatregelen overwogen worden:

- De O&W-IO-instellingen opereren onafhankelijk van de universiteiten of andere onderwijsinstellingen, in tegenstelling tot wat bij LNV de regel is. Onderbrenging bij geschikte universiteiten is denkbaar. Een belangrijk punt hierbij is de "prijs-prestatie-verhouding", die in zo'n situatie op termijn lager zou kunnen zijn dan thans. Door het toegenomen aantal samenwerkingsvormen met de universiteiten is al een zeker efficiency-voordeel gerealiseerd. In overhead en ondersteuning is op langere termijn een zekere doelmatigheidswinst te behalen. Er is wel een probleem betreffende de lokaties: verschillende instituten zijn onlangs nieuw gehuisvest. Van belang is een waarborg voor het specifiek op ontwikkelingsvraagstukken toegesneden karakter van de opleidingen en de eigen identiteit van de instituten. Dit beperkt de mogelijkheden voor programmatische integratie. Als alternatief voor deze aanpak kan worden overwogen de O&W-IO-instellingen onder één onafhankelijke koepelorganisatie te brengen. Door de beperkte inhoudelijke overlap tussen de betrokken instellingen zal de doelmatigheidswinst beperkt zijn. Overigens ontvangen drie van de vijf instituten hun subsidie al via NUFFIC.

Prikkels

Maatregelen in de sfeer van "prikkels" kunnen worden overwogen ten aanzien van:

- De fees voor studenten lopen, zie de cijfers met betrekking tot de inkomsten uit cursusgelden, uiteen tussen de verschillende instituten. De fees zijn in het algemeen niet kostendekkend. Een verhoging kan worden overwogen.
Zo'n verhoging leidt tot (tenminste) twee effecten:
 - a) Een corresponderende verhoging van de beurzen van het NFP, ten laste van de OS-begroting. Het beoogde besparingseffect wordt hierdoor met ruim de helft verminderd, conform het aandeel van "DGIS-studenten" in het geheel.
 - b) Verhoging van de bijdragen van studenten die door andere organisaties worden gesponsord.
- Indien de IO-instellingen internationale reputatie genieten, is het onderzoeken van de mogelijkheid tot structurele medefinanciering door internationale organisaties of eventueel door andere landen voor de hand liggend. Thans geschiedt dit in sterke mate al op projectbasis en via beurzen.

4.3.2 KNAW

Doelmatigheid/schaaleffecten

Hier kunnen ten aanzien van verschillende punten maatregelen worden overwogen:

- De instituten van de KNAW samen vormen een institutenorganisatie van vrij bescheiden omvang. Voor vernieuwing (bijvoorbeeld forse versterking van een der instituten, opzetten van een nieuw instituut op een belangrijk onderzoeksterrein) binnen bestaande budgetten is te weinig ruimte.
Eenzelfde situatie bestaat binnen NWO, welke organisatie de vernieuwingstaak ten behoeve van het universitaire onderzoek (via projectfinanciering) met instituutsbeheer combineert. NWO valt niet onder de in deze Heroverweging betrokken begrotingsartikelen. Het ligt tegen deze achtergrond voor de hand voor te stellen dat de betrokken instituten in één organisatie worden ondergebracht.
- Het proces van het bij elkaar brengen van kleine instituten tot grotere eenheden verdient, naar de maat van het mogelijke, verdere versterking en versnelling. Thans zijn bij de KNAW samenvoegingen aan de orde van instituten op het gebied van de alfa-wetenschappen en van de ecologische wetenschappen. Hierbij kan ook het onder NWO ressorterende NIOZ worden betrokken. De relatie van de (fundamenteel gerichte) ecologische instituten van de KNAW met de (op toepassing gerichte) instituten voor onderzoek op het gebied van natuur en milieu van het ministerie van LNV kan nader worden onderzocht.

Prikkels

Er bestaan bescheiden mogelijkheden tot vergroting van externe financiering van de instituten, zeker wanneer doorberekening van integrale kosten het uitgangspunt is. Het betreft echter meest instituten voor fundamenteel onderzoek, waar de mogelijkheden voor het verrichten van contract-research, dat wil zeggen onderzoek dat (mede) wordt verricht om andere dan wetenschappelijke belangen intrinsiek beperkt zijn. Desondanks kan gepoogd worden de mogelijkheden te bezien om bijdragen in de kosten van overhead (en zelfs van het benutten van eerder verworven kennis) te verwerven.

Flexibiliteit

Zie het voorstel om één organisatie te vormen voor de fundamenteel-wetenschappelijke instituten.

4.3.3 Bibliotheken en informatieverzorging

Actualiteit

Met betrekking tot "actualiteit" lijkt voor het bidoc-stelsel als geheel geen aanleiding te bestaan voor een grondig herbezien van taken en functies. Verwezen wordt voorts naar hetgeen hieronder is opgemerkt vanuit de invalshoek van doelmatigheid.

Ten aanzien van een enkel onderdeel van de overige voorzieningen zijn vanuit deze invalshoek maatregelen te overwegen.

Doelmatigheid/schaaleffecten

Op verschillende punten zouden verdere verbeteringen van het stelsel als geheel nader overwogen kunnen worden. Te denken valt aan:

- Verdere coördinatie van het leenverkeer, intensivering van on-line voorzieningen voor de informatievraag en van elektronische distributie moeten vraag-doorgeleiding steeds verder verbeteren. Hierdoor kan ont dubbeling van collecties worden bevorderd, met als gevolg vermindering van aanschaf-, verwerkings- en bewaarkosten. Hiervoor zullen echter vele jaren lang volgehouden investeringen in informatietechnologie noodzakelijk zijn.
- x Voorts kan in het verlengde van zulke voorstellen gedacht worden, gegeven toepassing van informatietechnologie, aan verdere versterking van zwaartepuntvorming en taakverdeling tussen bibliotheken.
- Verdere introductie van de in omvang niet groeiende bibliotheek, als bij het eerste punt aansluitende concept. In deze bibliotheek vereist in beginsel iedere aanschaffing een afstoting. De exploitatie- en investeringskosten van afzonderlijke bibliotheken zullen in deze benadering niet stijgen boven een bepaald niveau. Daar staat tegenover dat een centrale faciliteit (als nationale depot-bibliotheek) noodzakelijk is voor het bewaren van afgestoten boeken, die daarin ook snel terugvindbaar moeten zijn; dit brengt investeringskosten met zich.

Prikkels

Op dit vlak kunnen de volgende maatregelen worden overwogen ten aanzien van de bibliotheken en informatieverzorging:

- Gedeeltelijke en stapsgewijze introductie van doorberekeningen in wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging, met name daar waar groepen gebruikers kunnen worden geïdentificeerd, zoals vakgroepen ten opzichte van een Universiteitsbibliotheek (doorberekening aan individuele gebruikers binnen instituten en vakgroepen brengt te veel red tape met zich). Een maatregel als deze zou niet alleen voor de landelijke zwaartepuntsbibliotheken moeten worden uitgewerkt, maar voor alle wetenschappelijke bibliotheken, welke in overgrote mate uit andere artikelen van de Rijksbegroting worden gefinancierd. De samenhang in het stelsel maakt dat onvermijdelijk.

4.3.4 Internationale onderzoekorganisaties

Actualiteit

De centrale vraag bij ieder van de organisaties is, of Nederland lid moet zijn of niet. Bepalend hiervoor zijn enerzijds het wetenschappelijk belang van de activiteiten van de betrokken organisaties, anderzijds de positie van Nederland tussen de Europese landen.

Het wetenschappelijk belang van een internationale onderzoekorganisatie is af te meten aan factoren als:

- de betekenis van de betrokken discipline(s) en de wetenschappelijke uitdagingen daarin;
- de noodzaak van internationale samenwerking, met name in verband met omvangrijke faciliteiten die niet door afzonderlijke landen kunnen worden gefinancierd;
- de kwaliteit van het onderzoek dat door de betrokken organisatie wordt verricht;

- de betekenis van het onderzoeksterrein in het Nederlandse onderzoek-bestel;
- de participatie van Nederlandse onderzoekers aan het onderzoek van de betrokken organisatie.

De financiële relaties met de internationale onderzoekorganisaties zijn inflexibel. Een deelnemend land betaalt een vaste contributie die wordt bepaald aan de hand van het BNP, geen indicator die in enig verband staat met het betrokken onderzoek.

Ten aanzien van ESA is wel sprake van een zekere flexibiliteit, vanwege de aanwezigheid van optionele (niet-verplichte) programma's. In de afweging of aan één of meer van deze programma's moet worden deelgenomen, spelen een rol het wetenschappelijk belang, het industrieel-technologisch belang en de belangen van "gebruikers"-sectoren (bij aardobservatie bijvoorbeeld milieubeleid, ontwikkelingsamenwerking, landbouw). Reële alternatieven buiten ESA zijn er niet of nauwelijks op min of meer betaalbaar niveau.

De Nederlandse bijdragen aan deze programma's worden gedekt uit de begrotingen van O&W, EZ en enkele andere ministeries. De EZ-uitgaven voor ruimtevaart waren onderwerp van onderzoek in de Tussenbalans.

Nederland neemt al voor een disproportioneel laag percentage deel aan de optionele ruimtevaartprogramma's. Daarbij worden de bovengenoemde belangen sterk in het oog gehouden. Het lage participatieniveau van Nederland heeft allang de bezorgdheid van ESA gewekt, waarbij gewezen wordt op de grote voordelen die Nederland geniet doordat ESTEC, de grootste afzonderlijke vestiging van ESA, in Nederland is gevestigd. Nederland heeft zich voor een reeks van jaren vastgelegd voor variabele percentages deel te nemen in een aantal van de optionele programma's. Dit is nog eens (her-)bevestigd in en naar aanleiding van de ESA-ministersconferentie najaar 1991.

Doelmatigheid/internationalisering

Door specifieke aanpakken kan de "macro-doelmatigheid" van de onderzoekinspanningen en -financiering worden verhoogd. Betreffende internationale onderzoekorganisaties gaat het met name om het volgende:

- Om ten volle profijt te hebben van de wetenschappelijke baten van internationale onderzoekorganisaties is een adequate, hoogwaardige en doelmatige thuisbasis voor de betreffende wetenschapsgebieden een vereiste. De betrokken voorzieningen bevinden zich in universiteiten, NWO-instituten, en dergelijke, welke geen onderwerp van deze heroverweging zijn. Een nadere analyse van de verhouding tussen thuisbases en participatie aan internationale organisaties valt, in het kader van de verdere ontwikkeling van internationalisering van het onderzoek, echter wel te overwegen. In dat kader kan tevens worden nagegaan hoe, indien nodig, de participatie aan internationale organisaties kan worden versterkt en hoe financiële instrumenten een goede afweging tussen wat internationaal en wat nationaal moet gebeuren, kunnen bevorderen.
- Bevordering van spin-off is een lijn die de eventuele baten die Nederland heeft van een internationale onderzoekorganisatie kan vergroten. Budgettaire effecten op de O&W-begroting zijn nihil. De spin-off betreft in ieder geval de levering van (soms hoog-technologische) producten en diensten (maar ook bijvoorbeeld financiële diensten). Een verdere bevordering van deze spin-off ligt zeker in de rede. Zie ook de vestiging van ESTEC in Nederland.

Prikkels

Behalve het voortdurend zorgvuldig bewaken van de doelmatigheid van de organisaties zijn er bescheiden mogelijkheden op het vlak van besparingen/inkomstenverhoging. In verband met de geringe zwaarte van de Nederlandse stem hebben de hieronder genoemde maatregelen een beperkte betekenis uit oogpunt van besparingen. **Taakstellingen zijn daardoor niet mogelijk.**

- Een terughoudende opstelling ten aanzien van de salarissen. De gemiddelde salarislast bij internationale onderzoekorganisaties is, zeker in vergelijking met die in het Nederlandse onderzoek,

zeer hoog. Maar de in de R&D van internationale bedrijven gebruikelijke honoreringen liggen aanmerkelijk lager. Zo bedragen de personeelslasten bij CERN per full time equivalent circa SFr. 140.000, terwijl ze bij de internationale Gecoördineerde Organen nog eens 15 tot 25% en bij de EG zelfs tot 50% hoger zijn.

De afspraken terzake zijn in breed internationaal verband gemaakt, reden waarom ingrijpende wijzigingen vrijwel onmogelijk zijn aan te brengen. De enkele bescheiden mogelijkheden tot beperking van de personeelsuitgaven gaan niet verder dan het beperken van de jaarlijkse indexering en het hanteren van een restrictief bevorderings- en carriëerbeleid. Zelfs deze maatregelen vragen voortdurende pressie. Ook een vergelijkende studie, bijvoorbeeld met internationale bedrijven, kan verder verhelderend werken.

Nederland stelt zich in het algemeen al zuinig op. Deze lijn verdient te worden aangescherpt.

- Toetreding van nieuwe leden tot de internationale onderzoekorganisaties brengt in beginsel een reductie van de contributies van de al deelnemende landen met zich. Hetzelfde effect kan worden verwacht van de BNP-groei van de Bondsrepubliek door de Duitse eenwording.
- Voorts kan bevorderd worden dat andere landen die incidenteel aan activiteiten van een der organisaties deelnemen, bijdragen in de kosten van die organisatie. Zo streeft CERN naar substantiële bijdragen van Rusland, Verenigde Staten, Canada, Japan en Israël.

4.3.5 Stimuleringsmiddelen/investeringen

Actualiteit

Vanuit de invalshoek "actualiteit" kunnen, voor wat betreft het ijkpunt 1996, maatregelen worden overwogen bij de regeling Stimulering Kennisoverdracht (SKO).

Doelmatigheid/schaaleffecten

Onder de in deze paragraaf bedoelde middelen bevindt zich een relatief groot aantal kleinere subsidies. Een aantal daarvan kan worden samengebracht. De reorganisatie van het ministerie maakt dit beter mogelijk, hetgeen bijdraagt tot grotere doelmatigheid van het beleid.

Bij het instellen van het Intentioneel Apparatuur Schema (IAS) hebben twee overwegingen een rol gespeeld.

Veel bezuinigingen zijn in het verleden (met name in de 70-er en de eerste helft van 80-er jaren) afgewenteld op de materiële en investeringsuitgaven, ten detrimente van het beschikbare apparatuurpark, terwijl zich juist over een breed gebied in de wetenschap een snelle ontwikkeling in de instrumentatie voordeed. Achterblijven van de apparatuur-voorziening kan leiden tot een suboptimale inzet van onderzoeksmiddelen.

Het tweede punt betreft het nationale karakter van de afwegingen die ten aanzien van dure apparatuur moeten worden gemaakt. Dure en zeer dure apparatuur dient bij voorkeur in goed toegankelijke, regionale of landelijke centra te worden ondergebracht, dan wel aanleiding te zijn voor vormen van taakverdeling.

Vooralsnog is er geen reden het IAS af te schaffen. Wel valt te overwegen de financiering van kleinere apparatuur via andere stromen te leiden. Ook aan vergroting van de mogelijkheden van sponsoring en andere vormen van medefinanciering kan worden gedacht.

Mits goed opgezet zijn, zo geeft de evaluatie van de stimuleringsprogramma's wetenschapsbeleid door de Algemene Rekenkamer aan, programma's uit oogpunt van doelmatigheid en flexibiliteit goede instrumenten voor vernieuwing in het onderzoek. De effectiviteit van programma's vereist daarbij wel, dat al vroeg aan verankering ervan wordt gewerkt.

Flexibiliteit

Ten aanzien van enkele punten zouden maatregelen in overweging genomen kunnen worden:

- De hier bedoelde subsidiemiddelen vormen een geheel van grotere en kleinere "subsidiepotten en -potjes", dat beter gestructureerd zou kunnen worden.
- Enkele onderdelen van deze artikelen kunnen ook door onderzoeksorganisaties behartigd worden. Alleen als deze organisaties met de betrokken nieuwe taak niet het bijbehorende budget zouden krijgen is een bezuiniging aan de orde.

5. Beleidsvarianten

5.1 Inleiding

De werkgroep heeft, in lijn met de algemene richtlijnen voor heroverwegingsonderzoeken, getracht maatregelen te formuleren, die zouden kunnen bijdragen aan verbetering van het geheel van het gevoerde onderzoek- en wetenschapsbeleid. Daarbij staat niet het bereiken van besparingen centraal, maar toetsing van de te heroverwegen begrotingsartikelen op actualiteit, doelmatigheid en effectiviteit.

In dit hoofdstuk worden de drie varianten gepresenteerd die de werkgroep heeft opgesteld, namelijk:

- I Een variant gericht op het maximaliseren van besparingen (paragraaf 5.2). Deze bevat een aantal maatregelen ten aanzien van de te heroverwegen artikelen. Hierbij is uitgegaan van het specifiek hantieren van de invalshoeken doelmatigheid, flexibiliteit en prikkels, zonder daarbij veel aandacht te schenken aan de samenhangen tussen deze begrotingsartikelen en andere, niet in de heroverweging betrokken artikelen. De werkgroep heeft getracht daaraan een zekere kwantificering in budgettaire termen te verbinden.
- II Een variant, waarin de vrijgemaakte middelen opnieuw worden ingezet voor vergroting van de doelmatigheid, gepaard aan versterking, van de wetenschappelijke infrastructuur (paragraaf 5.3). In deze variant worden de middelen vrijgemaakt door dezelfde maatregelen als in I en dan opnieuw ingezet.
- III Een variant, waarin de werkgroep maatregelen heeft opgenomen die in het verlengde liggen van, maar verder gaan dan die welke in I en II naar voren zijn gebracht (paragraaf 5.4). Daarbij leidt de noodzaak rekening te houden met de samenhang tussen de te heroverwegen begrotingsartikelen en andere artikelen van de Rijksbegroting tot een veel bredere "scope" van de afzonderlijke maatregelen. De werkgroep kan, omdat de bestudering en nadere uitwerking van deze voorstellen en de effecten ervan nog dient plaats te vinden, daaraan thans geen financiële indicaties verbinden. Deze voorstellen zijn er op gericht om met gelijke middelen een "produktiever" stelsel tot stand te brengen, dan wel met minder middelen gelijkwaardige resultaten te boeken.

5.2 Variant I

In deze paragraaf wordt variant I geschetst. Deze variant omvat een reeks van maatregelen, die hieronder per begrotingsartikel zijn gegroepeerd; de geschatte besparingsindicaties worden op artikelniveau opgegeven.

De instellingen voor internationaal onderwijs (09.28)

a Doelmatigheidsverhoging bedrijfsvoering NUFFIC

Doel van deze maatregel is een effectiever uitvoering van de nuttige taken van NUFFIC in het kader van internationalisering van hoger onderwijs en wetenschapsbeoefening en ontwikkelingssamenwerking op dat gebied (zie pagina 18). De werkgroep heeft namelijk de indruk dat NUFFIC in de afgelopen jaren betrekkelijk ongestructureerd is belast met verschillende taken. Een eventuele besparing moet echter niet negatief gaan interfereren met al genomen of in voorbereiding zijnde stappen op dit punt (zie pagina 18).

b Onderbrenging van de IO-instellingen in de universiteiten.

Dit voorstel betreft vooral bestuurlijke en administratieve onderbrenging van de IO-instellingen bij de meest in aanmerking komende universiteiten.

De effecten die hier verder een rol kunnen spelen, zijn:

- Vergroting van de bestuurlijke eenvoud.
- Vermindering van overhead, met relatief bescheiden besparingen als gevolg.

- Versterking van de mogelijkheden tot samenwerking met universitaire vakgroepen en instituten.
- Er zijn waarborgen nodig voor de kwaliteit en relevantie van de onderwijsprogramma's, onder meer om "brain drain" te voorkomen.
- Besparingen van een betekenende omvang kunnen pas daadwerkelijk worden bereikt wanneer gewerkt wordt aan vergaande integratie van de IO-instellingen in de universiteiten. Dan zijn wél garanties nodig voor de eigenstandigheid, kwaliteit en relevantie van de opleidingen.
- De IO-instellingen zijn geografisch zeer gespreid. Dit bemoeilijkt samenwerking, ook als deze vooral bestuurlijk-administratief is.
- Aan deze maatregelen kunnen kosten verbonden zijn, met name op het terrein van sociaal beleid.

Alternatief: Onderbrenging van de IO-instellingen in één afzonderlijke organisatie.

De besparingen zullen gering zijn, omdat de inhoudelijke overlap tussen de instituten voor internationaal onderwijs miniem is. Daarom zullen vrijwel alleen besparingen op de overhead gerealiseerd kunnen worden. Dit leidt alleen tot substantiële doelmatigheidsbesparingen wanneer de instituten op één vestigingsplaats worden samengebracht. Dit vereist grote investeringen (nieuwbouw, waar verschillende IO-instellingen recent nieuwe huisvesting hebben betrokken), alsmede grote kosten van sociaal beleid.

c Verhoging van de fees van studenten van IO-instellingen

Hogere bijdragen van direct belanghebbenden in de kosten van de opleidingen, respectievelijk van instanties die beurzen verstrekken, bevorderen afwegingen met betrekking tot het benutten van de aanwezige opleidingsinfrastructuur.

De specifieke effecten die kunnen optreden, zijn:

- Tegenover de verhoging van fees zal een verhoging van de NFP-beurzen gesteld worden die het budgettaire effect voor de Rijksbegroting in belangrijke mate kan beperken. De vraag is of hier wel sprake zou moeten zijn van een automatische koppeling.
- Verhoging van de cursusgelden zou tot vraaguitval kunnen leiden.

Het is de werkgroep bekend dat terzake van de IO-instellingen overleg plaatsvindt tussen de ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Ontwikkelingssamenwerking over de positie van de IO-instellingen tegen de achtergrond van een voorgenomen bezuiniging op deze instellingen, en dat terzake duidelijke politieke uitspraken zijn gedaan. De werkgroep neemt niettemin toch deze maatregelen op in dit overzicht; hierbij zijn vergroting van de doelmatigheid en toerekening van kosten van de infrastructuur aan gebruikers de voornaamste - ook eerder gehanteerde - argumenten.

De werkgroep schat het mogelijke budgettaire effect van deze drie maatregelen op 6,5 mln. in 1996, waarvan een klein deel ten laste van andere begrotingsartikelen. Daartegenover staan mogelijk kosten, met name van sociaal beleid. Het thans voorziene uitgavenniveau op dit artikel zal in dat jaar 79,0 mln. bedragen.

Van belang hierbij is het volgende: De Rijksuitgaven terzake van deze posten maken deel uit van het zgn. Ontwikkelingsplafond. Bezuinigingen hierop leiden tot een verlaging van de toerekening van door de minister van O&W gefinancierde activiteiten aan dat plafond. De middelen voor de minister van Ontwikkelingssamenwerking zullen met een gelijk bedrag dienen toe te nemen, tenzij andere activiteiten op de O&W-begroting aan het plafond kunnen worden toegerekend.

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (11.01)

d Vorming van één gezamenlijk bestuur voor de KNAW- en NWO-instituten

Door deze maatregel (met als ver perspectief een Nederlandse Max Planck Gesellschaft) ontstaat een structuur, die het beleid voor alle KNAW- en NWO-instituten bundelt en intern grotere mogelijkheden heeft voor het voeren van een instituutsgericht beleid. De besparingen komen vooral tot stand door een vergroting van de doelmatigheid van het geheel van instituten en in de sfeer van de overhead.

Specifieke effecten die in beschouwing genomen moeten worden, zijn:

- Afnankelijk van de te kiezen opzet: helderheid met betrekking tot de verschillende taken van de KNAW en NWO in het veld van wetenschap (ontmoeting, advies, projectfinanciering, institutenbeheer).
- Recent is de PUI-operatie doorgevoerd, waarbij het aantal koepels voor de fundamentele onderzoeksinstituten tot twee is teruggebracht. Bij een nieuwe "PUI-operatie" zal hiermee in het bestuurlijk overleg terdege rekening moeten worden gehouden.
- Ook los van het vorige punt moet zorgvuldig rekening worden gehouden met de bestuurlijke verhoudingen in het betrokken veld.
- Aan deze maatregel kunnen kosten verbonden zijn, met name op het gebied van sociaal beleid.

De NWO-instituten vallen niet onder de huidige heroverweging.

e Samenvoegen van de drie ecologische instituten van de KNAW (IOO, LI, DIHO) en het NWO-instituut NIOZ

De drie genoemde KNAW-instituten zijn recent al aan een proces van fusie begonnen. Daarbij kan NIOZ worden betrokken. Thans hebben de bedoelde instituten samen vijf vestigingen met in totaal circa 350 medewerkers.

Het kan overweging verdienen hierbij ook de RIN-vestiging op Texel te betrekken (het RIN valt onder het ministerie van LNV).

Effecten van deze maatregel kunnen zijn:

- Het bundelen van expertise met betrekking tot fundamenteel natuur- en milieu-onderzoek in één eenheid van behoorlijke omvang.
- Aan deze maatregel kunnen kosten verbonden zijn, met name op het terrein van sociaal beleid.
- De besparingen van een bestuurlijk-administratieve samenvoeging zullen beperkt zijn. Veel omvangrijker besparingen zijn te bereiken, indien sprake is van het tot standbrengen van één vestigingsplaats. Ook het profiteren van de grotere omvang van het instituut in wetenschappelijke termen vereist dat. Deze aanpak vergt echter een zeer grote investering voor een nieuw gebouw (enige tientallen miljoenen). Bovendien is in dat geval een omvattend personeelsbeleid nodig met nog moeilijk in te schatten sociale lasten, in verband met overplaatsing, afvloeiing, en dergelijke.

f Verhoging van de dekking van overheadkosten uit inkomsten van contract-research bij KNAW-instituten.

De mogelijkheden voor de hier voorgestelde aanpak zijn intrinsiek beperkt gegeven de gerichtheid van de KNAW-instituten op fundamentele wetenschapsbeoefening. Voor deze instituten is contractresearch bijkomstig. Effectuering van deze maatregelen kan zelfs een aanpassing van hun missie vergen.

Daarbij speelt ook nog het volgende mee. Indien een instituut enige inkomsten uit contract-research ontvangt, moeten deze niet direct weer geheel worden afgeroomd. Deze zouden beter ingezet kunnen worden ter verbetering van de toerusting, en dergelijke.

De werkgroep schat het mogelijke budgettaire effect van deze maatregel

len op 5 mln. in 1996, waarvan een gedeelte ten laste van andere begrotingsartikelen. Daartegenover staan mogelijk kosten, met name van sociaal beleid. Het thans voorziene uitgavenniveau op dit artikel zal in dat jaar 94,1 mln. bedragen.

Wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging (11.03)

- g Bevordering van doorberekening, nieuwe bibliotheekconcepten en versterking van de zwaartepuntsvorming en taakverdeling in het gehele stelsel van wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging

Deze maatregel kan leiden tot een vergroting van de doelmatigheid in het geheel van wetenschappelijke bibliotheken.

De volgende effecten kunnen relevant zijn:

- Doorberekening kan het tot stand komen van betere afwegingen inzake (de kosten van) informatieverwerving bevorderen.
- De effecten van deze maatregelen, bijvoorbeeld in termen van het vraagpatroon, zijn nu lastig te bepalen. In ieder geval zal verplaatsing van lasten optreden, terwijl op het niveau van instituten, afdelingen en vakgroepen de neiging zal bestaan tot aanschaffingen uit andere middelen dan thans bestemd voor informatieverwerving in ruime zin.
- Zwaartepuntsvorming zal zeer geleidelijk tot stand gebracht kunnen worden door verdere invoering en voortdurende verbetering van de informatietechnologie, en groei van afsprakenstelsels.
- Snelle zwaartepuntsvorming vereist grote eenmalige uitgaven voor verhuizing, hernieuwing van de beschrijving, catalogisering, enzovoorts, alsmede het scheppen van ruimtelijke voorzieningen.
- Grote aandacht is nodig voor de bestuurlijke verhoudingen met de universiteiten.
- De HBO-bibliotheken maken deel uit van deze groep van bibliotheken. Deze hebben een andere functie, met name de ondersteuning van het onderwijs, en een daaraan aangepast boekenbezit.
- Een deel van de betrokken bibliotheken valt niet onder de bevoegdheden van de minister van O&W.
- Een groot deel van de wetenschappelijke bibliotheken en voorzieningen voor informatieverzorging valt niet onder deze heroverweging.

- h Beperking overige uitgaven terzake van bibliotheken en informatieverzorging

Voor een groot deel zal deze maatregel betrekking hebben op projectmiddelen.

Een belangrijk aspect hierbij is, dat maatregelen op dit punt niet ongunstig moeten interfereren met het algemene beleid ten aanzien van de wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorging. Thans is namelijk vernieuwend beleid met betrekking tot de structuur van dit veld aan de orde. Voor de vernieuwende functies die bijvoorbeeld NBBI en PICA vervullen, is daarin een belangrijke rol weggelegd, terwijl ook projectmiddelen zullen worden ingezet om het beleid te ondersteunen. Daarnaast is te wijzen op het beleid voor internationalisering.

Deze maatregel heeft ook betrekking op een klein onderdeel van artikel 13.02.

De werkgroep schat het mogelijke budgettaire effect van deze maatregelen op 6 mln. in 1996.

In verband met de volledige samenhang van de zwaartepuntsbibliotheken (artikel 11.03; uitgaven circa 40 mln.) met de wetenschappelijke bibliotheken (uitgaven circa 360 mln.; hiervan maken de Universiteitsbibliotheken een belangrijk deel uit) die uit andere, niet in deze heroverweging betrokken artikelen van de Rijksbegroting worden gefinancierd, is het aanbrengen van een scheiding voor wat betreft met name maatregel g niet mogelijk. Van het met deze maatregel gemoeide bedrag

komt een belangrijk deel ten laste van de laatstgenoemde artikelen. Tegenover mogelijke besparingen staan mogelijk kosten, met name van sociaal beleid.

Het thans voorziene uitgavenniveau op artikel 11.03 zal in dat jaar 47,1 mln. bedragen.

Internationale onderzoekorganisaties (11.05)

i Verlaging van de Nederlandse contributie voor internationale organisaties

Deze verlaging kan op twee manieren tot stand komen. Enerzijds kan gewerkt worden aan goedkoper opereren van de betrokken organisaties. Daarbij ware met name aan de salarissen te denken. Een tweede mogelijkheid betreft vermindering van het aandeel van de Nederlandse contributie door de groei van het aantal deelnemende landen, de effecten van de Duitse eenwording en de mogelijkheden om niet-lidstaten te laten betalen voor het gebruik van de faciliteiten.

Specifieke effecten die hier in beschouwing moeten worden genomen, zijn:

- Nederland heeft slechts een bescheiden stem in het geheel. Ten aanzien van deze maatregel is daarom geen taakstelling op te leggen.
- De hoogte van de salarissen is al jaren een punt van zorg. Wel kan voortdurend druk worden uitgeoefend op de jaarlijkse bijstellingen en op het bevorderings- en carrièrebeleid in de organisaties.
- Het budgettaire effect van uitbreiding van het aantal deelnemende landen zal gedurende nog vele jaren miniem zijn. Uitbreiding moet vooral gezocht worden in Midden- en Oost-Europa en deze landen bedingen in de praktijk een symbolische bijdrage.
- Uitbreiding van het ledental, hoe positief ook, leidt tot complexere besluitvorming binnen de organisaties. Ook kan toetreding van andere landen tot uitbreiding van activiteiten leiden doordat deze eigen activiteiten op de betrokken terreinen inbrengen.

Het budgettaire effect van deze maatregel is moeilijk in te schatten. De werkgroep voert deze p.m. op, omdat dit uiteindelijk afhangt van besluitvorming van andere landen.

Het thans voorziene uitgavenniveau op dit artikel zal in 1996 111,9 mln. bedragen.

Stimulerings- en investeringsmiddelen (11.06, 11.07 en 13.02)

j Maatregelen betreffende de verschillende stimulerings- en investeringsmiddelen.

Te denken is aan: samenvoegen van afzonderlijke "potten", beëindiging van regelingen (waarbij met name aan de SKO-regeling wordt gedacht), overdracht van regelingen aan onderzoekorganisaties, en verschuiving van programmatische naar structuurversterkende doelstellingen van stimulering. De voorzieningen voor apparaatbeleid zullen in deze maatregel zoveel mogelijk onaangetast blijven.

De volgende specifieke effecten kunnen een rol spelen:

- Ten aanzien van de samenvoeging van verschillende kleinere "potten" is sprake van vergroting van de beleidsdoelmatigheid. Voor overdracht van enkele regelingen aan onderzoekorganisaties geldt hetzelfde.
- Slechts enkele regelingen kunnen in aanmerking komen voor overdracht aan onderzoekorganisaties. Een voorbeeld is het IAS-onderdeel voor middelgrote apparatuur, dat ook door NWO zou kunnen worden gehanteerd. Dit leidt alleen tot besparingen indien een korting wordt aangebracht op het budget van de betrokken organisaties.
- Bedacht moet worden dat door deze maatregelen de betrekkelijk

geringe flexibele middelen worden afgeroomd, hetgeen de flexibiliteit verder terugbrengt.

- In het beleid is behoefte aan flexibel inzetbare middelen ten behoeve van verdergaande internationalisering van het onderzoek.

De werkgroep schat het budgettaire effect van deze maatregel op 6 mln.. Het thans voorziene uitgavenniveau voor de drie artikelen samen zal in 1996 105,5 mln. bedragen (zie de opmerking bij tabel 1, pagina 8).

Totaalbeeld van variant I

Het budgettaire effect van de maatregelen a t/m j zal naar schatting 23,5 mln. bedragen.

Aangetekend wordt dat de besparingsvoorstellen deels (naar verwacht wordt voor circa 6 mln.) betrekking hebben op begrotingsartikelen, grotendeels van de O&W-begroting, die niet tot de te heroverwegen artikelen behoren.

De werkgroep tekent bij deze voorstellen aan, dat vele ervan nog verdere uitwerking vragen. Met name moet daarin worden vastgesteld welke herstruktureringkosten (investeringen, kosten van sociaal beleid, enzovoorts) zullen moeten worden gemaakt. Enkele voorstellen vereisen bovendien een benadering, waarin beleidsexperimenten een rol zouden kunnen spelen.

5.3 Variant II

Deze variant is erop gericht om het bevorderen van de doelmatigheid van het geheel aan activiteiten die door de te heroverwegen artikelen worden gefinancierd, gepaard te laten gaan met een versterking van de wetenschappelijke infrastructuur. Daartoe worden de maatregelen a t/m j, die in paragraaf 5.2 zijn aangegeven, doorgevoerd en de daardoor vrijgemaakte middelen ingezet voor nieuw beleid op het terrein van wetenschappelijk onderzoek. De opbrengst van de maatregelen betreffende de instellingen voor internationaal onderwijs, in totaal 6,5 mln., is hiervan uitgezonderd; deze vallen immers onder het Plafond Ontwikkelingssamenwerking.

Het oogmerk van deze aanpak is, in lijn met het Regeerakkoord, bezuinigen op het geheel aan onderzoekuitgaven zoveel mogelijk te beperken en tegelijkertijd de wetenschappelijke infrastructuur te versterken. Met name wordt gedacht aan tijdelijke doelsubsidies aan onderzoekorganisaties en instituten, ter ondersteuning van instituten die zich op hoog kwalitatief niveau richten op prioritaire onderzoeksterreinen. Deze subsidies zouden een looptijd hebben van 7 - 10 jaar en een substantiële versterking in menskracht en toerusting voor de betrokken instituten moeten bieden.

Een alternatief voor deze aanpak is om de door doorvoering van de bedoelde maatregelen vrijgemaakte middelen in te zetten om de bij de uitvoering van variant III te verwachten initiële kosten deels op te vangen.

Het opnieuw in te zetten bedrag is in deze variant 17 mln..

5.4 Variant III

In deze paragraaf schetst de werkgroep een variant, waarin ten aanzien van een drietal aspecten verdergaande maatregelen zijn opgenomen. Deze lijnen zijn:

- Een doelmatiger onderzoekbestel
Op een aantal onderdelen kan de doelmatigheid van het onderzoekbestel in belangrijke mate vergroot worden. De schaal van werken, bestuurskracht en bestuurlijke armslag behoren tot de aspecten die hiervoor relevant zijn.

- **Een flexibeler bestel**
Het Nederlandse onderzoekbestel wordt niet gekenmerkt door een grote mate van flexibiliteit. Zo is (zie ook paragraaf 2.3) het aandeel van flexibel inzetbare middelen in Nederland naar verhouding gering en is de tweede geldstroom in Nederland in relatie tot de eerste veel kleiner dan elders. Onderzoeksorganisaties bezitten een inherente traagheid, zeker ten opzichte van de belangrijkste ontwikkelingen in de wetenschap, die zich veelal op disciplinegrenzen voordoen en zich weinig aantrekken van "organisatiegrenzen". Dit brengt een blijvende behoefte aan flexibel inzetbare middelen met zich, zowel binnen onderzoekorganisaties als op landelijk niveau.
- **Het versterken van prikkels**
Door op meer punten een directe relatie te leggen tussen te leveren diensten en de middelen die daarvoor ter beschikking worden gesteld, kan de rationaliteit van afwegingen worden verbeterd. De werkgroep ziet op verschillende plaatsen mogelijkheden om dit beginsel sterker te hanteren.

De hieronder samengevatte voorstellen voor maatregelen komen niet voor invoering op korte termijn in aanmerking. Zij vereisen nadere bestudering en uitwerking. Zij beogen echter een "produktiever" onderzoekbestel te bereiken, dan wel besparingen te realiseren bij een gelijkwaardig geheel van activiteiten.

Tegen de achtergrond van de positie van de hier beschouwde zeven begrotingsartikelen (zie paragraaf 2.2) is het onvermijdelijk, dat de voorgestelde maatregelen een breder werkingsgebied dan de thans geselecteerde begrotingsartikelen behoeven. De samenhang met andere begrotingsartikelen kan daardoor mede de vormgeving en uitwerking van de maatregelen bepalen, en de voorstellen kunnen dan een aanmerkelijk groter effect sorteren.

Gelet op de noodzaak van nader onderzoek is onderstaand ervan afgezien een kwantificering van budgettaire effecten te geven. Daarbij zij vermeld dat tegenover mogelijke besparingen ook hoge eenmalige kosten (van sociaal beleid, herinvesteringen, en dergelijke) zullen staan. Voorts geldt dat voor veel van onderstaande punten aandacht moet worden gegeven aan de politieke en bestuurlijke aspecten.

De maatregelen van deze variant zijn de volgende:

- a **Het onderbrengen van een reeks van fundamentele instituten in één organisatie naar het voorbeeld van de Max Planck Gesellschaft**

Hierbij dienen behalve de KNAW- en NWO-instituten ook andere instituten betrokken te worden, zoals het NKI (deels door WVC gefinancierd) en zelfs ook universitaire instituten.

Deze maatregel beoogt zowel vergroting van de doelmatigheid als het bevorderen van een flexibel, dynamisch onderzoekbestel.

Voor wat betreft de doelmatigheid gaat het om vermindering van overhead en aan het bedrijfsmatiger opereren van de daarvoor in aanmerking komende instituten binnen één organisatie. Ook moet worden gedacht aan het vormen van grotere onderzoekseenheden zal binnen een grotere, sterke onderzoekorganisatie en aan andere mogelijkheden om de samenwerkingspatronen in het onderzoek te versterken. Het is een taak van onderzoekorganisaties om een voortdurend vernieuwend beleid te voeren. Daarvoor zijn management-instrumenten in de sfeer van financieel beheer, personeelsbeleid en -beheer enerzijds en een visie op de inhoudelijke koers van de organisatie anderzijds nodig. De laatste jaren zijn onderzoekorganisaties zich steeds meer hiervan bewust geworden, en zijn ook op een aantal plaatsen, ook door (medewerking van) de overheid (door middel van beleidsmaatregelen en ook regelgeving), ingrijpende verbeteringen aangebracht.

Meer in het algemeen is het opvallend hoe gering de veranderingen

zijn die in Nederland sinds het einde van de 60-er jaren zijn opgetreden in het patroon van wetenschappelijke instituten buiten de universiteiten. Er is hierbij sprake van een belangrijk verschil met bijvoorbeeld Duitsland. Voor zo'n statische situatie zijn vanuit wetenschapsinhoudelijke optiek nauwelijks argumenten aan te voeren.

Tegen deze achtergrond verdient het creëren van één institutenorganisatie, naar het voorbeeld van de Duitse Max Planck Gesellschaft, zeker overweging. Groot voordeel van deze maatregel is het creëren van een grootschaliger organisatie die het beleid voor alle fundamenteel-wetenschappelijke instituten bundelt en intern een grotere flexibiliteit kan bereiken. Een ander belangrijk aspect is, dat net als bij de MPG een dynamisch personeelsbeleid kan worden gevoerd, waarin sterk gespeeld wordt op onderzoekleiders van hoog internationaal niveau.

Er dient op gewezen te worden dat de zogeheten PUI-operatie weliswaar recent is afgesloten, maar nog niet bestuurlijk verwerkt. In deze operatie werden de verspreide fundamenteel-wetenschappelijke instituten onder KNAW of NWO gebracht.

b Vergaande integratie van de IO-instellingen in de universiteiten

In deze maatregel gaat het om de wijze waarop de IO-instellingen in de universiteiten ondergebracht kunnen worden zodat de opleidingen die zij bieden, de kwaliteit en relevantie voor het ontwikkelingsbeleid behouden, doch óók sprake is van vergaande samenwerking in en integratie van onderwijsprogramma's. Zulk een benadering zal leiden tot besparingen (ook op het punt van overhead), maar ook tot wederzijds profijt voor wat betreft onderwijs en onderzoek.

Het budget voor de IO-instellingen maakt deel uit van het Ontwikkelingsplafond. Voorts zullen bepaalde garanties nodig zijn voor de kwaliteit en relevantie van de onderwijsprogramma's, om "brain drain" te voorkomen. Daarnaast zal werkelijke integratie hoge herstruktureringkosten met zich brengen (nieuwbouw, kosten van sociaal beleid in verband met verplaatsing, en dergelijke).

c Verdergaande structurele vernieuwing in en doorberekening van kosten van (een breder pakket van) diensten te leveren door wetenschappelijke bibliotheken en informatieverzorgingsinstellingen

Het huidig "bidoc"-stelsel kan internationaal vergeleken als doelmatig worden gekenschetst. Desondanks is verdergaande aandacht voor verbetering ervan mogelijk. Daarbij kan in de eerste plaats worden gedacht aan de introductie van nieuwe bibliotheekconcepten en verdere versterking van de zwaartepuntsvorming en taakverdeling in het gehele stelsel. De zich ontwikkelende informatietechnologie wordt hierbij een belangrijke rol toegedacht.

De beoogde werking van doorberekeningssystematieken in het "bidoc"-stelsel is, dat informatievragers komen tot helderder afwegingen van de betekenis die zekere informatie voor hen heeft. Dat daarbij simpele systemen nodig zijn behoeft, alleen al vanwege een dreigende administratieve overlast, geen betoog; te denken is bijvoorbeeld aan universitaire vakgroepen die bereid zijn per jaar een bedrag te verstrekken aan de universiteitsbibliotheek. Zulke werkwijzen maken overheveling van budgetten onvermijdelijk. Als er besparingen optreden, dan zijn dat netto-effecten van complexer verschuivingen. Een derde aspect betreft het verbreden van de klantenkring, bijvoorbeeld tot het bedrijfsleven.

De effecten van zulke maatregelen dienen nog in kaart te worden gebracht. Nadere studie, en eventuele beleidsexperimenten onder zorgvuldige begeleiding zullen nodig zijn om hierin meer inzicht te verwerven.

Het betreft hier een samenstel van ingewikkelde operaties, ook in

bestuurlijk opzicht. Maar zeker op lange termijn zijn grote voordelen te verwachten, zowel in termen van de wijze van opereren van de wetenschappelijke infrastructuur en de dienstverlening daarvoor als in termen van besparingen.

- d In internationale organisaties sterker spelen op optionele programma's dan thans

Zoals geschetst is het regel dat de bijdragen aan internationale organisaties vast zijn en bepaald worden aan de hand van het BNP, een indicator die niet direct aan onderzoekactiviteiten is gekoppeld. Bij ESA echter wordt in belangrijke mate gewerkt met optionele programma's, waarop landen al naar gelang hun beleid kunnen intekenen. Dit biedt gelegenheid tot selectiviteit tussen programma's en tot financiële terughoudendheid als dat gepast is. De mogelijkheden kunnen worden nagegaan in hoeverre deze aanpak bij andere organisaties te volgen is. Tegenover het ontstaan van keuzemogelijkheden staat dat optionele programma's aan grote lidstaten de gelegenheid geven zich onafhankelijker op te stellen, hetgeen de samenwerking binnen een organisatie niet bepaald vereenvoudigt.

- e Doorberekening van de kosten van deelname aan internationale organisaties aan het onderzoekveld

Deze problematiek is tot op zekere hoogte vergelijkbaar met die in het vorige punt. Wellicht moet deze suggestie ook niet los worden gezien van de gedachte (zie boven onder d) om sterker te spelen op optionele programma's.

Meer in het algemeen geldt, dat waar internationalisering een beleidsthema met hoge prioriteit is, voortdurend goede afwegingen nodig zijn tussen wat binnenslands en wat internationaal moet worden gedaan.

- f Vergaande introductie en versterking van publiek-private financiering van instituten, ter versterking van de wetenschappelijk-technologische infrastructuur

De wetenschappelijk-technologische infrastructuur is voor een hoogontwikkelde samenleving een belangrijke "asset" voor de toekomst. Om deze infrastructuur te versterken en daarbij te oriënteren op die vraagstukken welke voor de toekomst van ons land van groot belang zijn, bieden publiek-private samenwerkingsvormen goede mogelijkheden. Een recent voorbeeld is het Telematica Research Center. Versterking van deze werkwijze verdient grote aandacht. Daarbij gaat het zowel om de keuze van gebieden waarop zulke samenwerkingsvormen als kansrijk kunnen worden beschouwd als om de (gebiedsspecifieke) uitwerking in termen van projecten.

Bijlage 1

Samenstelling van de Interdepartementale Werkgroep Heroverweging Overig Wetenschappelijk Onderzoek en Wetenschapsbeleid

Ir. R.J. de Wijkerslooth de Weerdesteyn (voorzitter)	Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen Lid van de Bestuursraad
Dr. P.A.J. Tindemans (plv. voorzitter)	Ministerie van onderwijs en Wetenschappen Directeur Onderzoek en Wetenschapsbeleid
Mr. F.M. Jaeger (secretaris)	Ministerie van Financiën Inspectie der Rijksfinanciën
Drs. E.A.A.M. Broesterhuizen (adj. secretaris)	Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid
Ir. M.C.F. van den Bosch	Ministerie van Economische Zaken Directie Algemeen Technologiebeleid
Drs. J.P. Kieboom	Ministerie van Algemene Zaken Kabinet van de Minister-President
Drs. J.G. Springer	Ministerie van Financiën Inspectie der Rijksfinanciën

Bijlage 2

UITGEBREID OVERZICHT TEN BEHOEVE VAN HEROVERWEGING OVERIG WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID

Inhoudsopgave

Art. 09.28	Instellingen voor internationaal onderwijs	2
Art. 11.01	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen	12
Art. 11.03	Wetenschappelijke bibliotheken en informatie-verzorging	18
Art. 11.05	Internationale onderzoekinstellingen	29
Art. 11.06	Stimulering wetenschapsbeoefening en kennis-overdracht	40
Art. 11.07	Investerings wetenschapsbeoefening	48
Art. 13.02	Projecten Wetenschapsbeleid	53

Artikelnummer: 09.28

=====

Onderdeel: Nuffic, algemene dienst (incl. CESO en IMWOO)

Aard van het subsidie:

Exploitatiesubsidie alsmede enkele projectsubsidies (STIR, Comett) t.b.v. instellingen

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Bevordering internationale samenwerking in het HO

Omvang van het subsidie*:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	7,6	1992	11,4
1987	7,8	1993	11,0
1988	7,7	1994	11,0
1989	12,9	1995	11,0
1990	14,3	1996	11,0
1991	18,3		

N.B. Deze bedragen zijn inclusief subsidies voor projecten en dergelijke die door de Nuffic worden begeleid en/of uitgevoerd. Traditioneel ging het om kleinere onderwijs-/onderzoekprojecten. Met ingang van 1988 betreft het STIR en in 1991 Comett bijdrage voor 2 jaar. Het verschil tussen 1991 en 1992 wordt veroorzaakt door het feit dat de middelen voor STIR-HBO vanaf 1992 via de HBO-Raad naar de Nuffic worden geleid en de eenmalige ondersteuning van COMETT II met 1.5 Mfl.

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:

Platform voor internationale samenwerking en uitwisseling op het terrein van het hoger onderwijs. De Nuffic beheert een groot aantal programma's voor zowel internationalisering (Erasmus, STIR, Lingua, Comett, Tempus, PSO, Culturele Verdragen) als ook ontwikkelingssamenwerking (Programma SV, DSO, NFP, EDF) en heeft in deze tevens een adviserende functie. Andere activiteiten: diploma-erkenning en studie-vergelijking, voorlichting, documentatie. CESO en IMWOO zijn onderzoeksinstituten op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking.

Juridische positie van de organisatie:

B3 Stichting

Wettelijke basis subsidie:

Begrotingswetgeving

Personele omvang (per 1/1/91):

150 fte waarvan 86 t.l.v. OenW

Inkomsten van andere departementen en derden:

Bijdragen van BuZa/DGIS, internationale organisaties in de vorm van contract-inkomsten (bijna 50% van de totale exploitatielasten)

Inkomsten totaal: ca 6 Mfl in 1990

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	9,2	8,8	8,8	8,8	8,8

* Tenzij anders vermeld, zijn bedragen steeds in mln. guldens opgegeven.

Laatste evaluatie:

Jaar en origine: 1988, OenW

Rapportage:

Beleidsnota "internationalisering van onderwijs en onderzoek"

Conclusies: Bovengenoemde beleidsnota was in beperkte mate evaluatief van karakter. Het belang van de nota is gelegen in de toekenning aan de Nuffic van een coördinerende, intermediaire rol op het terrein van de internationalisering van het onderwijs.

Evaluatie voorzien: Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Het reguliere exploitatiesubsidie wordt voor 100% toegerekend aan het ontwikkelingsplafond (dit geldt niet voor de projectgelden die naar HO-instellingen worden doorgesluisd).

Art. 09.31 t/m 09.42 (universiteiten): Nuffic functioneert t.a.v. het HO-internationaliseringsbeleid als intermediair orgaan.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Enigzins vergelijkbare instituten zijn er binnen Europa in Engeland (British Council), Duitsland (Deutsche Akademische Austausch Dienst) en Zweden (SAREC). Vergelijkende gegevens zijn niet ter beschikking.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Stopzetting van de subsidie kan binnen de termijn geschieden die bestuurlijk gezien aanvaardbaar is. Beëindiging van de subsidierelatie gaat gepaard met aanzienlijke wachtgeldaanspraken.

Niet-institutionele subsidies:

Betreft m.n. Stimuleringsprogramma voor Internationalisering van het Nederlandse Hoger Onderwijs

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Het verbeteren van de kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijs in internationaal verband

Beheer van middelen bij:

NUFFIC

Bijdragen andere departementen:

Bijdragen van derden:

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2

Voorziene looptijd:

Onbepaald

Relevante beleidsdocumenten:

Nota "Grenzen verleggen. Internationalisering van het onderwijs", O&W, december 1991.

Onderdeel: - Subsidie aan Nuffic t.b.v. IHE, IHS en RVB
- Subsidies aan ISS en ITC

Aard van het subsidie:

Exploitatiesubsidie, programma-subsidies

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Verzorgen van onderwijs voor studenten uit ontwikkelingslanden. Internationalisering van het HO.

Omvang van het subsidie (totaal):

Jaar	Bedrag	Jaar	Bedrag
1986	49.1	1992	66.6
1987	49.7	1993	65.3
1988	49.5	1994	62.5
1989	50.5	1995	62.5
1990	60.6	1996	62.5
1991	64.8		

N.B. Bij de doelmatigheidsoperatie in 1984 zijn het ITC en het ISS voor resp. 0,05 Mfl en 1,2 Mfl gekort.
Met ingang van 1990 worden IHE, IHS, RVB, ISS en ITC modelmatig bekostigd. Tegenover het accres van 4,7 Mfl op de O&W begroting staan compenserende verschuivingen op de OS begroting. OS betaalt lagere tarieven voor contractwerkzaamheden en hoeft minder te betalen aan beursalen (tuitio fees gelijkgeschakeld op een lager niveau).

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:

Onderwijs aan studenten uit ontwikkelingslanden (MA, MSc, PhD) ten laste van het reguliere exploitatiebudget. Daarnaast op contractbasis onderzoek en advisering op de werkkterreinen van de instituten.

Juridische positie van de organisatie:

ISS, ITC en IHE: B3 Stichting
IHS en RVB: Stichting, privaatrechtelijk

Wettelijke basis subsidie:

Begrotingsswetgeving

Financiële en personele gegevens:

Inst.	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
IHE	5,1	5,3	5,2	5,2	9,1	10,1	11,9	12,0	10,9	10,9	10,9
IHS	1,3	1,4	1,4	1,4	3,4	3,5	4,0	3,1	3,1	3,1	3,1
RVB	1,7	1,6	1,6	1,6	3,5	3,9	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
ISS	11,3	12,1	11,9	12,0	13,1	14,2	14,4	13,8	13,1	13,1	13,1
ITC	29,6	29,4	29,4	29,4	31,5	33,0	32,9	33,1	32,2	32,2	32,2

Zie verder tabel op pag. 5.

Inkomsten van andere departementen en derden:

De inkomstenbronnen van de instituten buiten het subsidie om lopen uiteen: tuitio fees (o.a. Netherlands Fellowship programma, DGIS), projecten in het kader van het Programma Samenwerkingsverbanden (DGIS), projecten van Landenbureaus (DGIS), onderzoeksprojecten (speerpunten onderzoek, DGIS), Wereldbank en andere internationale organisaties.

Instituut	IHE	IHS	RVB	ISS	ITC
	---	---	---	---	---
Subsidie O&W (mln., 1990)	9,1	3,4	3,5	13,1	31,5
Personeel (fte)	116	54	48	170	296
id., t.l.v. O&W	75	26	30	120	190

Cursussen:

- Cursusgelden (1990)	1,8	0,7	1,6	1,9	2,3
- Gesubsid. capaciteit (pl.)	218	50	63	220	355
- Waarvan NFP	111	33	29	147	211

Inkomstenbronnen (%) :

- Ministerie van O&W	34	35	30	51	76
- Fees NFP fellowships	3	3	5	3	3
- Fees andere fellowships	4	6	10	2	3
- Onderwijsprojecten	)	42	25	23	)
	) 48				) 17
- Consultancy en onderzoek	)	14	30	13	)
Overige	11	-	-	7	2

Inkomsten totaal (mln.)	22,6	8,3	11	22,6	40
-------------------------	------	-----	----	------	----

Tijdsbesteding staf (%) :

- Onderwijs Nederland + coörd.	50	40	45	46	55
- Onderwijs buitenland + coörd.	)	39	35	25	)
	) 30				) 30
- Consultancy	)	14	10	12	)
- Research	20	7	10	17	15

Opm.: Personeel per 1/1/91; bedragen in mln., over 1990.

"Verplichte" bedragen

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	62,7	62,6	62,7	62,7	62,7

Bekostigingsmodel:

Naar analogie van het voor het WO geconstrueerde financieringsmodel is het Plaatsen-Geld-Model voor het Internationaal Onderwijs (PGM-IO) ontwikkeld. Het model is opgebouwd uit drie onderdelen:

- Het PGM-analoge deel:
Dit deel neemt af als uitgangspunt de situatie van het reguliere WO (student/staf, e.d.).
- Het IO-specifieke deel:
Dit geeft uitdrukking aan het speciale karakter van het IO-onderwijs in het algemeen (de noodzaak van een gunstiger student/staf-ratio vanwege de multiculturele dimensie en het verschil in aanvangsniveau van de studenten, hogere vergoedingen voor studentenhuisvesting).
- Het instellingsspecifieke deel:
Voor alle instituten: de huur, rente en aflossing.
Per instelling: mogelijke kosten die samenhangen met specifieke taken van het instituut.

De basis van de subsidieomvang wordt gevormd door de door Ontwikkelingssamenwerking vast te stellen ontwikkelingsrelevante studentencapaciteit (variabele factor-model); zie voor de cijfers de tabel op pag. 5. Door O&W wordt vervolgens de hoogte van het subsidie vastgesteld aan de hand van de overeengekomen normen en specifieke bekostiging per instelling.

Laatste evaluatie:

Jaar en origine: 1991, BuZa/DGIS

Rapportage:

"International education in the Netherlands", rapport van een internationaal

evaluatieteam (Den Haag 1991)

"Cassandra revisited", achtergrond-document door C.A. van Ravenswaaij (International Consultancies Socrates, Den Haag 1991)

Evaluatierapport door de Inspectie Hoger Onderwijs, Zoetermeer 1991

Zie ook onder "Internationaal vergelijkende gegevens".

Conclusies:

De door de instellingen aangeboden programma's zijn van hoge kwaliteit en relevant voor studenten uit ontwikkelingslanden.

Zie ook onder "Internationaal vergelijkende gegevens"

Evaluatie voorzien:

Begin 1992 zullen de IO-instellingen een voorstel voor een systeem van kwaliteitszorg indienen. Belangrijke elementen van dit systeem zijn een door de instellingen verzorgde zelf-evaluatie en een regelmatige visitatie van de instelling door externe deskundigen.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

De reguliere exploitatiesubsidies worden voor 100% toegerekend aan het ontwikkelingsplafond.

Art. 09.31 t/m 09.42 (universiteiten): de IO-instellingen werken allen samen met één of meerdere universiteiten. Deze samenwerking geschiedt op basis van bestuurlijke mantelovereenkomsten. Op deze wijze kunnen de HO-instellingen profiteren van de unieke internationale ervaring van de instituten. Omgekeerd kan de relatief beperkte capaciteit voor onderzoek in de instituten versterkt worden en kan de doelmatigheid van het beheer in de relatief kleine instituten bevorderd worden.

Internationaal vergelijkende gegevens:

"The European Offer of Development oriented Postgraduate/Post-Experience Training - A State of the Art Report 1987, Dieter Danck-wortt (DSE; Deutsche Stiftung für internationale Entwicklung)

Uit bovenstaand rapport blijkt dat wat betreft de Europese post-initiële cursussen op het gebied van de ontwikkelingslanden slechts Groot-Britannië en Nederland internationale faam genieten. In deze landen is sprake van:

- een groot aantal cursussen,
- welomschreven beleid,
- behoeftebepaling,
- evaluatiecriteria,
- nationaal coördinatiesysteem (het FION in Nederland).

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Stopzetting van de subsidie kan binnen de termijn geschieden die bestuurlijk gezien aanvaardbaar is. Beëindiging van de subsidierelatie gaat gepaard met aanzienlijke wachtgeldaanspraken.

Niet-institutionele subsidie:

Betreft subsidies voor samenwerking tussen IO en WO.

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Bevordering samenwerking tussen IO en WO:

- internationalisering WO-bestel
- efficiency vergroten,
- wederzijds profiteren van deskundigheid
- verdere versterking van de kwaliteitsbewaking van het IO.

Beheer van middelen bij:

OenW

Bijdragen van andere departementen:
geen

Bijdragen van derden:
geen

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	4,1	2,9	--	--	--

N.B. Deze bedragen zijn verdisconteerd in het toegekende subsidie aan de instellingen.

Voorziene looptijd: tot en met 1993

Relevante beleidsdocumenten:

HOOP 1988: p. 147 t/m 149

HOOP 1990: p. 201 t/m 202

Brief van MOW d.d. 9-5-1990 (kenmerk HW/IW/BC-90011033) inzake "Structurerings Internationaal Onderwijs"

Brief van MOW d.d. 13-11-1990 (kenmerk HW/IW/BC-90022981) inzake "stimuleringsmiddelen samenwerking IO-HO".

Artikelnummer: 09.28

=====

Onderdeel: Subsidie aan ITC geoormerkt t.b.v. ISRIC

Aard van het subsidie:
Exploitatiesubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:
Documentatie en bodemonderzoek t.b.v. met name ontwikkelingslanden

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	1,2	1992	1,5
1987	1,2	1993	1,5
1988	1,2	1994	1,5
1989	1,2	1995	1,5
1990	1,9	1996	1,5
1991	1,5		

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:
Het verrichten van bodemkundig onderzoek en verschaffen van informatie op basis van verzamelde bodemonsters.

Wettelijke basis subsidie:
Begrotingswetgeving. In 1966 is de Nederlandse overheid per verdrag tegenover Unesco de verplichting aangegaan om het ISRIC in Nederland te vestigen.

Wettelijke positie van de organisatie:
Het ISRIC is, als onderdeel van het ITC, geen afzonderlijke rechtspersoon. Het personeel heeft de B3 status. Het subsidie is een bijdrage ingevolge internationaal verdrag in het kader van UNESCO.

Personele omvang (per 1/1/91):
20 fte waarvan 12 t.l.v. OenW

Inkomsten van andere departementen en derden:
Bijdragen van BuZa/DGIS, internationale organisaties in de vorm van contract-inkomsten (bijna 27% van de totale exploitatielasten), in totaal 0,6 mln. in 1990.

Inkomsten totaal:
2,5 Mfl in 1990.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5

Laatste evaluatie: Geen

Evaluatie voorzien: Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:
Het exploitatiesubsidie wordt voor 100% toegerekend aan het ontwikkelingsplafond. Hoofdstuk VII Rijksbegroting (LNV: LUW)

Artikelnummer: 09.28

=====

Onderdeel: Subsidie aan RUL geoormerkt t.b.v. ASC

Aard van het subsidie:
Exploitatiesubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:
Bibliotheek en informatiefunctie over Afrika, onderzoek gericht op Afrika.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	3,3	1992	3,8
1987	3,4	1993	3,9
1988	3,4	1994	3,9
1989	3,5	1995	3,9
1990	3,7	1996	3,9
1991	3,8		

N.B. BuZa/DGIS en LNV nemen via OenW ieder 25% van het subsidie voor hun rekening. Bovenstaande bedragen zijn inclusief deze bijdragen.

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:
Bibliotheek en informatiefunctie over Afrika en in beperkte mate het verrichten van onderzoek gericht op Afrika.

Wettelijke basis subsidie:
Begrotingswetgeving

Wettelijke positie van de organisatie:
Het ASC is een stichting. Vanwege overkoepeling door RUL op basis van een samenwerkingsovereenkomst heeft het personeel de B1-status.

Personele omvang (per 1/1/91):
42 fte waarvan 35 t.l.v. OenW

Inkomsten van andere departementen en derden:
Bijdragen van BuZa/DGIS, internationale organisaties in de vorm van contract-inkomsten (bijna 14% van de totale exploitatielasten); in totaal ca. 0,6 mln. in 1990.

Inkomsten totaal:
4,3 Mfl in 1990

"Verplachte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	3,8	3,9	3,9	3,9	3,9

Laatste evaluatie:

Jaar en origine: 1986 OenW

Rapportage:
Prof. E.M. Uhlenbeck: De niet-westerse studies in Nederland (1986)

Conclusies:

Internationaal vergelijkende gegevens:

Het ISRIC is uniek (zie totstandkomingsgeschiedenis in het kader van UNESCO).

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

In 1966 is de Nederlandse overheid tegenover Unesco de verplichting aangegaan om het ISRIC in Nederland te vestigen. Dit geeft een inspanningsverplichting t.a.v. het voortbestaan van dit instituut.

Aanbeveling om een commissie in te stellen voor het gehele Afrika-onderzoek. Uhlenbeck achtte voorstellen noodzakelijk voor een betere integratie van het ASC in het universitaire onderzoek. Inmiddels is het ASC door de RUL overkoe-
peld.

Zie ook de rapportage van de Commissie-Staal over kleine letteren ("Baby Krishna"), 1990.

Evaluatie voorzien:

Het ASC zal eenmaal in de vier jaar beoordeeld worden door een externe, bij voorkeur internationale commissie (art. 9 lid 2, herziene Statuten ASC).

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Het exploitatiesubsidie wordt voor 95% toegerekend aan het ontwikkelingsplafond.

Artikel 09.31 (Rijksuniversiteit Leiden): Het subsidie aan het ASC is toegevoegd aan het zgn. "B-deel" van deze universiteit. Het subsidie is opgenomen onder art. 09.28 vanwege de toerekening van deze subsidie aan het ontwikkelingsplafond.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Niet ter beschikking.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Stopzetting van de subsidie gaat gepaard met wachtgeldaanspraken en kan binnen de termijn geschieden die bestuurlijk gezien aanvaardbaar is.

Artikelnummer: 11.01

=====

Onderdeel: KNAW

Aard van de subsidie:

"Bijdrage uit 's rijks kas", zoals bedoeld in artikel 1.13., lid 1 van de WHW, alsmede programmasubsidie (zie pag. 16).

Doel van de subsidie/subsidievoorwaarden:

Bekostiging van de in art.1.5., lid 1 van de WHW genoemde taken.

Omvang van de subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	42,7	1992	96,3
1987	47,4	1993	94,9
1988	58,1	1994	94,1
1989	61,5	1995	94,1
1990	88,8	1996	94,1
1991	95,9		

Opm.: Deze middelen omvatten tevens het programmasubsidie voor Akademie-onderzoekers; zie pag. 16.

De uitgaven (totalen) voor exploitatie en investeringen KNAW

Deze kunnen worden uitgesplitst naar de wetenschapsbeoefening enerzijds en bureau, de ontmoetings- en adviesfunctie anderzijds. De bedragen zijn in kf.

	1980	1983	1985	1987	1988	1989	
A. <u>Geesteswetenschappen</u>							
1 ALE	110	111	117				1)
2 BBT	-	264	573	572	585	635	
3 FA							2)
4 GI	327	391	375	379	387	403	
5 NHG							2)
6 PJM	3079	3113	3246	3480	3658	3557	
7 NIAS					2924	3393	3)
B. <u>Biologische wetenschappen</u>							
8 CBS	2912	3030	3367	3345	3491	3739	
9 DIHO	5391	6918	6056	6479	6555	6415	
10 IOO	4763	5121	5321	6649	5680	6868	
11 LI	3870	4054	4747	5137	5128	5103	
12 NIH	4985	5286	6576	6437	6923	6619	
13 NIOB	4461	4577	6560	5767	6257	5879	
C. <u>Bibliotheek- en documentatie-instellingen</u>							
14 Bibliotheek KNAW	3404	3864	4576	4609	5090	5308	
15 BBN	379	449	701	596	598	577	
16 IISG	6178	6608	6549	8034	17832	18628	
17 NEHA							2)
18 SWIDOC	1445	1772	1697	1830	1870	1894	
D. <u>Medische wetenschappen</u>							
19 IOI					6368	6628	3)
20 ICIN					5112	5709	3)
E. <u>Bureau KNAW, advies en ontmoeting</u>							
	5858	7738	8907	11399	11477	13615	
Totaal	47162	53496	59368	64771	89895	95970	

- 1) Per 1987 PJM
- 2) Pas per 1990 een KNAW-instituut
- 3) T/m 1987 een interuniversitair instituut

Taak van de organisatie:

Taken waarvoor de KNAW wordt bekostigd (zie KNAW-reglement art.2 en WHW art.1.5., lid 1):

- a. Ontmoetingstaak (zorg voor nationale en internationale contacten tussen wetenschapsbeoefenaars)
- b. Adviestaak (tegenover de minister)
- c. Instituten- of beheerstaak (wetenschapsbeoefening).

Juridische positie van de organisatie en basis van de subsidie:

Huidige grondslag: Koninklijk Besluit [in feite: art.4.a. en b. van het door O&W goedgekeurde reglement van 28-10-1949 (later enkele malen gewijzigd)].

Toekomstige grondslag: artikel 1.13., lid 1 van de WHW.

Personele omvang (per 1/1/90):

- a) Wetenschapsbeoefening: (alle instituten tezamen)

WP	233
NWP	497

Totaal wet. beoef.:	730
---------------------	-----

- b) Bureau
WP	2
NWP	67

Totaal bureau:	69
----------------	----

Totaal KNAW:	799
--------------	-----

Bron: opgave KNAW

Opsplitsing naar vaste aanstelling of tijdelijke aanstelling, naar voltijds- of deeltijdaanstelling (1990) of naar salarisschaal (1989) is op aanvraag mogelijk.

Output-gegevens:

Voor de KNAW-instituten op het terrein van de natuurwetenschappen zijn de volgende output-gegevens bekend:

	<u>1983</u>	<u>1988</u>
Dissertaties	4	8
Publikaties:		
- Nederl.-talig	62	96
- In internat. tijdschr.	152	242
- Overige niet-NL publikaties	86	129
Totaal	300	467

Bron: Rapport VC Biologie (voor 1983); Ministerie van O&W, "De wetenschappelijke produktiviteit van de para-universitaire onderzoeksinstituten op het gebied van de natuurwetenschappen", juli 1991.

Inkomsten van andere departementen:

Geen

Inkomsten van derden: (in kf, peiljaar 1989)

	<u>Overige subsidies</u>	<u>Overige inkomsten</u>
Voor wetenschapsbeoefening:		
Totaal geesteswetenschappen:	100	1140
Totaal biologische wetenschappen:	130	4726
Bidoc instellingen (excl. bibl. KNAW):	100	957
Totaal medische wetenschappen:	-	4472
	----	-----
Totaal wetenschapsbeoefening:	330	11295
Totaal overig KNAW	2549	1327
	----	-----
Totaal van derden:	2879	12622

Bron: jaarrekening KNAW 1989

Inkomsten totaal:	
KNAW subsidie (inclusief investeringen):	74273
Overige subsidies	2879
Overige inkomsten	12622

Totaal	89774
Bron: jaarrekening KNAW 1989	

Beheer van middelen bij:
KNAW

Bijdragen van andere departementen: peiljaar 1989

O&W, art. 13, t.b.v. NOTA	kf	400	
O&W, art. 13, t.b.v. NIH	kf	128	
O&W, art. 13, t.b.v. bibl. KNAW	pm		(zie pag. 20)

Bijdragen van derden:
(ongespecif.)

	kf	92
--	----	----

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	96,3	94,9	94,1	94,1	94,1

Voorziene looptijd:
Structureel

Relevante beleidsdocumenten:
HOOP, wetenschapsbudget, O&W-begroting, MvT WHW, enz.

Laatste evaluatie: geen

Evaluatie voorzien: nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Die van andere instellingen met (enigszins) verwante taken: NWO, universiteiten; voor specifieke onderdelen van de KNAW ook DLO-instituten (ecologisch onderzoek), bibliotheken (KNAW-bibl., zie 11.03).
Specifiek t.a.v. Fryske Akademy (FA): beleid provincie Friesland.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Er bestaan ook in andere landen academies. Grondslag en taakstelling van deze academies loopt echter nogal uiteen.
Vele landen kennen wel organisaties die (fundamenteel-)wetenschappelijke instituten beheren; voorbeelden zijn: de Max Planck Gesellschaft in Duitsland en CNRS in Frankrijk. Deze zijn aanmerkelijk omvangrijker. Een vergelijking met beperkte betekenis zou enerzijds de uitgaven per medewerker en anderzijds de wetenschappelijke output (artikelen, citaties, prijzen, etc.) kunnen bevatten. De noodzakelijke gegevens betr. de output zijn niet beschikbaar.

Vergelijking met andere instituten-organisaties in Nederland:

Vergelijking is niet eenvoudig, omdat er grote verschillen voorkomen tussen onderzoekgebieden en ook oriëntatie op toepassingen. Een indicatie kan toch worden verkregen door de uitgaven per medewerker bij verschillende onderzoekorganisaties te vergelijken:

- NWO (meestal fundamenteel bèta-onderzoek)
- TNO (meestal toegepast natuur- en technisch wetenschappelijk onderzoek)
- DLO (strategisch en toegepast landbouwkundig onderzoek).

Zie daarvoor: "Internationale vergelijking tussen België, BRD en Nederland" (bijlage ... bij het Heroverwegingsrapport).

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

De huidige bekostiging heeft geen wettelijke grondslag. Opheffing of aanmerkeli-

ke vermindering van het subsidie is technisch mogelijk, doch vraagt, gegeven de vereiste bestuurlijke zorgvuldigheid, een langdurig traject.
De consequenties: wachtgelden, die de eerste jaren tenminste 80% van het huidige budget zullen belopen.

Artikelnummer: 11.01

=====

Onderdeel: KNAW, Programma Akademie-onderzoekers

Aard van het subsidie:
Programmasubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Met dit programma wil men talentvolle gepromoveerde jonge onderzoekers voor de Nederlandse wetenschapsbeoefening behouden om met hen het onderzoekspotentieel van de universiteiten te versterken.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	n.v.t.	1992	22,1
1987	5,6	1993	20,7
1988	7,7	1994	20,0
1989	13,1	1995	20,0
1990	17,7	1996	20,0
1991	22,1		

Opm.: Deze middelen maken deel uit van het KNAW-subsidie, zoals vermeld op pag. 12.

Indien niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Advies van KNAW en RAWB in 1981, gevolgd door standpunt in Beleidsnota Beiaard van de minister van O&W.

Zie de doelstelling van het programma. Dankzij het programma wordt de excellentie in het onderzoek bevorderd. Ook levert het een bescheiden bijdrage aan de brain-drain van onderzoekers.

Beheer van middelen bij:
KNAW

Aanvragen voor een aanstelling als Akademie-onderzoeker worden door de universiteiten bij de KNAW ingediend. De KNAW beoordeelt deze aanvragen en selecteert de kandidaten voor een aanstelling. Er is een open competitie. De aanstelling duurt ten minste 3 jaar en ten hoogste 5 jaar. Het is een roulerend fonds.

Bijdragen van andere departementen:

Landbouw heeft jaarlijks 0,3 beschikbaar voor de Landbouwuniversiteit Wageningen. De KNAW adviseert. Indien de Landbouwuniversiteit onvoldoende goede kandidaten heeft, mag de KNAW daarvoor andere kandidaten aanwijzen. In dat geval zendt Landbouw de financiën naar de KNAW.

Bijdragen van derden: --

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	22,1	20,7	20,0	20,0	20,0

Deze bedragen zijn in zoverre verplicht, dat aan de Tweede Kamer is toegezegd ze hiervoor te bestemmen. Via toezeggingsbrieven aan KNAW zijn ze daadwerkelijk verplicht.

Voorziene looptijd:
structureel

Relevante beleidsdocumenten:
Beleidsnota Beiaard, HOOP

Laatste evaluatie: geen

Evaluatie voorzien: neen

De KNAW bericht jaarlijks uitvoerig over de gang van zaken. De conclusie is dat het programma voldoet aan de verwachtingen.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Er is sprake van directe samenhang met de begrotingsartikelen bestemd voor de universiteiten (i.h.b. onderzoek) en onderzoeksinstituten. De op het programma aangestelde onderzoekers zijn aldaar werkzaam en dragen bij tot versterking van het onderzoek. Voorts kunnen zij zich ontwikkelen tot diegenen die de huidige onderzoekleiders zouden kunnen opvolgen.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Tijdelijke plaatsen voor gepromoveerde onderzoekers maken onderdeel uit van het beleidsinstrumentarium voor wetenschapsbeleid van de meeste OESO-landen.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Geen, voor zover verplicht naar de KNAW.

Artikelnummer: 11.03

=====

Onderdeel: Koninklijke Bibliotheek

Aard van het subsidie:
Exploitatiesubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Het instandhouden van de KB als nationale bibliotheek die moet werken aan de ontwikkeling van een landelijk functioneel geheel van wetenschappelijke documentaire informatieverzorging in Nederland en het aanbrengen van meer samenhang met het openbaar bibliotheekwezen en de speciale bibliotheken. De KB moet dit doen in nauwe samenwerking met de overige wetenschappelijke bibliotheken.

De voor een rijksinstituut gebruikelijke subsidievoorwaarden gelden thans nog voor de KB. Bij de inwerkingtreding van de WHW zullen de daarin vervatte regels gaan gelden voor de KB.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	23,5	1992	25,1
1987	23,4	1993	25,1
1988	23,5	1994	25,1
1989	25,1	1995	25,1
1990	28,9	1996	25,1
1991	25,3		

Taak van de organisatie:

Het Koninklijk Besluit van 1982 noemt 9 taken, waarvan de voornaamste zijn:

- 1) verzamelen van in het Nederlands taalgebied verschenen publicaties en de titels daarvan inbrengen in de Nederlandse Bibliografie;
- 2) zwaartepunthbibliotheek voor de geesteswetenschappen;
- 3) samen met de twee andere houders van centrale catalogi (TUD en LUW) instand houden van de centrale catalogi ter lokalisering van literatuur voor wetenschapsbeoefening en interbibliothecair leenverkeer.

Juridische positie van de organisatie en basis van het subsidie:

Voorshands het Koninklijk Besluit van 7 september 1982 houdende regeling inzake de KB als nationale bibliotheek.

Toekomstige grondslag art. 1.13, lid 1 van de WHW.

Personele omvang (per 1/1/91):

219 f.t.e.

Inkomsten van andere departementen:
geen

Inkomsten van derden:
geen

Inkomsten totaal:
zie boven bij subsidie

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	25,1	25,1	25,1	25,1	25,1

Voorziene looptijd:
Structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Beleidsplan Algemeen Bestuurscollege KB en het standpunt van de MOW daarover dd. 29 mei 1990, kenmerk HW/OI/UB 90028464

Laatste evaluatie:

Jaar en origine: 1987, Algemene Rekenkamer

Rapportage: Nota inzake onderzoek bij de KB

Conclusies: De conclusies betreffen het intern functioneren van de KB. Ze zijn meegenomen in de reorganisatie van de KB die in juni 1991 is voltooid.

Evaluatie voorzien: Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

De KB moet nauw samenwerken met de overige wetenschappelijke bibliotheken i.c. de bibliotheken van hoger onderwijs en onderzoek. Uit dien hoofde is er samenhang met de art. 08 Hoger Beroepsonderwijs, art. 09 Universiteiten, academische ziekenhuizen en overige uitgaven voor hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en art. 11 Wetenschapsbeoefening.

De KB is een van de vier zwaartepuntbibliotheken (KB voor geesteswetenschappen, Bibliotheek KNAW voor biomedische en fundamentele natuurwetenschappen, Bibliotheek TUD voor technische wetenschappen en Bibliotheek LUW voor landbouwwetenschappen). De zwaartepuntbibliotheken vormen een landelijke aanvullende voorziening, waarbij zij die specialistische literatuur aanschaffen die nog nergens in Nederland aanwezig is, maar die uit een oogpunt van onderwijs- en onderzoekbeleid wel minstens op één plaats in Nederland aanwezig dient te zijn; hierop kunnen de andere wetenschappelijke bibliotheken terugvallen. Bij de TVC-operatie is de zwaartepuntsfunctie gecreëerd onder gelijktijdige reductie van het budget van de universiteitsbibliotheken met 10 %.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Niet beschikbaar.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Bezuiniging op deze uitgaven is in beginsel niet onmogelijk. Er bestaat dan een reële kans dat het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek tot hogere uitgaven zullen komen bij het wegvallen van deze landelijke voorziening. De bovengenoemde drie taken zijn uniek en zouden door de andere bibliotheken moeten worden overgenomen.

Bezuinigingen op personeelsgebied leiden tot afvloeiingskosten.

Artikelnummer: 11.03

=====

Onderdeel:
Bibliotheek KNAW

Aard van het subsidie:
Exploitatiesubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

In stand houden van de bibliotheek als zwaartepuntbibliotheek voor biomedische en de fundamentele natuurwetenschappen die een belangrijke rol speelt in het inter-bibliothecaire leenverkeer in Nederland.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	3,3	1992	3,6
1987	3,3	1993	3,6
1988	3,3	1994	3,6
1989	3,3	1995	3,6
1990	3,5	1996	3,6
1991	3,6		

Taak van de organisatie:

- 1) Landelijke taak als zwaartepuntbibliotheek voor de biomedische en de fundamentele natuurwetenschappen
- 2) Inventarisatie en ontsluiting van lopend onderzoek op die gebieden
- 3) Instituutgerichte Akademiëbibliotheek

Juridische positie van de organisatie en basis van het subsidie:

De Bibliotheek vormt een regulier onderdeel van de KNAW waarvan de wettelijke basis thans berust op het KB van 1814 en het reglement van 1949, art. 4.a. en b. Toekomstige grondslag art. 1.13, lid 1 van de WHW.

Personele omvang (per 1/1/91):

55 f.t.e.

(van de gehele bibliotheek, niet slechts van het zwaartepunt)

Inkomsten van andere departementen: (in kf, peiljaar 1989)

Overige subsidies: 200 kfl. (O&W, art. 13)

Bron: jaarrekening KNAW 1989.

Inkomsten van derden:

Overige inkomsten: 1773 kfl. (vnl. verkoop fotokopieën, ruilmateriaal afd. Edita en opbrengsten online).

bron: jaarrekening KNAW 1989

Inkomsten totaal:

KNAW-subsidie:	3335
Overige subsidie:	200
Overige inkomsten:	1773

Totaal:	5308

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6

Voorziene looptijd:

Structureel

Relevante beleidsdocumenten:
Beleidsplan Bibliotheek KNAW d.d. september 1991

Laatste evaluatie: geen

Evaluatie voorzien: neen

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Zie de toelichting bij de KB.

De KNAW-bibliotheek fungeert uiteraard mede als instellingsbibliotheek van de KNAW; financiering geschiedt mede uit het subsidie aan de KNAW (zie art. 11.01).

Internationaal vergelijkende gegevens:

geen

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Zie de toelichting bij de KB.

Bezuinigingen op personeelsgebied leiden tot afvloeiingskosten.

Artikelnummer: 11.03

=====

Onderdeel: Landelijke functie Bibliotheek TU Delft

Aard van het subsidie:
Exploitatiesubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Instandhouden van de landelijke functie van de bibliotheek van de TUD als zwaartepuntbibliotheek voor de technische wetenschappen met een belangrijke rol in het Nederlandse interbibliothecaire leenverkeer.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	10,0	1992	10,8
1987	10,1	1993	10,8
1988	10,3	1994	10,8
1989	10,1	1995	10,8
1990	10,6	1996	10,8
1991	10,8		

Taak van de organisatie:

- 1) Landelijke taak als zwaartepuntbibliotheek voor de technische wetenschappen
- 2) Inventarisatie en ontsluiting van lopend onderzoek op dat gebied.

Juridische positie van de organisatie:

De bibliotheek vormt een regulier onderdeel van de TU Delft waarvan de wettelijke basis thans berust op de Wet WO.

Basis van het subsidie:

Zie doel van het "subsidie" en "juridische positie van de organisatie".

Personele omvang (per 31-12-1989)

92,1 f.t.e. (opgave TUD-bibliotheek)

Inkomsten van andere departementen:

Geen

Inkomsten van derden:

Onbekend.

Inkomsten totaal:

Zie boven bij omvang van subsidie

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	10,8	10,8	10,8	10,8	10,8

Voorziene looptijd:

Structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Rijksbegroting 1983, Hoofdstuk VIII, 5.6 pag. 70; id., 1984, VIII, 3.4 pag. 94; id., 1986, 5.4 pag. 91.

Laatste evaluatie: geen

Evaluatie voorzien: Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Zie de toelichting bij de KB.

De TUD-bibliotheek fungeert uiteraard ook als instellingsbibliotheek van de TU; financiering geschiedt mede uit de Rijksbijdrage aan de TUD.

Internationaal vergelijkende gegevens:

geen

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Zie de toelichting bij de KB.

Bezuinigingen op personeelsgebied leiden tot afvloeiingskosten.

Artikelnummer: 11.03

=====

Onderdeel: Kleine instellingen op het gebied van de documentaire informatieverzorging

Omvat: a) Stichting IISG
b) Bibliographie Linguistique
c) Bibliografie Nederlandse Sociale Wetenschappen
d) RABIN
e) NBBI

Aard van het subsidie:
Exploitatiesubsidies

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

a) t/m c) Instandhouden van structurele landelijke voorzieningen voor het verwerven en/of bibliografisch ontsluiten van boeken, tijdschriften en archieven op de desbetreffende vakgebieden.
d) en e) Instandhouden van een organisatorische infrastructuur voor beleidsadvisering en vernieuwing (resp. RABIN en NBBI) in de bibliotheek- en informatieverzorgingssector.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	1,1	1992	3,7
1987	2,9	1993	3,7
1988	2,9	1994	3,7
1989	2,8	1995	3,7
1990	2,5	1996	3,7
1991	3,1		

Taak van de organisatie:

a) t/m c) Verwerven en/of bibliografisch ontsluiten van boeken, tijdschriften en archieven op de respectieve vakgebieden.
d) Externe, niet-ambtelijke beleidsadvisering op het gebied van bibliotheekwezen en informatieverzorging
e) Uitvoerend orgaan voor initiëren van vernieuwingen, stimuleren en waar nodig coördineren van activiteiten in de bibliotheek- en informatieverzorgingssector

Juridische positie van de organisatie:

a) stichting
b) internationale organisatie Comité Internationale des Linguistes, waarvan deze activiteit in beheer is gegeven bij de KB
c) bureau onder verantwoordelijkheid van de RU Utrecht
d) wet RABIN
e) stichting

Personele omvang (per 1/1/91):
29,5 f.t.e.

Inkomsten van andere departementen:

a) t/m c) geen
d) WVC 6 ton
e) BiZa (tot 1991: 2 ton) en EZ (tot 1991: 6 ton, daarna in 3 jaar af te bouwen tot 0)

Inkomsten van derden:

b) Comité Internationale des Linguistes (10 kfl)

Inkomsten totaal:

a) 0,3 mln.
b) 0,3 mln.
c) 0,2 mln.

- d) 1,3 mln.
e) 2,4 mln. (1990), afnemend tot 1,6 mln. (1994)

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

- a) De politiek gevoelige situatie van het IISG dat bedreigde archieven van belang voor de sociale geschiedenis verwerft.
d en e) Afgehandeld in de Tweede Kamer.

Beheer van middelen bij:

- a en b) KB
c) RUU
d en e) de desbetreffende instellingen.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7

Voorziene looptijd:
Structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Laatste evaluatie:

- c) BNS

Jaar en origine:

1991, Research voor Beleid, in opdracht van NBBI voor O&W

Rapportage:

De relatie BNS-SWIDOC naar een optimale afstemming van werkzaamheden

Conclusies:

Meer samenwerking is mogelijk; RUU en KNAW als de twee ver antwoordelijke koepels werken hiervoor voorstellen uit

- e) NBBI

Jaar en origine:

1991, Evaluatiecommissie NBBI, ingesteld door O&W, BiZa en EZ

Rapportage:

Rapport Evaluatiecommissie NBBI

Conclusies:

Als zelfstandige instelling voortgaan met enkele bijstellingen in het functioneren. Regeringsstandpunt wordt thans (samen met BiZa en EZ) voorbereid.

Evaluatie voorzien:

Ja, voor RABIN, in 1992

Origine: wettelijk voorziene interne evaluatie

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Internationaal vergelijkende gegevens: n.v.t.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

De via deze zgn. kleine instellingen uitgevoerde activiteiten zijn van veel belang, omdat zij unieke landelijke diensten bieden die niet door andere instellingen kunnen worden overgenomen.

Bezuinigingen op personeelsgebied zullen tot afvloeiingskosten leiden.

Artikelnummer: 11.03

=====

Onderdeel: Voorzieningen.

Onder deze naam zijn gegroepeerd: de voorzieningen op audiovisueel gebied (SFW/AVA) en algemene voorzieningen voor Bibliotheken, documentatie en informatieverzorging.

Aard van het subsidie:

Exploitatiesubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

a) Het in stand houden van structurele landelijke voorzieningen op het gebied van audiovisuele media t.b.v. hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

b) Aanvullende voorzieningen voor landelijke coördinatie en/of stimulering voor o.a. collectievorming bij zwaartepuntbibliotheken e.d.

De gebruikelijke subsidievoorwaarden voorzover het gesubsidieerde instellingen betreft worden gehanteerd. Voor het overige verschillen de voorwaarden per project.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	10,7	1992	4,5
1987	11,4	1993	4,5
1988	7,0	1994	4,5
1989	7,4	1995	4,4
1990	5,8	1996	3,9
1991	4,9		

Taak van de organisatie sub a):

- 1) Verwerven, onderhouden en ter beschikking stellen van audiovisuele media;
- 2) Bewerken en beschikbaarstellen van relevante documentatie op het gebied van audiovisuele media t.b.v. hoger onderwijs en onderzoek

Juridische positie van de organisatie:

Stichting

Basis van het subsidie:

Personele omvang (per 1/1/91):

8,7 f.t.e.

Inkomsten van andere departementen:

geen

Inkomsten van derden:

geen

Inkomsten totaal:

zie boven bij subsidie

Voorzover het niet-institutionele subsidie betreft:

(sub b)

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Bibliotheek- en informatiesector stimuleren en waar nodig aanvullende voorzieningen bieden aan zwaartepunt-bibliotheken, Pica e.d. Het bibliotheek- en informatie-verzorgingswerk dat grotendeels niet in zelfstandige instituten plaatsvindt, maar onderdeel vormt van grotere instellingen, mist daardoor de samenbindende factor om een doeltreffende en goede samenwerking tot stand te brengen.

Beheer van middelen bij:

Grotendeels bij het NBBI

Bijdragen van andere departementen:
geen

Bijdragen van derden:
geen

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	4,5	4,5	4,5	4,4	3,9

Voorziene looptijd:
Structureel

Relevante beleidsdocumenten:
SFW-Beleidsplan 1990-1993

Laatste evaluatie:

Jaar en origine: 1989 in opdracht van het bestuur van SFW

Rapportage:
Onderzoek inzake de marktvraag naar SFW/AVA-diensten

Conclusies:
Aanpassing van de taakstelling en verhuizing naar nieuwe ruimte in het IISG-gebouw in Amsterdam waarmee enkele voorzieningen kunnen worden gedeeld

Evaluatie voorzien:
Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

SFW/AVA werkt samen met universiteiten waar momenteel gewerkt wordt aan de invulling van leemten in de mediadisciplines o.a. door de inrichting van (bijzondere) leerstoelen, promotie-onderzoeken e.d. Uit dien hoofde is er samenhang met art. 09 Universiteiten, academische ziekenhuizen en overige uitgaven voor hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Bezuiniging is denkbaar, maar zullen in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek leiden tot hogere uitgaven bij het wegvallen van deze landelijke voorzieningen.

Bezuinigingen op personeelsgebied zullen bovendien leiden tot afvloeiingskosten.

Artikelnummer: 11.05

=====

Onderdeel: EMBC (European Molecular Biology Conference)

Aard van het subsidie:

Programmasubsidie ingevolge internationaal verdrag

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Internationale wetenschappelijke samenwerking en uitwisseling d.m.v. symposia, workshops, fellowships (beurzen), en een wetenschappelijk tijdschrift (EMBO-journal).

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	0,6	1992	0,8
1987	0,5	1993	0,8
1988	0,6	1994	0,8
1989	0,6	1995	0,8
1990	0,6	1996	0,8
1991	0,8		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Aan het beleid gericht op internationale samenwerking wordt door Nederland (O & W) door lidmaatschap van de Conference mede gestalte gegeven door beïnvloeding van het beleid van het EMBC.

Beheer van middelen bij:

Secretariaat van de EMBC en de EMBO (European Molecular Biology Organisation, de organisatie van de wetenschappers zelf).

Bijdragen van andere departementen:

geen

Bijdragen van derden:

Bijdragen andere lidstaten en rente en inkomsten EMBO journal.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8

Voorziene looptijd:

structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Het EMBC verdrag

Laatste evaluatie:

geen

Evaluatie voorzien:

Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Met de bijdrage aan het EMBL (zelfde artikel); het EMBL is uit de EMBC ontstaan en men moet EMBC lidstaat zijn voor men EMBL lidstaat kan worden. Er vindt veel samenwerking plaats tussen EMBO en EMBL.

Er is sprake van samnehang met het moleculair biologisch onderzoek in de universiteiten en instituten, welke uit andere begrotingsartikelen worden gefinancierd.

Internationaal vergelijkende gegevens:

De betaling geschiedt volgens BNP, waarbij enkele "arme landen" een entrance-korting genieten. Nederlandse bijdrage in 1992 is 4,3%, d.w.z ongeveer kfl 6,9.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Door uit te treden of door tegen een gelijkblijvend budget te stemmen.

Uittreding is echter politiek niet aan de orde. Gezien het huidige beleid van O & W liggen de aangegeven stappen niet voor de hand.

Artikelnummer: 11.05

=====

Onderdeel: EMBL

Aard van het subsidie:

Exploitatiesubsidie a.g.v. internationaal verdrag.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Exploitatie van het laboratorium, een internationale researchfaciliteit, (één internationale faciliteit is doelmatiger dan een reeks duplicaten op nationaal niveau) en d.m.v. dit laboratorium het opleiden van talentvolle onderzoekers.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	2,6	1992	3,8
1987	2,6	1993	3,6
1988	2,7	1994	3,5
1989	2,8	1995	3,5
1990	2,8	1996	3,6
1991	3,8		

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:

Wetenschappelijk onderzoek.

Wettelijke positie van de organisatie:

Internationaal instituut.

Personele omvang (per 1/1/91):

Geschat op 565

Inkomsten van andere departementen:

geen

Inkomsten van derden:

EEG, m.n. t.b.v. het datalab en de bio-informatica faciliteiten.

Inkomsten totaal:

Ongeveer Mf 100.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7

Voorziene looptijd: structureel

Relevante beleidsdocumenten: Het verdrag

Laatste evaluatie:

Jaar en origine: Nov. 1987 KNAW

Rapportage:

The Netherlands' participation in the European Molecular Biology Laboratory.

Conclusies: Uitstekend laboratorium, lidmaatschap voortzetten.

Evaluatie voorzien: Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Lidmaatschap van de EMBC is verplicht (zelfde artikelnummer).

Er is sprake van samenhang met het moleculair biologisch onderzoek in de universiteiten en instituten, welke uit andere begrotingsartikelen worden gefinancierd.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Bijdrage volgens BNP

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

a) Uittreden

b) Actie voeren voor kostenverlaging in het finance committee.

Uittreden is politiek niet aan de orde. Voor wat betreft het budget: de geschets- te aanpak is niet geheel in lijn met het beleid, op dit moment propageert Nederland een min of meer gelijkblijvend budget met daarnaast eventueel speciale projecten.

Artikelnummer: 11.05

=====

Onderdeel: ESA - European Space Agency (Parijs)

Aard van het subsidie:

Zowel bijdrage ingevolge internationaal verdrag als vrijwillig aangegane programma-subsidies.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Bevorderen van het weten-schappelijk onderzoek vanuit de ruimte, met name op het gebied van de astronomie, de aardobservatie en het micro-zwaartekrachtonderzoek.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	23,8	1992	39,2
1987	22,8	1993	43,5
1988	27,9	1994	46,5
1989	27,6	1995	48,0
1990	30,0	1996	45,1
1991	37,3		

Uitsplitsing naar programma:

Budgetten cf. gegevens eind november 1991:

	1992	1993	1994	1995	1996
Science (4.58%):	27.7	29.0	30.5	30.5	30.5
Micro-g (4.0%):	6.3	11.5	12.6	12.6	12.6
Columbus (0.2%):	2.1	2.7	3.5	4.0	4.1
Aardobs. *: -----	3.0	1.5	1.2	2.0	4.0
Totaal:	39.1	44.7	47.8	49.1	51.2

* Uitsluitend middelen uit art. 11.05.

Toelichting:

De bijdrage aan het Science programma is verplicht op grond van het ESA-verdrag. De overige programma's betreffen vrijwillig aangegane verplichtingen.

Science en Micro-g worden uitsluitend door O&W bekostigd.

Columbus wordt grotendeels door EZ bekostigd (1.1% t.o.v. 0.2% O&W).

Aardobservatie betreft een beperkte bijdrage vanuit art. 11.05. Uit art. 13.02 draagt O&W hieraan per jaar voorts 4 Mfl bij. Ook V&W en EZ dragen bij aan aardobservatie-programma's: De totale omvang hiervan in 1992 is 20 Mfl, waaraan O&W 7 Mfl bijdraagt.

Taak van de organisatie:

Bevorderen van de Europese ruimtevaart. Nadruk ligt op R&D, operationele toepassingen worden veelal verzorgd door zelfstandige organisaties zoals Eumetsat (weersatellieten) en Eutelsat (telecommunicatie).

Juridische positie van de organisatie:

Zelfstandig internationale organisatie met eigen rechtspersoonlijkheid.

Personele omvang (per 1/1/91):

1978

Het personeel is werkzaam bij diverse vestigingen van ESA in Europa, waarvan ESTEC (Noordwijk) de grootste met 1158 personen. Verder verrichten hier circa 500 personen in dienst van bedrijven ondersteunende activiteiten. Er werken 261 Nederlanders bij ESA.

Andere vestigingen zijn het ESA-hoofdkwartier in Parijs, het vluchtleidingscentrum ESOC in Darmstadt en het informatiecentrum ESRIN in Frascati.

Inkomsten van andere departementen:
Bron: Miljoenennota 1992.

	1992	1993	1994	1995	1996
EZ:	102	110	114	118	116
O&W:	43	49	52	53	55
V&W:	5	4	3	1	3
ESA-totaal:	150	161	168	174	172

Inkomsten van derden/totaal:

Toelichting:

De inkomsten zijn grotendeels afkomstig van 14 Europese lidstaten en Canada als geassocieerd lid. Verder is er een aanzienlijke post "overige inkomsten", die, buiten de inkomsten uit speciale bijdragen, verkopen en bankrentes, voor het belangrijkste gedeelte bestaat uit doorschuivingen van inkomsten uit het voorafgaande jaar of leningen en dus geen "echt" inkomen zijn.

De inkomsten zijn specifiek gebonden aan programma's: Er is een verplicht deel, dat bestaat uit het General Budget en het Science programma, waaraan wordt bijgedragen naar BNP.

Aan de overige programma's wordt vrijwillig bijgedragen afhankelijk van de interesse van het betreffende land.

De totale inkomsten uit contributies bedroegen in 1991 4.7 miljard gulden, waarvan 1 miljard voor het verplichte deel.

In onderstaande tabel worden zowel de totale bijdrage per land als de BNP-bijdrage aan het verplichte deel weergegeven.

	Totaal (Mfl)	Aandeel (%)	BNP (%)
Frankrijk	1413	30	17,8
Duitsland	1160	25	23,4
Italië	863	18	16,4
Engeland	299	6	14,6
België	235	5	3,0
Spanje	228	5	6,5
Nederland	126	3	4,6
Zwitserland	111	2	4,1
Zweden	107	2	3,4
Oostenrijk	48	1	2,3
Denemarken	45	1	1,9
Noorwegen	40	1	1,6
Ierland	11	0,2	0,6
Finland	16	0,3	
Canada	31	0,6	
Totaal	4700	100	100

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	39,2	43,5	46,5	48,0	45,1

Voorziene looptijd:
structureel

Relevante beleidsdocumenten:
ESA-verdrag.

Evaluaties:

Gezien de omvang en de veelheid van activiteiten van ESA zijn er verschillende evaluaties gemaakt, zowel t.a.v. bepaalde programma's als t.a.v. de Nederlandse positie in ESA.

Het verplichte wetenschappelijke programma, met name voor O&W van belang, is in 1990 geëvalueerd: het z.g. Pinkau-rapport. De aanbevelingen hieruit, gericht op het effectiever uitvoeren van het Horizon-2000 programma, zijn door ESA aanvaard en zullen de komende jaren worden uitgevoerd. De ESA heeft ook een studie laten uitvoeren naar de indirecte economische effecten van de ESA-programma's (april 1991).

In dit kader is van belang een aparte studie over de voordelen van de vestiging van ESTEC voor Nederland zelf. Tegenover een Nederlandse contributie van 104 Mfl in 1989 (66 R&D, 38 overig) stond een totale ESTEC uitgave van 422 Mfl (76 R&D, 346 overig).

Verder zijn er in de voorbereiding voor de ESA-ministers-conferentie in november 1991 een aantal notities gemaakt, zoals die van de werkgroep "Aardobservatie" van de ICR (oktober 1991) en de notitie "Nederland en de ESA-ruimtevaartconferentie 1991", brief van de MR aan de tweede kamer (7/11/1991). Dit zal in de komende jaren leiden tot een aanzienlijke uitbreiding van de Nederlandse inspanning op het gebied van de aardobservatie.

Van belang is ook het NWO-advies m.b.t. het ruimteonderzoek (september 1991), waarin duidelijk wordt gemaakt hoe Nederland op een effectieve wijze kan meedoen aan wetenschappelijk georiënteerde ESA-programma's.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

- 11.02: NWO/SRON: nationale ondersteuning voor het wetenschappelijk programma, gericht op de astronomie: 18 Mfl per jaar.
- 11.06: IAS: SAX, Nederlandse bijdrage in een Italiaanse astronomische satelliet (O&W: 25.5 Mfl EZ: 11.5 Mfl) loopt t/m 1993.
- 11.07: extra bijdrage t.b.v. nationale ondersteuning op het gebied van het micro-zwaartekracht onderzoek: 2.5 Mfl per jaar.
- 13.02: structurele bijdrage van DGWB aan ESA (4 Mfl) + nationale ondersteuning (1 Mfl) op het gebied van de aardobservatie.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Zie de tabel onder "Inkomsten van derden/totaal", m.n. de gegevens betreffende het aandeel in de ESA-contributie en het BNP-aandeel.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

1. Uit ESA treden.
Deze stap zal tot groot politiek ongenoegen bij de Europese partners leiden en is op dit moment niet aan de orde.
2. Minder meedoen aan de vrijwillige programma's.
Dergelijke beslissingen zijn niet exclusief aan O&W voorbehouden gezien de betrokkenheid van andere departementen bij ESA.
Het minder meedoen aan ESA-programma's in zijn algemeenheid lijkt niet erg realistisch. De participatie is in financiële zin al erg klein. Op dit moment staat Nederland zwaar onder druk om juist aanzienlijk meer mee te doen, gezien de aanwezigheid van ESTEC, hetgeen Nederland per jaar netto 300 miljoen gulden oplevert. Een extra inspanning op het gebied van de aardobservatie voldoet ten dele aan deze wens.
3. Nieuwe leden, meer internationale samenwerking.
Dit komt steeds meer aan de orde (zie ook de ministersconferentie 1992), maar directe bezuinigingen voor ESA zijn echter niet op voorhand zichtbaar. Daarenboven is het effect op de O&W-begroting beperkt omdat dit punt vooral de grote infrastructuur-programma's betreft, die door EZ worden betaald.

Artikelnummer: 11.05

=====

Onderdeel: CERN - European Organisation for Nuclear Research (Geneve)

Aard van het subsidie:

Bijdrage ingevolge internationaal verdrag.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Instandhouden van de CERN-organisatie: hoogte van subsidie via in verdrag vastgelegde verdeelsleutel o.g.v. BNP-verhoudingen afgeleid van jaarlijks vast te stellen CERN-begroting; voorwaarde is goedkeuring achteraf door externe accountantscontrole en vaststelling door meerderheid van lidstaten.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	56,1	1992	54,2
1987	53,7	1993	53,5
1988	54,9	1994	53,1
1989	53,0	1995	54,1
1990	43,4	1996	54,4
1991	52,1		

Taak van de organisatie:

Het verzorgen van een infrastructuur (deeltjesversnellers, computercentra, logeergelegenheid, begeleiding, etc.) voor teams van universitaire onderzoekers uit de lidstaten, ten behoeve van het onderzoek in de elementaire deeltjesfysica en de kern-en hoge-energie fysica.

Juridische positie van de organisatie:

Zelfstandige internationale organisatie met eigen rechtspersoonlijkheid.

Personele omvang (per 1/1/91):

Vaste staf: ca. 3.000 personen.

Onbetaalde bezoekende onderzoekers: ca. 6.000 (Unpaid associates).

Inkomsten van andere departementen:

Niet van toepassing.

Inkomsten van derden:

Contributies van de lidstaten aan CERN, 1991 (in Zw.Fr.)

<u>Member States</u>	<u>%</u>	<u>Bedrag 1991</u>
Oostenrijk	2,23	19.728.400
België	3,00	26.576.850
Denemarken	1,80	15.887.150
Frankrijk	17,38	153.891.750
Duitsland	22,07	195.329.050
Griekenland	0,40	3.540.950
Italië	16,91	149.648.100
Nederland	4,13	36.579.800
Noorwegen	1,42	12.585.750
Portugal	0,30	2.669.500
Spanje	7,84	69.384.050
Zweden	3,26	29.880.550
Zwitserland	3,93	34.784.650
Ver. Koninkrijk	15,33	135.746.000

Subtotaal	100.-	885.232.550
Bijdrage Finland	0.40	3.506.100
Bijdrage Polen		524.000
Bijdrage Portugal	0.25	2.184.150

Totaal		891.466.800

Inkomsten totaal:

Bijdragen + ca. 5 MSF rente-inkomsten per jaar uit bankrente gemaakt over betaalde bijdragen.

Beheer van middelen bij:

CERN

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	55.5	55,5	55,5	55,5	55,5

Voorziene looptijd:

Structureel

Relevante beleidsdocumenten:

CERN-verdrag

Laatste evaluatie:

CERN-review, december '87 (CERN/1675), i.o.v. CERN-Raad door onafhankelijke deskundigen uit diverse lidstaten, afkomstig uit wetenschap en industrie, met vele aanbevelingen, o.m.:

- verbetering communicatie CERN en gebruikers, aanscherpen vastlegging wederzijdse verplichtingen.
- preciseren van diensten verleend aan gebruikers uit niet-lidstaten; waar mogelijk voor CERN-diensten laten betalen.
- stroomlijnen bepaling bijdragen van lid-staten.
- West-Europese landen, waarvan gebruikers in CERN meewerken, verplichten lid te worden.
- invoeren systematische personeelsbeoordeling.
- reductie vaste staf met 10%, invoeren meer tijdelijke contracten.
- moderniseren begroting en jaarrekening.
- professionaliseren management van het Pensioenfonds.

Deze aanbevelingen zijn uitgewerkt en verwerkt in besluiten van de CERN-Raad, waarvan de laatste zijn genomen in juni 1991.

Evaluatie voorzien:

Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

In de eerste plaats: met NWO-artikel, FOM-budget en daarvan m.n. het budget van het NIKHEF-H ad f 10 mln. per jaar. NIKHEF-H treedt op als thuisbasis van de Nederlandse onderzoekers die van de CERN-faciliteiten gebruik maken om hun experimenten te verrichten.

In de tweede plaats: met stimuleringsmiddelen van O&W en EZ.

Voor 1990 en 1991 samen hebben O&W en EZ samen elk voor de helft een bedrag van f 425.000 beschikbaar gesteld ter verbetering van de industriële liaison tussen CERN (en waar mogelijk andere internationale wetenschappelijke organisaties) en de Nederlandse industrie via het platform van de Nederlandse industriële associatie Dutch Scientific.

Internationaal vergelijkende gegevens:

geen

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Enige mogelijkheid is uittreden uit CERN, dit kan met als boete een jaar contributie (plm. 50 MF). Dit betekent ook opheffing NIKHEF-H, bezuiniging plm. 10 MF, met verlies alle werkgelegenheid plm. 100 personen en onvermijdelijke wachtgeldverplichtingen.

N.B. Uittreden uit CERN zou tot ernstige politieke problemen met onze Europese partners, in de eerste plaats de EG-lidstaten, leiden.

Artikelnummer: 11.05

=====

Onderdeel: ESO = European Southern Observatory (Munchen) (Europese Organisatie voor Astronomisch onderzoek op het Zuidelijk Halfrond).

Aard van het subsidie:
Bijdrage ingevolge internationaal verdrag.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:
Instandhouden van de ESO-organisatie; hoogte van het subsidie via in verdrag vastgelegde verdeelsleutel o.g.v. BNP-verhoudingen afgeleid van de jaarlijks vast te stellen ESO-begroting; voorwaarde is goedkeuring achteraf van de jaarstukken door externe accountantscontrole en vaststelling door meerderheid van de lidstaten.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	4,1	1992	8,1
1987	4,0	1993	8,0
1988	4,2	1994	7,9
1989	5,8	1995	8,0
1990	5,1	1996	8,0
1991	7,1		

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:
Het verzorgen van een infrastructuur (telescopen, opgesteld in een observatorium op de berg La Silla in Chili, computercentra, logeergelegenheid etc. etc. voor universitaire onderzoekers in de eerste plaats uit de lidstaten en het begeleiden van de onderzoekers bij de astronomische waarnemingen en gegevensverwerking.

Tweede taak is sinds 1988 het bouwen van een groot nieuw telescoopcomplex op de berg Paramal eveneens in Chili. Kosten plm. 500 MDM over 10 jaar.

Juridische positie van de organisatie:
Zelfstandige internationale organisatie met eigen rechtspersoonlijkheid.

Personele omvang (per 1/1/91):
Vaste Staf Europa: plm. 200 (internationaal contract)
Vaste Staf Chili: plm. 150 (locaal contract)

Inkomsten van andere departementen:
Niet van toepassing.

Inkomsten van derden:
Bijdragen van de lidstaten (bedragen in DM).

<u>Land</u>	<u>% van totale contributie</u>	<u>contributie 1991</u>
Belgie	4,19	4.206.760
Denemarken	2,62	2.630.480
Frankrijk	24,70	24.798.800
Duitsland	26,75	26.857.000
Italië	25,16	25.260.640
Nederland	6,01	6.034.040
Zweden	5,08	5.100.320
Zwitserland	5,49	5.511.960

Totaal	100	100.400.000

bron: paper, submitted at meeting of ESO Finance Committee

Inkomsten totaal:

Bijdragen (zie boven) + plm. 5 MDM rente-inkomsten per jaar uit bankrente gemaakt over betaalde bijdragen en reserveringen.

Beheer van middelen bij:

ESO

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1

Voorziene looptijd:

structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Verdrag ESO.

Laatste evaluatie:

- In 1987 is impliciet een evaluatie gedaan van het functioneren van ESO. Het resultaat was dat de acht West-Europese lidstaten unaniem besloten ESO een groot nieuw telescoop-project te laten starten.

Evaluatie voorzien:

Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Er is sprake van samenhang met de begrotingsartikelen voor de Rijksuniversiteiten Leiden, Groningen en Amsterdam, waar studenten en docenten van de vakgroepen sterrekunde actief gebruik maken van de telescopen van ESO.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Enige mogelijkheid is uittreden uit ESO, dit kan met als boete een jaarcontributie (plm. 7 MF).

N.B.: Uittreden uit ESO zou op grote bezwaren stuiten bij onze Europese partners, mede omdat deze het NL-aandeel in het grote telescoopproject zouden moeten overnemen.

Artikelnummer: 11.06

=====

Onderdeel: SKO (Stimulering Kennisoverdracht)

Aard van het subsidie:
Programmasubsidie.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

De subsidie is gericht op samenwerking en kennisoverdracht tussen hoger onderwijs en maatschappij, m.n. het bedrijfsleven. De overheidsbijdrage kan maximaal de helft van de projectkosten bedragen, de andere 50% moet komen van de instellingen zelf en b.v. het betrokken bedrijfsleven. De subsidie is zowel bedoeld voor het HBO het WO als voor de onderzoekinstellingen. Het gaat hierbij om een aanloopsubsidie die maximaal 4 jaar kan duren. Het project moet daarna genoeg eigen inkomsten genereren om zonder additionele subsidie gecontinueerd te kunnen worden.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	3,6	1992	7,4
1987	2,9	1993	7,4
1988	4,5	1994	4,9
1989	3,3	1995	5,0
1990	6,0	1996	5,5
1991	6,3		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Technologiebeleid van EZ en O & W zoals o.a. verwoord in de HTM-nota. Sindsdien zijn er ook extra-middelen aan het artikel-onderdeel toegevoegd, nl. middelen voor de HTM-subsidieregeling. Deze regeling loopt t/m 1991 en bedroeg Mf 2,5 per jaar van O & W en een gelijk bedrag van EZ en Mf 0,1 per jaar van LNV. Hierbij ging het speciaal om technische samenwerkingsprojecten tussen de instellingen van HO en het bedrijfsleven.

Beheer van middelen bij:
O & W.

Bijdragen van andere departementen:

Voor veel projecten geldt dat EZ een bijdrage levert. Dit gold in elk geval voor de HTM-projecten (deze subsidieregeling liep t/m 1991) waar EZ en O & W ieder de helft bijdroegen. Voor SKO projecten levert EZ vaak een bijdrage t.b.v. de hardware. Ook LNV draagt bij, nl. voor projecten binnen het landbouwonderwijs.

Bijdragen van derden:

Er is sprake van bijdragen van de aanvragende instellingen, het betrokken bedrijfsleven, maar vaak ook van instanties als Kamer van koophandels en plaatselijke of provinciale overheden.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	7,4	7,4	4,9	5,0	---

Deze bedragen zijn in zoverre verplicht dat er aan de Tweede Kamer is toegezegd dit te bestemmen voor de aangeduide doelstellingen. Overigens is een groot deel ook daadwerkelijk via een toezeggingsbrief verplicht. Er bestaat een kans dat door gebrek aan goede voorstellen niet alles wordt uitgegeven.

Voorziene looptijd:
Tot en met 1995

Relevante beleidsdocumenten:

De HTM-nota en de Beleidsoverzichten Technologiebeleid van EZ.

Laatste evaluatie:

Er heeft evaluatie plaatsgevonden van enkele projecten zoals de Universitaire Transferpunten en de Tijdelijk Ondernemers Plaatsen.

Jaar en origine:

- Transferpunten: uitgevoerd door Buck Consultants in opdracht van EZ en O & W en afgerond in januari 1988.
- TOP-plaatsen: uitgevoerd door O & W zelf en afgerond in 1989.

Rapportage:

Conclusies:

De projecten zijn bij een aantal universiteiten goed aangeslagen. Elke instelling had zijn eigen aanpak. De instellingen hebben het beleid voortgezet. Nieuwe subsidie is voor deze projecten niet nodig.

Evaluatie voorzien:

Ja, er wordt al een lange tijd gesproken over evaluatie van de rol van de HBO-raad. Dit lijkt zeer nuttig. Daarnaast is een evaluatie van het HTM-deel voorzien, daar de HTM-regeling per 1-1-92 is afgelopen.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Er is een indirecte samenhang met de lump-sum financiering van de instellingen. Daarnaast is er samenhang met de regeling Nieuwe taken voor de HBO-instellingen. Een aantal projecten worden gezamenlijk vanuit deze regeling en de SKO/HTM regeling gesteund.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

De regeling loopt in 1996 af. Tot dan zijn er mogelijkheden door de projectvoorstellen zeer kritisch te bezien.

Artikelnummer: 11.06

=====

Onderdeel: Stimulering alfa- en gamma wetenschappen

Aard van het subsidie:

Op aanvraag worden na zorgvuldige selectie projecten tijdelijk gefinancierd.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

(Landelijke) coördinatie en/of stimulering van projecten in de alfa- en gamma disciplines. De subsidievoorwaarden verschillen per project.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	1,3	1992	3,9
1987	2,1	1993	3,9
1988	2,2	1994	3,9
1989	1,6	1995	3,9
1990	2,1	1996	3,9
1991	2,2		

Inkomsten van derden:

geen

Inkomsten totaal:

zie boven

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Beleid om alfa- en gammawetenschappen te stimuleren via kortlopende financiële injecties. Een overweging hierbij is, dat de alfa- en gamma disciplines de bindende factor missen, die beta-wetenschappen eigen is, te weten: de (dure) apparatuur waaromheen onderzoek zich op natuurlijke wijze concentreert.

Beheer van middelen bij:

O&W.

Bijdragen van andere departementen:

geen

Bijdragen van derden:

Zelden, in een enkel geval NWO.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9

Voorziene looptijd:

Relevante beleidsdocumenten:

Laatste evaluatie:

Het alfa-gamma artikel als zodanig is niet geëvalueerd; wel zijn enkele hieruit bekostigde projecten geëvalueerd.

Jaar en origine:

- SSI: 1985, ministerie van O&W.
- Short Title Catalogue: 1985, ministerie van O&W.

Rapportage:

- Evaluatie van de werkzaamheden van de Stichting Studia Interetnica. Rapport van de commissie Evaluatie Stichting Studia Interetnica. 1985

- STC: Evaluatie uitgevoerd onder auspicië van de KNAW. 1985

Conclusies:

- De evaluatie van het project SSI leidde tot een ambtelijk advies aan de minister om dit project te discontinueren; dit advies is om redenen van politieke aard niet opgevolgd.
- STC: De positieve beoordeling leidde tot continuering van het subsidie.

Evaluatie voorzien:

Neen

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

De stimulering van -in dit geval- alfa- en gammawetenschappen is ook een taak van NWO. Uit dien hoofde is er samenhang met artikel 11.01, NWO. Verder is er sprake van een samenhang met de uitgaven voor alfa- en gamma-onderzoek in universiteiten en instituten meer in het algemeen.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Dit onderdeel van artikel 11.06 zou op zich wel kunnen worden opgeheven, maar dat zou tot een begrijpelijke claim leiden voor een gelijktijdige en gelijkwaardige verhoging van het NWO-budget voor de alfa- en gamma wetenschappen.

Artikelnummer: 11.06

=====

Onderdeel: Alternatieven voor dierproeven (voorheen beta-artikel)

Aard van het subsidie:
Programmasubsidies.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

De subsidie wordt verdeeld in twee delen, nl. Mf 0,4 t.b.v. het Platform Alternatieven voor Dierproeven (PAD, een interdepartementale commissie aangevuld met de dierenbescherming en het bedrijfsleven en ingesteld door WVC), en Mf 0,1 t.b.v. investeringen voor apparatuur gericht op de in vitro-productie van monoclonale antilichamen.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	1,5	1992	0,5
1987	1,5	1993	0,5
1988	1,5	1994	0,5
1989	0,4	1995	0,5
1990	0,3	1996	0,5
1991	0,5		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Het gaat hierbij om een kabinetsbeleid gericht op de vermindering, vervanging en verfijning van dierproeven. Dit beleid is ingezet door minister Pais en nu weer zeer actief overgenomen door minister Ritzen, die in gesprekken met de dierenbescherming verscheidene toezeggingen heeft gedaan.

Beheer van middelen bij:

De middelen t.b.v. het PAD worden jaarlijks in zijn geheel overgemaakt aan de steunstichting van het PAD en beheert deze stichting en uithgegeven na een beslissing door het PAD. De middelen t.b.v. de in vitro produktie van monoclonale antilichamen worden beheerd door O & W.

Bijdragen van andere departementen:

Aan het PAD draagt WVC Mf 0,8 bij en LNV en defensie dragen bij in de vorm van de financiële overname van projecten.

Bijdragen van derden:

Verschillende instanties op het gebied van de dierenbescherming, de Hartstichting en het KWF en het bedrijfsleven dragen bij aan het PAD.

M.b.t. de in vitro produktie van monoclonalen, hieraan leveren de instellingen zelf een bijdrage doordat ze de exploitatielasten dragen.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Voorziene looptijd:

Structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Nota aan de minister n.a.v. het gesprek met de dierenbescherming (7 maart 1991) en het verslag van dit gesprek.

Laatste evaluatie: Geen

Evaluatie voorzien: Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Er is een samenhang met begrotingsartikelen met betrekking tot HSD (Limburg), de toxicologie en de ethiek (NOTA). Voorts bestaat er samenhang met de uitgaven voor medisch en biologisch onderzoek en onderwijs via het proefdierengebruik resp. -vervanging.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Nederland is behoorlijk actief inzake de alternatieven voor dierproeven.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Geen nieuwe verplichtingen aangaan (Beleidsmatig en politiek ongewenst.)

Artikelnummer: 11.06

=====

Onderdeel: Wetenschappelijke samenwerking met China

Opm.: Vanaf 1-1-1992 is dit onderdeel van artikel 11.06 aan de KNAW (artikel 11.01) overgedragen.

Aard van het subsidie:

Programmasubsidie

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

De subsidie betreft de realisering van overeenkomsten met de Chinese Staatscommissie voor Onderwijs, de Chinese Academie van Wetenschappen, de Chinese Academie van Sociale Wetenschappen en de Chinese Staatscommissie voor Wetenschap en Technologie.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	0,8 *	1992	1,28
1987	0,8 *	1993	1,28
1988	0,8 *	1994	1,28
1989	0,8 *	1995	1,28
1990	0,8 *	1996	1,28
1991	0,8 *		

Indien niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Omdat op tal van terreinen van wetenschap China niet openstond voor Nederlandse onderzoekers is door het sluiten van de overeenkomsten met China de mogelijkheid geschapen voor Nederlandse onderzoekers om daar onderzoek te doen. Wanneer de politieke betrekkingen met China gespannen zijn, kunnen deze overeenkomsten de enige formele mogelijkheid tot contact met China betekenen.

Beheer van middelen bij:

KNAW (vanaf 1-1-1992). Het subsidie is sindsdien, in de aangegeven bedragen, begrepen in het KNAW-subsidie (zie pag. 12).

In de voorgaande jaren waren de met * gemerkte middelen bij O&W in beheer. Behalve deze middelen werd uit artikel 01.09 van de O&W-begroting ten behoeve van de uitwisseling met China 0,48 mln. besteed in de jaren 1986-1991.

Bijdragen van andere departementen:

Geen

Bijdragen van derden:

Bijdragen in het onderzoek van de betreffende universiteiten en onderzoeksinstituten.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	1,28	1,28	1,28	1,28	1,28

Deze bedragen zijn per toezeggingsbrief aan de KNAW verplicht.

Voorziene looptijd:

Onbeperkt

Relevante beleidsdocumenten:

Toezeggingsbrief en overeenkomsten met de vier genoemde Chinese counterparts.

Laatste evaluatie: Heeft plaatsgevonden door de KNAW in 1991

Jaar en origine:

Rapportage:

Conclusies: De samenwerking verloopt bevredigend.

Evaluatie voorzien:

Ja, in 1993 (schriftelijk rapport door de KNAW)

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Internationaal vergelijkende gegevens:

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Technisch is 100 % bezuiniging mogelijk.

Echter, tegen de achtergrond van het buitenlands beleid en het beleid van internationale samenwerking in het onderzoek is het zeer ongewenst te bezuinigen in deze bilaterale overeenkomst, hetgeen zou neerkomen op een eenzijdig niet nakomen van het overeengekomene. Ook de recente toezegging aan de KNAW, die nu verantwoordelijk is voor het beheer van het China-budget, maakt bezuiniging ongewenst.

Artikelnummer: 11.07

=====

Onderdeel: IAS (Intentioneel Apparatuur Schema)

Aard van het subsidie:

Investeringssubsidie, programmasubsidie.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Investeringen t.b.v. apparatuur voor wetenschappelijk onderzoek, nl.

- a middelgrote investeringen t.b.v. para-universitaire instituten;
(dit zijn investeringen tussen Mf 0,1 en Mf 2 á Mf 3)
- b grote investeringen t.b.v. para-universitaire instituten;
(dit zijn investeringen groter dan Mf 2,- á Mf 3,-)
- c middelgrote investeringen t.b.v. onderzoekscholen;

Opbouw:	1992	1993	1994
- Categorie a			
* bibliotheken en documentatieinst.	1,0		1,0
* KNAW-instituten	4,0		5,0
* NWO-instituten	6,0		7,0
Totaal	11,0	12,0	13,0
- Categorie b	25,0	24,0	23,0
- Categorie c	5,0	5,0	5,0

Er zijn criteria geformuleerd, die overigens soepel worden gehanteerd.

Toetsingscriteria grote apparatuur:

A. Wetenschappelijke en technische criteria

- 1 Is het investeringsontwerp technisch gezond en realistisch, zonder grote risico's?
- 2 Beoogt de investering een vernieuwing met in principe een hoge output?
- 3 Zijn het investeringen ten behoeve van onderzoek waarin Nederland een vooraanstaande positie inneemt?
- 4 De urgentie van de investering voor de instandhouding van een onderzoekgebied?
- 5 De invloed van de investering op het betrokken terrein?
- 6 De verhouding tussen omvang van de investering en het aantal gebruikers?
- 7 De aanwezigheid van andere onderzoekgebieden die van de investering gebruikmaken?
- 8 Internationale samenwerking.

B. Maatschappelijke criteria

- 1 Ligt de investering op een aandachtsgebied van de overheid?
- 2 Is sprake van voor het Nederlandse bedrijfsleven technologisch interessante ontwikkelingen (werkgelegenheidsaspecten)?
- 3 Kan de investering (deels) worden terugverdiend door gebruik uit het bedrijfsleven.

C. Financiële criteria

- 1 Zijn er medefinanciers?
- 2 Zijn exploitatie en huisvesting verzekerd.

Toetsingscriteria middelgrote apparatuur

- 1 Beoogt de investering een vernieuwing met in principe een hoge output?
- 2 Past de investering in de prioriteiten c.q. programma's van het wetenschapsbeleid?
- 3 Is er sprake van (potentieel) maatschappelijk- of beleidsrelevant onderzoek?
- 4 Zijn het investeringen voor onderzoek waarin Nederland een vooraanstaande plaats inneemt?
- 5 Het belang van de investering voor de instandhouding van het onderzoekgebied?
- 6 De consequenties van de investeringen voor het exploitatiebudget?
- 7 Zijn er andere onderzoeksterreinen die van de investering gebruik kunnen maken en kan dit leiden tot samenwerking?
- 8 Is er sprake van een vervangingsinvestering. Zo ja, wat is de reden van de

vervanging? Onbruikbaarheid oude apparatuur, efficiencyverbetering of kwaliteitsverbetering?

Hierbij moet worden opgemerkt dat vervangingsinvesteringen in eerste instantie tot de verantwoordelijkheid behoren van het betrokken instituut. De investeringsvoorstellen voor middelgrote apparatuur dienen van voldoende informatie voor de toetsing te zijn voorzien. Tevens moet worden aangegeven hoe de investering past in het onderzoekprogramma.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	15,0	1992	41,0
1987	25,0	1993	41,0
1988	30,1	1994	41,0
1989	38,8	1995	41,0
1990	50,9	1996	41,0
1991	41,0		

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

De subsidie is gebaseerd op in de jaren '84 en '85 ontwikkeld beleid n.a.v. de achterstand binnen het Nederlandse onderzoek aan apparatuur, waarover met nota's en brieven aan de TK is gerapporteerd.

Het huidige beleid is gebaseerd op voorstellen van (en de discussie met) de koepels (NWO, KNAW en het NBBI). Deze ontvangen voorstellen van de instituten. De voorstellen voor grote apparatuur worden door NWO en de KNAW beoordeeld en op volgorde van prioriteit bij O&W ingediend. O&W beslist waarbij de prioritering een grote rol speelt. De universiteiten moeten de voorstellen t.b.v. de onderzoekscholen bij NWO indienen. Ook deze voorstellen worden door NWO beoordeeld en van een prioriteitsvolgorde voorzien. O&W beslist, maar de prioriteitsvolgorde van NWO speelt wederom een zeer grote rol. De voorstellen voor bibliotheken en documentatie-instituten worden eerst ingediend bij het NBBI, dat ze beziet op hun merites en eventueel een prioritering aanbrengt.

Beheer van middelen:

Alleen de Mf 1,0 voor de bibliotheken worden door O&W beheerd.

Het beheer van de middelen voor de middelgrote apparatuur ligt meteen na toewijzing in zijn geheel bij de koepels KNAW en NWO, met controle achteraf.

De middelen voor grote apparatuur worden in delen per jaar per project toegewezen en overgemaakt aan de koepels.

Bijdragen van andere departementen:

Bij enkele projecten is er een bijdrage van EZ.

Dit geldt o.a. voor het HERA-project in Hamburg. De Nederlandse bijdrage daarvoor is Mf 14,- waarvan EZ en O&W ieder de helft hebben betaald.

Aan de SAX satelliet draagt EZ Mf 11,5 bij en O&W Mf 25,5.

Bijdragen van derden:

In sommige gevallen levert een instelling een eigen bijdrage.

Soms is er ook sprake van bijdragen aan of vanuit het buitenland: HERA is in hoofdzaak een Duits instrument, SAX is een samenwerkingsproject tussen Nederland en Italië en het KVI is een samenwerkingsproject tussen Nederland en Frankrijk.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	41,0	41,0	41,0	41,0	41,0

De bedragen zijn in zoverre verplicht dat ze opgenomen zijn in de financiële schema's. Als er geen voorstellen worden ingediend die aan de criteria voldoen behoeft het bedrag niet te worden gehaald.

Voorziene looptijd:

Structureel

Relevante beleidsdocumenten:

Aanbiedingsstuk aan de MR dd 8-3-1985, nummers HW/OI 751338 en HW/OI 762786.

Laatste evaluatie:
Geen

Evaluatie voorzien:

Indirect maakt het IAS deel uit van de studie van Irvine naar de apparatuursituatie in Nederland.

De eerste, tussentijdse gegevens uit die studie indiceren een zorgelijke situatie bij de apparatuurvoorziening voor het wetenschappelijk onderzoek in Nederland, in het bijzonder bij de universiteiten. Bij de para-universitaire instituten blijkt volgens deze studie het IAS sinds kort de nood te lenigen. Er kan daar worden gesproken van een succes van het instrument IAS.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Met de algemene begrotingsartikelen inzake de instellingen en met de artikelen gericht op investeringen zoals het IIS.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Wanneer de studie van Irvine is afgerond zullen deze gegevens beschikbaar komen.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Bij discontinuering van het IAS zouden alleen de meerjarige commitments voor grote projecten moeten worden gehonoreerd. Overigens zou dan de geschetste nood-situatie blijven bestaan, ofwel weer opnieuw intreden. Er is eerder reden voor uitbreiding.

Artikelnummer: 11.07

=====

Onderdeel: Overige investeringen

Omvat:

- Stimulering Hoger Onderwijs en Onderzoek
- Nationaal flankerend beleid ruimtevaart
- Overige investeringen

Aard van het subsidie:

Programma- en projectgebonden investeringssubsidies

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

- De Stimulering Hoger Onderwijs en Onderzoek beoogt, dat de universiteiten, d.m.v. NWO, een adequaat apparatuurbeleid voeren. O&W keurt de NWO voorstellen goed (criteria: excellentie, matching met eigen middelen door universiteiten, kwaliteit van het apparatuurbeleid). De omvang bedraagt fl. 10,0 mln.
- Nationaal flankerend beleid ruimtevaart:
Doelstelling is een betere inbedding van het ruimtegebonden onderzoek in de wetenschapsgebieden. O&W keurt de voorstellen vanuit het onderzoekveld goed. De omvang bedraagt fl. 2.6 mln.
- Overige investeringen:
Betreft ad hoc-investeringsprojecten. O&W keurt de voorstellen daartoe goed. De omvang bedraagt fl. 4.2 mln.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	11,5	1992	14,0
1987	10,2	1993	15,0
1988	9,5	1994	15,7
1989	17,8	1995	16,1
1990	29,1	1996	16,8
1991	13,8		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

- Stimulering Hoger Onderwijs en Onderzoek:
In het kader van het apparatuurbeleid voor het W.O. zijn in 1988 extra middelen beschikbaar gesteld.
- Nationaal flankerend beleid ruimtevaart
Het subsidie is ingekaderd in het O&W ruimtevaartbeleid.
- Overige investeringen
Betreft ad hoc-investeringsprojecten, passend in het beleid.

Beheer van middelen bij:

- T.a.v. Stimulering H.O. & O. bij N.W.O.
- Rest bij O&W.

Bijdragen van andere departementen:

Geen

Bijdragen van derden:

Geen

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	14,0	15,0	15,7	16,1	16,8

Voorziene looptijd:

Relevante beleidsdocumenten:

Laatste evaluatie:

Geen

Evaluatie voorzien:

Nee

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

Nationaal flankerend beleid ruimtevaart: maakt deel uit van het totaal aan dek-
kingsmiddelen voor het O&W ruimtevaartbeleid.

Zie 11.05 en 13.02.

Internationaal vergelijkende gegevens: Geen.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

- Bezuiniging op Stimulering H.O. & O. vereist een ander apparatuurbeleid aan de universiteiten en kan zonder overleg met de instellingen (inclusief NWO) niet in gang worden gezet.
- Bezuiniging op het Nationaal flankerend beleid ruimtevaart betekent bezuini-
ging op de totale O&W middelen voor de ruimtevaart. Dat heeft repercussies op
de ruimtevaartinspanning van de andere departementen en kan daarom niet
eenzijdig in gang worden gezet.
- Bezuiniging op de overige investeringen kan, afgezien van de onmogelijkheid
t.a.v. het gedeelte structurele verplichtingen, niet los worden gezien van
het beleid van de horizontdirectie OW. Voor dit beleid is evenwel voor 1992 en
volgende jaren een prioriteit toegekend van Mf 10.

Er zijn geen wachtgeldconsequenties aan verbonden.

Artikelnummer: 13.02

=====

Onderdeel: Institutionele subsidies

Omvat subsidies aan KB (t.b.v. NBOI), RABIN, STT, KNAW (t.b.v. RAZ), COS, NBBI

Aard van het subsidie:

- T.b.v. NBBI: doelsubsidie
- T.b.v. de overige organisaties: exploitatiesubsidies

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Instandhouding van enkele kleine organisaties, ten behoeve van de uitvoering van adviserende, studie- en uitvoerende taken in het veld van wetenschap, onderzoek en informatieverzorging.

Omvang van het subsidie (in mln.):

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	3,4	1992	2,8
1987	2,1	1993	3,4
1988	2,2	1994	3,8
1989	2,2	1995	3,9
1990	2,2	1996	3,9
1991	2,4		

Institutionele subsidie:

Taak van de organisatie:

- NBOI Verzamelen en ter beschikking van derden stellen van informatie over lopend onderzoek
- RABIN Adviesraad voor bibliotheekwezen en informatieverzorging
- STT Verrichten van studies m.b.t. toekomstige technologische ontwikkelingen
- RAZ Advisering over het zee-onderzoek
- COS Overlegorgaan van de sectorraden; verrichten van gezamenlijke studies en andere gemeenschappelijke activiteiten van de sectorraden
- NBBI Ontwikkelen van vernieuwingsprojecten voor bibliotheken en informatieverzorging

Juridische positie van de organisatie:

- NBOI Bij de KB ondergebracht bureau, opgezet bij convenant van O&W, KB en bestuur NBOI, 1989. In het curatorium van NBOI zijn de participerende organisaties (KNAW, NRLO, SWIDOC, TNO/TUD, KB) vertegenwoordigd.
- RABIN Orgaan ingesteld bij wet (RABIN-wet, 1985). WVC is bestuurlijk en financieel betrokken bij de RABIN.
- STT Particuliere stichting, opgericht door het KivI. De ministers van O&W en EZ zijn vertegenwoordigd in het bestuur.
- RAZ Adviesorgaan, ondergebracht bij de KNAW, ingesteld bij beschikking van de minister van O&W, 1991.
- COS Overlegorgaan van de sectorraden, ingesteld bij wet (Raamwet Sectorraden Wetenschapsbeleid, 1987). Instellingsbeschikking sept. 1987. De betrokken sectorraden zijn RAWOO, RMNO, RGO en NRLO; ook het PRO neemt deel aan de beraadslagingen.
- NBBI Particuliere stichting. De relatie met de overheid is vormgegeven in de Statuten.

Basis van de subsidieverlening:

- NBOI Convenant O&W - KB - Curatorium NBOI
- RABIN RABIN-wet

- STT Afspraak met STT
- RAZ Instellingsbeschikking
- COS Instellingsbeschikking
- NBBI Statuten

Beleidsdocumenten

Personele omvang (per 1/1/91, fte):

NBOI	RABIN	STT	RAZ	COS	NBBI
6 fte	12 fte	8 fte	1 fte	1,5 fte	12 fte

Inkomsten van andere departementen (1990):

- NBOI --
- RABIN WVC (600 kfl), O&W art. 11.03 (600 kfl)
- STT EZ (230 kfl), VROM (63 kfl)
- RAZ V&W (100 kfl)
- COS --
- NBBI O&W art. 11.03 (600 kfl), EZ (600 kfl tot 1991, daarna in 3 jaar af te bouwen tot 0), BiZa (200 kfl, tot 1991)

Inkomsten van derden (1990):

- NBOI Onderzoekorganisaties en bedrijfsleven (200 kfl)
- RABIN --
- STT KIvI (60 kfl), bedrijfsleven (480 kfl)
- RAZ --
- COS --
- NBBI --

Inkomsten totaal (1990):

NBOI	RABIN	STT	RAZ	COS	NBBI
1,4 mln.	1,7 mln.	0,8 mln.	0,3 mln.	0,2 mln.	2,4 mln. *

* Betreft 1990; afname tot 1,6 mln. in 1994 (zie boven)

"Verplichte" bedragen (in mln.):

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
NBOI	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
RABIN	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
STT	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
RAZ	0,2	0,2	0,2	0,2	-
COS	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
NBBI	0,4	1,0	1,4	1,4	1,4
	----	----	----	----	----
Totaal	2,7	3,1	3,5	3,5	3,3

Voorziene looptijd:

NBOI, RABIN, COS, NBBI onbepaalde tijd
STT wordt vooralsnog gecontinueerd
RAZ ingesteld t/m 1995, met mogelijkheid van verlenging

Laatste evaluatie:

- NBOI Niet geëvalueerd; opgezet in huidige vorm, maar als afzonderlijke eenheid in 1988; in 1990 ondergebracht bij KB
- RABIN Evaluatie in voorbereiding, conform bepalingen RABIN-wet
- STT Geëvalueerd in 1991, op basis van de subsidievoorwaarden van O&W en EZ
- RAZ Ingesteld in 1991, tot 1996
- COS Te evalueren in 1992, conform instellingsbeschikking

- NBBI Geëvalueerd in 1991, conform bepalingen in Statuten Stichting NBBI

STT

Rapportage:

Rapport van externe deskundige aan STT-bestuur; ter kennis gebracht van de ministers van O&W en EZ.

Conclusies:

Waardevolle organisatie met draagvlak in bedrijfsleven en universitaire wereld. Kanttekeningen werden gemaakt en aanbevelingen gedaan ter verbetering van de verspreiding van de resultaten van de studies en van de kennisoverdracht. Vernieuwing van de interne organisatie werd gewenst geacht. Aanbevoelen werd het subsidie te verlengen en een financiële basis in het bedrijfsleven te leggen.

NBBI

Rapportage:

Evaluatierapport aan de minister van O&W.

Conclusies:

Het rapport was kritisch. Voornaamste punten:

- Er is sprake van een te grote afstand t.o.v. de overheid, en dientengevolge is het draagvlak bij de overheid gering.
- Het draagvlak bij het bedrijfsleven is beperkt.
- De positie t.o.v. EG-initiatieven is onduidelijk.
- NBBI heeft een onduidelijke rol en taakopvatting en een onduidelijk beleid.
- De organisatie is weinig produktief en er gaan weinig vernieuwingsimpulsen van uit.

----- Samenhang met andere begrotingsartikelen:

- NBOI Lopend onderzoek-registratie en toegankelijk maken in gezamenlijk verband met de participerende organisaties; directe relatie met onderzoek gefinancierd door LNV, WVC, V&W, VROM, alsmede door O&W gefinancierd onderzoek (universiteiten, NWO, KNAW, TNO).
- RABIN Betreft advisering t.a.v. alle bibliotheek- en documentatieactiviteiten in Nederland, zowel de wetenschappelijke (vooral door O&W direct of indirect gefinancierd) als de algemene (financiering m.n. door WVC).
- STT Relatie met technologiebeleid EZ en met beleid verkenningen O&W (zie 13.02, onderdeel 5)
- RAZ Betreft advisering t.a.v. zee-onderzoek, bekostigd door O&W en V&W (Rijkswaterstaat).
- COS Overlegorgaan voor sectorraden, thans: NRLO (ressortterend onder LNV), RMNO (ressortterend onder VROM), RAWWO (ressortterend onder BuZa/OS) en RGO (ressortterend onder WVC). Ook het PRO (ressortterend onder VROM) neemt deel aan de COS. De werkzaamheden van de COS zijn direct en indirect van belang voor het onderzoek gefinancierd door en relevant voor de beleidsterreinen van de betrokken ministeries.
- NBBI De projecten van NBBI betreffende informatieverzorging kunnen relevant zijn voor velerlei departementen en het door hun gefinancierde onderzoek.

Internationaal vergelijkende gegevens:

N.v.t.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

- NBOI 100 %, bij opzegging convenant.
- RABIN 100 % van het O&W-subsidie, die slechts een deel van de RABIN-kosten dekt. Vereist instemming van de andere betrokken departementen.
- STT 100 %.

- RAZ 100 %; echter ingesteld t/m 1995, met optie op verlenging.
- COS 100 %; vereist wijziging van de Raamwet Sectorraden Wetenschapsbeleid en wijziging/intrekking van de instellingsbeschikking.
- NBBI 100 %

In alle gevallen, i.h.b. NBOI en NBBI, zijn er wachtgeldaanspraken.

Onderdeel: Stimuleringsprogramma's

Aard van het subsidie:
Programmasubsidies

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Bevordering van strategisch onderzoek op terreinen die in het kader van het wetenschapsbeleid speciale stimulering behoeven. Centraal staat in alle gevallen de opbouw of versterking van een landelijk gecoördineerd, hoogwaardig onderzoek-potentieel op de onderhavige terreinen, met het oogmerk op langere termijn vernieuwing en heroriëntatie van het onderzoek in de onderzoekorganisaties en -instituten te bewerkstelligen.

De gekozen terreinen liggen op het snijvlak van fundamenteel onderzoek en maatschappelijke vraagstukken voor de lange termijn.

Het betreft de volgende programma's:

- a Stimuleringsprogramma Programma-evaluatie (1984)
- b Nederlands Stimuleringsprogramma Ouderen-onderzoek (NESTOR) (1987)
- c Stimuleringsprogramma Technologie, Arbeid en Organisatie (TAO) (1984)
- d Stimuleringsprogramma Stedelijke Netwerken (1986)
- e Stimuleringsprogramma Gezondheidsonderzoek (SGO) (1983)
- f Stimuleringsactie Toxicologisch Onderzoek (1984)
- g Stimuleringsprogramma Tropenbos (1984)
- h Nationaal Remote Sensing Programma (1985)
- i Stimuleringsprogramma Materialen (1983)
- j Informaticastimuleringsplan (INSP) (1983)
- k Speerpuntprogramma Bodemonderzoek (1985)

Achter de naam van ieder programma is in de regel vermeld het jaar waarin het advies leidend tot instelling van het programma werd uitgebracht. In het algemeen waren de programma's 1-3 jaar na bedoeld advies operationeel.

Voorts zijn in dit artikelonderdeel in het kader van het NMP+ middelen gereserveerd voor lange termijn-milieu-onderzoek, met het oogmerk het onderzoek sterker te bundelen en in internationaal perspectief te plaatsen.

Omvang van het subsidie (in mln.):

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	20,9	1992	16,1
1987	22,8	1993	13,2
1988	24,8	1994	6,6
1989	33,6	1995	9,1
1990	22,5	1996	4,0
1991	20,1		

Toelichting:

1. De cijfers 1986 t/m 1990 zijn inclusief extra INSP-gelden.
2. De structurele verlaging met fl. 8 mln. m.i.v. 1991 is in de cijfers verwerkt. Dat geldt ook voor diverse taakstellende bezuinigingen over de jaren 1988 t/m 1992.

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

- * Het stimuleringsbeleid in algemene zin behoort tot de taken van de minister belast met de coördinatie van het wetenschapsbeleid, zoals neergelegd in de Regeerakkoord 1982.
- * De keuze van stimuleringsterreinen is gebaseerd op beleidsoverwegingen, neergelegd in de jaarlijkse Wetenschapsbudgetten. Deze zijn onderwerp van overleg met de Tweede Kamer.
- * Per programma zijn beleidsnotities of -nota's uitgebracht door de minister

belast met de coördinatie van het wetenschapsbeleid, samen met zijn betrokken collega's (variërend per programma). Deze beleidsnotities of -nota's geven de hoofdlijnen aan van de afzonderlijke programma's. Tevens bevatten ze het buddettair kader voor de afzonderlijke programma's, alsmede afspraken voor de bijdragen daaraan van de deelnemende ministers.

- * Per programma zijn ad hoc-programmacommissies ingesteld, die (in de regel) belast zijn met de nadere invulling van hun programma en met de beoordeling van voorstellen voor en de verdeling van middelen over deelprogramma's en projecten passend in het kader van het programma.

Beheer van middelen bij:

- * Ad hoc-programmacommissies per programma.
- * In de regel zijn de programmacommissies ondergebracht bij bestaande organisaties of zijn eigen rechtspersonen gecreëerd.
- * In enkele gevallen zijn toezichthoudende organen ingesteld.
- * De administratie werd verzorgd door een extern bureau of door de organisatie waarbij een programmacommissie was ondergebracht. In een geval (Tropenbos) verzorgde het programma-orgaan zelf de administratie.

In schema:

	<u>Toezicht</u>	<u>Programma-leiding</u>	<u>Onderbren-ging</u>
Programma-evaluatie	--	Prog. cie	RU Groningen
Ouderen-onderzoek	--	Stuurgroep	
TAO	--	Prog.adv.cie	
Stedelijke netwerken	--	Prog.cie	
Gezondheidsonderzoek	--	Adviesgroep	NWO
Toxicologie	Financ.overleg	Prog.cie	
Tropenbos	R.v.Toezicht	Stichting	--
Remote sensing	--	Beleidsctie	
Materialen	--	Adviesgroep	Stichting
INSP	--		SURF, STIPT, ISNAS
Bodemonderzoek	Stuurgroep	Prog.cie's	

- * De minister van O&W, als coördinerend minister voor wetenschapsbeleid, is meestal penvoerend minister. Dit is niet het geval bij het Ouderenonderzoek (WVC), Tropenbos (BuZa) en Remote Sensing (V&W).
- * In de meeste gevallen was de minister van O&W door een waarnemer vertegenwoordigd in de programmacommissie dan wel door een lid in het toezichthoudend orgaan.
Bij Materialen en Stedelijke Netwerken was de minister niet vertegenwoordigd in programma-organen.

Bijdragen van andere departementen/"verplichte" bedragen:

In de bijlage (pag. 60 a) is per programma aangegeven (stand december 1991):

- De O&W-bijdragen (DGWB)
- De bijdragen van andere departementen
- De looptijd per programma, blijkend uit de jaren waarover verplichtingen zijn opgegeven.

Mede op basis van dit overzicht en m.i.v. de middelen in te zetten voor milieu-onderzoek kan worden vastgesteld, dat de volgende bedragen "verplicht" zijn:

Jaar	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag	16,1	13,2	6,6	9,1	4,0

Getotaliseerd zal in totaal door O&W voor de genoemde programma's worden uitgetrokken: fl. 219,0 mln. (t/m 1995).

De bijdragen van de andere departementen zullen dan in totaal fl. 157,4 mln. belopen.

Totale financiële inspanning: fl. 376,4 mln. over de periode 1985 t/m 1995.

Verschillende programma's hebben een temporisering ondergaan met in de regel 2 - 4 jaar. Begrotingsproblemen lagen daaraan mede ten grondslag. Het gaat om: Pro-

gramma-evaluatie, TAO, SGO, Toxicologie, Materialen en Bodemonderzoek.

Tropenbos en Remote sensing kennen een eerste en een tweede fase:

- Tropenbos fase 1: 1986-1990 fase 2: 1990-1994
- Remote sensing fase 1: 1986-1991 fase 2: 1991-2000

Relevante beleidsdocumenten:

* Algemeen:

Wetenschapsbudgetten 1983 e.v.

* Per programma:

a Programma-evaluatie

. Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (1983)

b Ouderen-onderzoek (NESTOR)

. Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (1983)

c Technologie, arbeid en organisatie (TAO)

. Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (1983)

d Stedelijke netwerken

. Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (1983)

e Gezondheidsonderzoek (SGO)

. RAWB-advies "Prioriteiten in het gezondheidsonderzoek" (1983)

. Nota over het Stimuleringsprogramma Gezondheidsonderzoek (TK 1985-1986, 19 363, nrs. 1-2)

f Toxicologie

. Nota Biochemisch Onderzoek (TK 1984-1985, 18 671, nrs 1-2)

. Prof.dr.J.H.Koeman, "Advies Stimuleringsplan Toxicologisch Onderzoek" (1985)

g Tropenbos

. Stimuleringsprogramma Tropenbos (TK 1985-1986, 19 200, nr. 81)

h Remote sensing

. Nationaal Remote Sensing Programma (TK 1985-1986, 19 442, nrs. 1-2)

. Evaluatierapport Commissie-Biesheuvel (1990)

i Materialen

. Discussienota Materialenonderzoek (1983)

. Nota Materialenbeleid (1986)

. Adviesgroep Materialen, "Materiaal om mee te werken", Eindrapport (1991)

j Informaticastimuleringsplan (INSP)

. Informaticastimuleringsplan (INSP), Beleidsvoornemens tot bevordering van informatica en informatietechnologie in Nederland (1984)

. Informaticastimulering, brief aan de TK, 1984 (TK 1983-1984, 18 224, nr. 2)

. Voortgangsrapportage Informaticastimulering (jaarlijks)

. "Samenwerking... Reken maar!, De computer-dienstverlening door het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek", Meerjarenplan 1986-1990 SURF (1985)

. Evaluatierapport Commissie Zegveld

k Bodemonderzoek

. RMNO-advies "Grond tot zorg" (1985)

. Speerpuntprogramma Bodemonderzoek (1986)

* Milieuonderzoek

. Nationaal Milieubeleidsplan (1989) en NMP+ (1990)

. Nota Technologie en Milieu (1991)

Laatste evaluatie:

* De programma's gezamenlijk

Jaar en origine:

1990/1, op initiatief van de Algemene Rekenkamer. De evaluatie betreft alle programma's tesamen en afzonderlijk, m.u.v. "Informatica en informatietechnologie".

Rapportage:

Juniverslag Algemene Rekenkamer 1991, par. 8.1, pag. 35 - 43 (TK 1990-1991, 22 158, nrs. 1-2)

Conclusies:

De Algemene Rekenkamer concludeert, dat stimuleringsprogramma's in beginsel effectieve en efficiënte instrumenten zijn om op wetenschapsterreinen hoogwaardige kennis te verwerven en een wetenschappelijke infrastructuur op te bouwen.

Organisatorische vormgeving en financiële aspecten namen gaandeweg in kwaliteit toe. De Algemene Rekenkamer zag geen aanleiding voor kritische kanttekeningen.

De Rekenkamer concludeerde dat een stimuleringsperiode van 4-5 jaar aan de krappe kant leek; een periode van 7 jaar biedt meer mogelijkheden voor realisering van de doelstellingen.

De doelstellingen op programmaniveau waren bij de meeste programma's tenminste gedeeltelijk gerealiseerd. Voor het behoud van de opgebouwde kennis en de verdere realisering van de doelstellingen blijft een stevige verankering in (inter)nationale programma's en organisaties echter noodzakelijk. Aanbevolen werd NWO steeds bij de opzet van programma's te betrekken, gegeven de eigen steunvormen bij NWO en vergroting van de verankeringsmogelijkheden.

Aan de genoemde verankering wordt in het beleid veel aandacht besteed.

* De afzonderlijke programma's

Jaar en origine:

Tussen 1988 en 1991 zijn twee programma's afzonderlijk geëvalueerd door een externe beoordelende instantie. Dit betrof het INSP (door de Cie. Zegveld) en het Nationaal Remote Sensing Programma (door de Cie. Biesheuvel).

Temporiseringsbesluiten (zie boven) werden mede genomen op grond van de ontwikkeling van de betrokken programma's.

Bij drie programma's (Ouderenonderzoek, Programma-evaluatie en Remote Sensing) bevatte de instellingsbeschikking een evaluatiebepaling.

Verschillende programma's ondernemen frequent evaluatie van onderdelen.

Rapportage:

Over iedere evaluatie is rapport uitgebracht aan de penvoerend minister.

Conclusies:

Zie de interne rapportage van de Algemene Rekenkamer.

Voor wat betreft het INSP concludeerde de Commissie Zegveld in 1988 als volgt: "Het INSP is een nuttige eerste aanzet geweest tot de stimulering van informatietechnologie (IT). Het grote strategische belang van IT en de met IT-stimulering bereikte en nog te bereiken resultaten rechtvaardigen ook na afloop van het INSP (eind 1988) een actief stimuleringsbeleid van de overheid. Daaraan dient een duidelijker en meer centraal geformuleerde en bewaakte strategie ten grondslag te liggen en zou de aandacht sterker gericht moeten worden op de grote groepen (potentiële) gebruikers van IT".

Evaluatie voorzien:

Ja, voor ieder programma tegen het einde van de programmaperiode.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

De uitgaven in de hier bedoelde categorie richten zich op het gehele onderzoekpotentieel dat door de overheid wordt (mede) gefinancierd. Er is een directe samenhang met alle artikelen van de Rijksbegroting betreffende onderzoek, met name die welke exploitatie-, basis- en doelsubsidies t.b.v. onderzoekorganisaties betreffen, aangezien beïnvloeding van de besteding van middelen binnen die organisaties op langere termijn wordt nagestreefd.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Nationale stimuleringsprogramma's is een wijd verbreid beleidsinstrument in de OECD-landen. De (financiële) schaal waarop in Nederland stimulering via zulke programma's plaats vindt is relatief bescheiden. Ter vergelijking:

- Duitsland (Bondsrepubliek)
- Zweden

p.m.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Juridisch afdwingbaar verplicht jegens derden is in wezen 100 % van de genoemde bedragen. Temporisering is in voorkomende gevallen wellicht (opnieuw!) bespreekbaar te maken. Vrijwel alle thans voorzienen programma's lopen af vóór 1996.

Relevante beleidsdocumenten:

- Beleidsnota "Internationalisering van onderwijs en onderzoek", O&W, 1988
- "Voortgangsrapportage Wetenschapsbeleid", O&W, sept. 1991
- Notitie "Fonds internationale faciliteiten", O&W, sept. 1991, behandeld en geaccordeerd in de MR 11-10-1991.
- Notitie betr. Nederlands beleidsstandpunt voor de ESA-ministersconferentie, EZ en O&W, nov. 1991.

Laatste evaluatie:

Betreft grotendeels nieuw beleid.

Evaluatie heeft plaatsgevonden van EUREKA (1991)

Evaluatie voorzien:

Ja, v.w.b. COSINE, in 1992

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

De activiteiten betreffende het aantrekken van internationale onderzoekinstellingen en -organisaties en betreffende de internationale wetenschappelijke samenwerking zijn in beginsel relevant voor alle begrotingsartikelen van de Rijksoverheid waaruit onderzoek wordt gefinancierd.

De activiteiten betreffende ruimteonderzoek hangen direct samen met de begrotingsartikelen voor ruimtevaart (m.n. O&W en EZ), i.h.b. die welke betrekking hebben op wetenschappelijk ruimte-onderzoek, alsmede met het begrotingsartikel 11.02 (NWO), voor zover het de middelen voor de NWO-stichting SRON betreft.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

Artikelnummer: 13.02

=====

Onderdeel: Onderzoekscholen

Aard van het subsidie:

Project- en programmasubsidies

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Bevordering van onderzoekscholen op specifieke terreinen, die in het kader van het wetenschapsbeleid stimulering verdienen.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	--	1992	0,8
1987	--	1993	0,7
1988	--	1994	4,0
1989	--	1995	4,0
1990	--	1996	4,0
1991	0,1		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Het subsidie is gebaseerd op twee hoofdlijnen in het beleid: de instelling en bevordering van hoogwaardige opleidingen-in-onderzoek aan de universiteiten (onderzoekscholen) en de stimulering van wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten op specifieke terreinen van wetenschap.

Voor wat betreft dit laatste zijn inmiddels al afspraken gemaakt m.b.t. telematica, biotechnologie en "kleine letteren".

Het algemene beleid terzake van onderzoekscholen legt het initiatief tot het opzetten van onderzoekscholen in eerste instantie bij de universiteiten (en evt. samenwerkingspartners). Onder coördinatie van de VSNU worden voorstellen voor erkenning tot "onderzoekschool" voorgelegd aan een door de KNAW in te stellen erkenningscommissie die deze voorstellen toetst aan een groot aantal formele en kwaliteitscriteria. Op basis van deze toetsing kan erkenning (voor een periode van 5 jaar) worden verleend. O&W (in het kader van het wetenschapsbeleid), EZ (in het kader van het technologiebeleid) en NWO (bevordering van kwaliteit in het universitaire onderzoek) kunnen op specifieke punten in het ontstane algemene patroon stimulering verrichten.

Beheer van middelen bij:

Vooralsnog bij het departement.

Bijdragen van andere departementen:

EZ en O&W (nl. via art. 11.02, Subsidie NWO)

Bijdragen van derden:

Incidenteel

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0

Voorziene looptijd:

Relevante beleidsdocumenten:

- Advies van de Commissie Onderzoekschool (Cie. Rinnooy Kan), "Vorming in voren", okt. 1990
- Regeringsstandpunt m.b.t. het advies van de Commissie Onderzoekschool, febr.

1991

- Advies van de Tijdelijke Internationale Commissie (cie. de Wied), "Postgraduate Research Training today: Emerging structures for a changing Europe", 1991

Laatste evaluatie:

Betreft nieuw beleid. Subsidies aan specifieke onderzoekscholen zijn uiteraard nog niet geëvalueerd.

Echter, de beleidsvoorstellen zijn geëvalueerd door de Tijdelijke Internationale Commissie o.l.v. de Wied. Deze commissie is, op voorstel van de minister van O&W, ingesteld door hem en zijn collega's uit Vlaanderen, Wallonië, Frankrijk en Duitsland.

Jaar en origine:

1991, minister van O&W en zijn collega's van Vlaanderen, Wallonië, Frankrijk en Duitsland.

Rapportage:

Advies van de Tijdelijke Internationale Commissie de Wied, "Postgraduate Research Training today, Emerging structures for a changing Europe", 1991.

Conclusies:

Een grotere homogeniteit in de onderzoekersopleidingen tussen de landen is nodig. Dat zal zorgen voor een grotere flexibiliteit in keuze en meer aanbod in de breedte. Dat is noodzakelijk om de mogelijkheden voor het creëren van toptalent in Europa te versterken.

Evaluatie voorzien:

Niet wat betreft dit specifieke subsidie.

Het algemene beleid terzake van onderzoekscholen kent evaluatieve momenten, in meer algemene zin resp. ten aanzien van de verschillende onderzoekscholen afzonderlijk.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

De hier bedoelde subsidies hangen samen met de O&W-begrotingsartikelen voor de universiteiten (deze betalen een zeer groot deel van de op te zetten onderzoekscholen uit de zgn. eerste geldstroom), voor NWO (het programma Stimulans steunt m.n. initiatieven voor onderzoekscholen die getuigen van zeer grote wetenschappelijke kwaliteit) en EZ (zal subsidies verstrekken aan - initiatieven voor - onderzoekscholen op terreinen die van belang zijn vanuit overwegingen van technologiebeleid).

Voor het onderhavige subsidie is een samenhang met het beleid voor internationalisering van het wetenschappelijk onderzoek. Onderzoekscholen dienen ertoe bij te dragen, dat het Nederlandse wetenschappelijke onderzoek zich internationaal sterker kan profileren.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Er zijn geen gegevens voorhanden die vergelijkbaar zijn met de subsidies vanuit dit begrotingsartikel.

Het bovengenoemde internationale rapport geeft wel aan waar zich m.n. in Europa meer in het algemeen met onderzoekscholen vergelijkbare ontwikkelingen voordoen.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

In beginsel 100 %.

Artikelnummer: 13.02

=====

Onderdeel: Verkenningen en overige activiteiten

Omvat subsidies t.b.v. studies, adviezen, enz. op het gebied van wetenschapsbeleid en informatieverzorging, in het bijzonder terzake van verkenningen.

Aard van het subsidie:

Projectsubsidies, vergoedingen voor studie en advies.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

De subsidies strekken ertoe, dat inzichten t.b.v. het beleid worden verworven, resp. beleidsactiviteiten die externe ondersteuning behoeven, kunnen plaatsvinden. Een zeer belangrijk onderdeel betreft de opzet en uitgroei van het proces van wetenschapsverkenningen, zoals uiteengezet in het Wetenschapsbudget 1991.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	1,1	1992	1,6
1987	1,1	1993	2,1
1988	1,1	1994	5,2
1989	1,1	1995	5,1
1990	1,0	1996	9,1
1991	2,6		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

Een zeer belangrijk onderdeel van dit artikel betreft wetenschapsverkenningen. Het beleid richt zich er hierbij op een proces van wetenschapsverkenningen tot stand te brengen, waardoor zowel landelijk als op het niveau van onderzoekorganisaties en instituten in toekomstgericht perspectief opties voor de wetenschapsbeoefening worden ontwikkeld en verhelderd en daarop gebaseerd keuzes worden gemaakt en prioriteiten gesteld, die het ontstaan van een strategisch wetenschapsbeleid en onderzoeksbeleid markeren. Inzicht verwerven in de zich voordoende wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen enerzijds en in de maatschappelijke vraagstukken en uitdagingen anderzijds, ontwikkelen van consensus in de wetenschappelijke wereld en vergroten van de mogelijkheden tot implementatie van de gemaakte keuzes en gestelde prioriteiten zijn essentiële kenmerken van het proces. De resultaten van het proces verkenningen zullen, voor wat betreft hun consequenties voor het overheidshandelen, worden neergelegd in een (iedere 4 jaar uit te brengen) Strategisch Beleidsdocument.

De verkenningen zullen worden begeleid door een (nog in te stellen) Overlegcommissie Verkenningen.

Inmiddels staat al vast, dat de uitkomsten van verkenningen o.m. zullen worden "vertaald" naar het beleid van de universiteiten.

Voor het overige betreft het hier vrijwel uitsluitend beleidsondersteunende studies en advisering en andere incidentele activiteiten in het kader van de voorbereiding en uitvoering van het beleid.

Beheer van middelen bij:

Departement

Bijdragen van andere departementen:

Uitgegaan wordt van bijdragen van andere departementen voor specifieke verkenningen.

Bijdragen van derden:

Uitgegaan wordt van bijdragen van derden voor specifieke verkenningen.

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	2,25	2,0	2,1	1,95	1,65

Voorziene looptijd:

Relevante beleidsdocumenten:

- Wetenschapsbudget 1991
- "Voortgangsrapportage Wetenschapsbeleid", sept. 1992
- Concept-HOOP 1992

Laatste evaluatie:

Betreft in belangrijke mate nieuw beleid.

Evaluatie voorzien:

Ja, voor wat betreft verkenningen. De Overlegcommissie Verkenningen zal aan het slot van de eerste ronde worden geëvalueerd.

Samenhang met andere begrotingsartikelen:

In beginsel alle begrotingsartikelen waarop het wetenschapsbeleid betrekking kan hebben.

Internationaal vergelijkende gegevens:

Zie Rapport van J.Irvine en B.Martin, "Foresight in science, creating the future", Ministerie van O&W, 1989.

Technische mogelijkheden voor bezuiniging:

In beginsel 100 %

Bijlage 3

Internationale vergelijking tussen België, BRD en Nederland.

Ten behoeve van het Heroverwegingsonderzoek "Subsidie-uitgaven overig wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid" is een beknopte internationale vergelijking tussen België, de Bondsrepubliek Duitsland (BRD) en Nederland opgesteld met betrekking tot de in deze heroverweging betrokken onderwerpen van staatszorg. Deze notitie geeft daarvan een feitelijke beschrijving en doet verslag van de vergelijking en van de tentatieve conclusies die hieruit kunnen worden getrokken.

Probleem bij deze - sterk partiële - analyse is eensdeels dat de te heroverwegen artikelen slechts een deel van de relevante en geregistreeerde wetenschappelijk activiteiten omvatten, anderdeels blijkt bij internationale vergelijking van diverse begrotingen directe aansluiting niet altijd mogelijk. Een en ander heeft ertoe geleid dat ter wille van het schetsen van een - meer samenhangend - beeld, ook enkele niet in de Heroverweging betrokken uitgaven werden bezien alsmede enkele andere combinaties werden gevormd.

De kern van de informatie bevindt zich in de tabellen. De voornaamste conclusies zijn als volgt:

In tabel 1 zijn voor het merendeel van de begrotingsartikelen vergelijkingen getroffen met soortgelijke uitgavenposten in België en Duitsland (steeds is West-Duitsland bedoeld).

Geeft Nederland relatief veel uit voor landelijke bibliotheek- en informatieverzorgingsvoorzieningen, weinig wordt uitgegeven voor internationale onderzoekorganisaties (zeker in vergelijking tot België) en voor investeringen in apparatuur (in vergelijking met Duitsland). Nederland (en wellicht ook België) geeft veel uit aan internationaal onderwijs.

Tabel 2 geeft een vergelijking voor de bestedingen van enkele categorieën van onderzoeksinstituten naar kostensoort (Personeel, materieel, investeringen) met de Duitse Max Planck Gesellschaft. Daaruit blijkt, dat de bestedingen per mensjaar bij TNO en met name voor het geheel aan publieke en private R&D-instellingen in Nederland wat hoger liggen dan bij overheids- en semi-overheidsinstituten. Het cijfer voor Nederland als geheel is sterk beïnvloed door het bedrijfsleven, waar circa 200 kfl. per mensjaar R&D wordt besteed.

De cijfers voor de MPG wijken niet sterk af van die van de Nederlandse instituten, behalve voor wat betreft de investeringen in apparatuur. Wanneer een uitsplitsing wordt gemaakt van de verschillende instituten in Nederland, ziet het beeld er anders uit. Uit tabel 3 blijkt dan, dat de KNAW-instituten beduidend lagere bestedingen per mensjaar hebben dan de andere instituten. De NWO-instituten hebben een opvallend hoog investeringsniveau per mensjaar. In zeker opzicht is dit cijfer vertekend door een zeer grote investering bij één der NWO-instituten.

Tabel 4 geeft een indruk van de overeenkomsten en verschillen tussen de drie landen voor wat betreft de R&D-uitgaven, gerangschikt naar beleidskarakter. Daarbij werd een onderscheid gemaakt naar institutionele subsidies, bijdragen van internationale uitgaven en "flexibele" uitgaven (projecten, programma's, opdrachten). Het valt op dat Nederland proportioneel veel meer uitgeeft aan institutionele subsidies en veel minder aan internationale samenwerking en aan programma's en projecten dan de twee andere landen. Voor wat betreft het laatste is het verschil met Duitsland opmerkelijk groot.

In de laatste tabel is verduidelijkt, hoeveel R&D instituten uit hun reguliere subsidies besteden aan investeringen. In Nederland is dit aandeel veel lager dan in de twee andere landen.

drs.M.v.d.Brink
 drs.E.A.A.M.Broesterhuizen
 maart 1992

Geraadpleegde literatuur.

- Interministeriële conferentie voor wetenschapsbeleid, Federaal overzicht van de overheidsuitgaven voor S & O voor de dienstjaren 1989 en 1990.
- Vlaamse Raad, Toelichtingen bij de middelen- en uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1991.
- Bundesministerium für Forschung und Technologie, Bundesbericht Forschung 1988.
- E.A.A.M. Broesterhuizen, Ruimte voor kwaliteit. Verslag van een werkbezoek aan de Max-Planck-Gesellschaft maart-april 1987.
- CBS, Speur- en ontwikkelingswerk in Nederland.
- CBS, Statistisch Jaarboek 1992.
- Ministerie van Economische Zaken, Beleidsoverzicht Technologie 1990-1991.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, Wetenschapsbudget 1991.
- id., Feiten en cijfers 1991.
- id., "Onderzoeksopzet heroverweging Subsidies overige wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid".
- UNESCO, Statistical Yearbook 1989.
- World Bank, World Development Report 1990.

Tabel 1. Begrotingsvergelijking "heroverweging wetenschapsbeleid" (procenten totaal collectief S & O) a)

	België	BRD	Ned.	Gemiddeld	verschil Nederland/ gemiddeld (mln. gld.)
a. 09.28 internationaal onder- wijs en onderzoek	1,3	...	1,7	1,5	0,2 (10)
b. 11.01 KNAW	P.M.				
c. 11.03 wetenschappelijke bibliotheken en informatievoorziening	0,1	0,7 b)	1,0	0,6	0,4 (20)
d. 11.05 internationale onderzoek- instellingen	14	6,8	5,2 d)	8,7	-3,5 (-165)
e. 11.06 stimulering wetenschaps- beoefening en kennis- overdracht	P.M.				
f. 11.07 investeringen weten- schapsbeoefening	0,4	6,8 c)	1,3	2,8	-1,5 (-70)
g. 13.02 projecten wetenschaps- beleid	P.M.				
Totaal (mln. nat. munt)	5.640	2.100	433		
in % totaal collectief S & O	15,8	14,2	9,1	13,0	-4,4 (-210)

P.M.: getallen zijn eventueel wel te leveren, maar zeggen te weinig om opname in de tabel te rechtvaardigen
P.M.: data ontbreken.

a) België 1990/91, Bondsrepubliek Duitsland 1988, Nederland 1990

b) Extra-universitair, "überregionale Informationseinrichtungen und zentrale Fachbibliotheken"

c) Grote apparatuur voor fundamenteel onderzoek ("Grossgeräte Sonderbereiche Grundlagenforschung")

d) Incl. EZ-begroting (ESA). Alleen O&W: 2,3 % van collectief S&O.

Tabel 2. Totale bestedingen en investeringen voor S & O en - per mensjaar naar groep van instellingen en kostensoort voor Nederland (1989) en voor de MPG (BRD, 1987) (A- en B-wetenschappen)

Instelling	totale bestedingen (mln.nat. munt)	totale investe- ringen a) (mln.nat.m)	aantal mensjaren (f.t.e.)	bested. per mens- jaar (1000 nat. munt)	waarvan voor (%):		totale investe- ringen	gebouwen en terreinen	apparatuur en machines
					personeel	materieel			
Overheids- (w.o. KNAW)	289	33	2.210	131	76 (58)	39 (30)	16 (12)	10 (8)	4 (3)
semi-over- heids (w.o. DLO-, NWO-)	968	131	8.460	114	68 (60)	31 (27)	15 (13)	5 (4)	10 (9)
TNO	523	53	3.690	142	82 (58)	45 (32)	14 (10)	3 (2)	11 (8)
MPG b)	1.143	186	10.500 d)	109 e)	57 (56)	29 (28)	16 (16)	5 (5)	11 (11)
Totaal Nederland	10.283	1.178	66.460	155	84 (54)	54 (35)	17 (11)	5 (3) c)	14 (9) c)

Bedragen in 1000 nat. munt tenzij anders aangegeven

a) exclusief investeringsdeel materieel

b) percentage-verdeling op basis van "personeelsformatie" (8.200)

c) alleen sector speurwerkinstellingen en sector ondernemingen

d) Geschat op basis van de volgende gegevens: 8.200 f.t.e. formatief personeel + 3.000 doctoranden, projectmedewerkers en gastmedewerkers.

e) 109 kDM = 125 kfl.

Bron: Broesterhuizen (MPG), CBS (NL)

Artikelnummer: 13.02

=====

Onderdeel: Internationale samenwerking en faciliteiten

Omvat subsidies t.b.v. het ruimteonderzoek, internationale activiteiten (m.n. COSINE, IIASA, Frans-Nederlandse samenwerking, Indonesische windtunnel, Eureka, Eurotrac) en het fonds voor internationale faciliteiten.

Aard van het subsidie:

Project- en programmasubsidies.

Doel van het subsidie/subsidievoorwaarden:

Bevordering van de internationalisering van het wetenschappelijk onderzoek, i.h.b. het aantrekken van internationale onderzoekorganisaties en -instellingen naar Nederland en de versterking van de bilaterale en multilaterale wetenschappelijke samenwerking. Deze twee specifieke beleidsdoelen betreffen nieuw beleid dat vanaf 1992 wordt geëffectueerd.

Daarnaast bevordering van het ruimteonderzoek op internationaal niveau en versterking van de Nederlandse thuisbasis daarvoor.

Omvang van het subsidie:

<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>	<u>Jaar</u>	<u>Bedrag</u>
1986	1,0	1992	8,9
1987	1,5	1993	12,4
1988	2,6	1994	12,2
1989	4,0	1995	11,0
1990	6,6	1996	11,8
1991	7,6		

Niet-institutionele subsidie:

Beleid waarop subsidie is gebaseerd:

V.w.b. de internationalisering van de wetenschapsbeoefening: De beleidsnota "Internationalisering van onderwijs en onderzoek" (1988) heeft al het kader gegeven voor een versterking van de internationalisering. De meer specifieke beleidsdoelen (aantrekken internationale instellingen en organisaties; internationale wetenschappelijke samenwerking) passen hier geheel in.

V.w.b. de subsidies t.b.v. ruimteonderzoek: deze passen in het Nederlandse ruimtevaartbeleid (opnieuw geformuleerd in het kader van de voorbereiding van de ESA-ministersconferentie, München, nov. 1991) en zijn met name gericht op versterking van het wetenschappelijk onderzoek vanuit Nederland. Dit onderzoek is bij uitstek internationaal van karakter.

Beheer van middelen bij:

Ministerie van O&W (i.v.m. internationaal-politieke aspecten), resp. SRON (ruimte-onderzoek).

Bijdragen van andere departementen:

Geen

Bijdragen van derden:

Geen

"Verplichte" bedragen:

Jaar:	1992	1993	1994	1995	1996
Bedrag:	8,9	12,4	12,2	11,0	11,8

Voorziene looptijd:

Tabel 3. Bestedingen voor R&D voor enige groepen van onderzoeksinstituten naar kostensoorten per f.t.e. (1988, A- en B-wetenschappen)

Instelling	Exploitatie- uitgaven per f.t.e.	Investerings- uitgaven per f.t.e.	Totale uit- gaven per f.t.e.
NWO-instituten			135
Id., excl. CWI, SRON en RZM	97 a)	37 (28) a)	134 a)
KNAW-instituten	81	16 (16)	97
Overige O&W-instituten	122 b)	7 (5) b)	128 b)
Totaal, fundamentele instit.	98 c)	20 (17) c)	118 c)
TNO (1989)	127	14 (10)	142
Max Planck Gesellschaft (1987)	96	20 (16)	125 d)

Cijfers in 1000 kfl.; cijfers tussen () : %

a) Aangenomen wordt dat de deeltijdfactor voor deze groep gelijk is aan die voor NWO als geheel.

b) Berekend onder de aanname dat het NIOZ dezelfde deeltijdfactor heeft als de andere instituten van deze groep.

c) Excl. CWI, SRON en RZM. Zie voorts opm. a en b.

d) Incl. bijdragen aan andere organisaties, waarvan het personeel niet in dienst van de MPG is.

Tabel 4. Speur- en ontwikkelingswerk vanwege de overheid naar kostenplaats (a)

kostenplaats	in procenten collectief S & O			in promillen bnp		
	België	BRD	Nederland	België	BRD	Nederland
institutioneel	52 (45)	38	64	3,1 (2,7)	2,6	5,9
internationale samenwerking	14b (21c)	9	5	0,8 (1,2)	0,6	0,4
subtotaal	66 (66)	47	69	3,9	3,2	6,3
opdrachten, projecten, programma's e.d.	34 (34)	53	31	2,0	3,7	2,9
totaal collectief S & O (mrd. nat. munt)	100 (100) (35,688)	100 (13,730)	100 (4,721)	6,0 (35,688)	6,9 (13,730)	9,2 (4,721)
bnp (mrd. nat. munt)	6.000 (schatting)	1.990	510	6000	1.990	510
totaal S & O (% bbp '89)	1,61	2,88	2,17	1,61	2,88	2,17
waarvan uitgevoerd bij:						
overheid	0,42 (26%)	0,78 (27%)	0,89 (41%)	0,42 (26%)	0,78 (27%)	0,89 (41%)
ondernemingen	1,19 (74%)	2,10 (73%)	1,28 (59%)	1,19 (74%)	2,10 (73%)	1,28 (59%)

a) België 1990/91, Bondsrepubliek Duitsland 1988, Nederland 1990 (kas, vastgestelde begroting)

b) internationale onderzoekinstellingen, vergelijkbaar met de BRD en Nederland-situatie

c) internationale onderzoekinstellingen volgens opstelling door België

d) waarvan opdrachten van marktsector 5 procentpunten (BRD)

8 procentpunten (NL)

waarvan opdrachten van collectieve sector 4 procentpunten (NL)

Tabel 5. Voor investeringen in vaste activa bestemde middelen als onderdeel van de totale collectieve S & O - bestedingen (%)

	<u>België</u>	<u>BRD</u>	<u>Nederland</u>
1. Begrotingsartikelen bestemd voor investeringen	0,4	6,8	4,4
2. Investeringsuitgaven volgens het CBS	11	15	10 ^a
3. Investeringsuitgaven uit reguliere subsidies b)	10,6	8,2	5,6

a) alle investeringen in vaste activa door de overheid belopen in 1992 naar schatting 15% van het bruto binnenlands produkt van de overheid.
b) als verschil van 1 en 2.